

บทที่ 2

ยุคสมัยของความเปลี่ยนแปลงด้านศิลปกรรม

มนุษย์เป็นผู้วางรากฐานแห่งอารยธรรม เรียนรู้เพื่อพัฒนาไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการรับรู้ การก้าวข้ามขอบเขตของการรับรู้ นั้น เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์คิดค้นพัฒนานำมาซึ่งความรู้ สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ขึ้นมาตอบสนองความต้องการ เป็นผลกระทบทำให้เกิดแนวคิดหรือทฤษฎีต่างๆ ของบุคคลที่สำคัญและมีชื่อเสียง แต่ที่จะยกมากล่าวนั้นเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของยุโรป หรือฝั่งตะวันตกได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำทางด้านความคิด หรือการที่ยกตัวเองเป็นชาติที่ได้รับการให้ความสนใจจากมนุษย์โลก รับรู้ถึงความยิ่งใหญ่ของฝั่งมหาอำนาจ เนื่องมาจากผู้วิจัยได้นำศิลปินที่ได้รับการนิยมนทางฝั่งตะวันตกมาวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความเข้าใจกับความเป็นไปทางสังคมของตะวันตก โดยเริ่มจากช่วงเวลา และเหตุการณ์ที่สำคัญๆ อันส่งผลกระทบต่อสมัยช่วงระยะเวลาของศิลปินผู้นั้น

2.1 สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ระหว่างคริสต์ศักราช 1300-1600 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงยุโรป จากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เรียกว่า “Renaissance” หรือยุค “การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ” ในที่นี้คือ การฟื้นฟูศิลปวิทยาการตามแบบกรีกและโรมัน ซึ่งได้รับความสนใจจากนักปราชญ์ของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ขบวนการฟื้นฟูศิลปวิทยาการนี้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งตลอดจนได้ผลิตศิลปวิทยาการใหม่ และวรรณคดีใหม่อันเป็นจุดเริ่มต้นของยุคใหม่ในด้านความคิด ศิลธรรมและศาสนา ได้รับอิทธิพลจากหลายด้านในช่วงความคิดของยุคกลาง มีส่วนส่งผลให้คนยุโรป กระทำ คิด ค้นคว้า พิจารณา ด้วยเหตุผล ทำให้ยุโรปนับตั้งแต่นี้เป็นการเริ่มต้นของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ นักประวัติศาสตร์ยุโรปมักใช้คริสต์ศักราช 1492 เป็นปีเริ่มต้นยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ทั้งนี้เพราะ คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus, 1451-1560) เดินทางรอบโลกด้วยการสนับสนุนของ พระนางอิสซาเบลลาแห่งสเปน (Queen Isabella of Spain) การเดินทางครั้งนี้ถือว่าการบ่งบอกถึงความพัฒนาการที่ก้าวหน้า (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 93-94)

ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการนี้กลายเป็นยุคที่ช่วยหล่อหลอมความคิดหลายๆ ความคิดซึ่งได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดในสมัยต่อมาอย่างเช่น แนวคิดแบบสุนทรียวิสัย (Optimism) มี

ความเป็นสากลเป็นธรรมชาติ รวมทั้งยังสนับสนุนปรัชญาแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ทั้งนี้ ปรัชญาที่เด่นที่สุดในสมัยนี้คือ มนุษยธรรมนิยม (Humanism) มีความหมายกว้างถึง “การเทิดทูน มนุษย์และธรรมชาติ มากกว่าเทพเจ้าหรือเรื่องของโลกอื่น” หรืออาจตีความได้อีกว่า “คือความ กระตือรือร้นสนใจในข้อเขียนสมัยคลาสสิกซึ่งเน้นที่ความสนใจของมนุษย์เป็นสำคัญ” (อธยา โกลมลาญจน์, 2525, น. 249-250)

2.1.1 การแบ่งระยะของสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ก) **ระยะคลาสสิก (Classical period)** ย้อนกลับไปสู่โรม เพราะอิตาลีเคยเป็นศูนย์กลาง ของโรม ที่ประทับของจักรพรรดิและศูนย์กลางของจักรวรรดิ ความสำคัญยังคงอยู่ในรูปขององค์ สันตะปาปาและแคว้นต่างๆ (Papal States) ดังนั้น ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการนี้ กรุงโรมจึง กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับศึกษาวิชาการปกครองและการสงคราม ศิลปินก็หันกลับไปหา นิยาย และตำนานของสมัยก่อนกำเนิดศาสนาคริสต์ ในสมัยนี้หันมาสนใจเรื่องความงามโดยตรง และกล่าวคำว่า “ศิลปะเพื่อศิลปะ” กลายเป็นคตินิยมของศิลปินสมัยใหม่

ข) **ระยะมนุษยธรรม (Humanistic period)** เป็นการย้อนกลับไปสู่เอเธนส์ เพราะไม่ว่าจะ เป็นทางด้านการเมือง วรรณคดี หรือศิลปะ ชาวโรมันได้มาจากกรีก เมื่อศึกษาศิลปวิทยาการโรมจึง อยากที่จะศึกษาด้านกำเนิด สรุปว่าขบวนการฟื้นฟูศิลปวิทยาการไม่ได้หยุดอยู่แค่ที่กรีกแต่ย้อนไปถึง เอเธนส์

ค) **ระยะทางศาสนา (Religion period)** อาจกล่าวได้เป็นการย้อนกลับไปสู่เยรูซาเล็ม เป็น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนสมัยลูเธอร์ การที่ประชาชนตำหนิและวิจารณ์การคุมขังที่อาวิญอง การ แดกแยกครั้งใหญ่ เกิดขบวนการจัดตั้งศาสนา หรือขบวนการที่จะร่างรัฐธรรมนูญขึ้น ถึงแม้ สันตะปาปาจะปราบขบวนการนี้ได้ แต่ก็ทำให้สถาบันนี้เสื่อมลง องค์สันตะปาปาไม่ได้เป็นผู้นำ ทางด้านจิตใจเหมือนดังที่เป็นผู้นำชาวคริสเตียน แต่ลดฐานะมาเป็นประมุขของรัฐหนึ่งเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมของศาสนจักร จนถึงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการจึงกลายเป็นสิ่ง เปลี่ยนแปลงบรรยากาศของสมัยเดิม (อธยา โกลมลาญจน์, 2525, น. 250-252)

2.1.2 สาเหตุของการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ประเด็นสำคัญที่เห็น ได้ชัดถึงการฟื้นฟูศิลปวิทยาการนั้น กอบกึ่ง สุวรรณทัต (2519) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องอารยธรรมตะวันตก โดยแบ่งให้เห็นถึงความชัดเจนของสาเหตุที่เกิดขึ้น ดังนี้

ก) **กำเนิดวิทยาการใหม่** ซึ่งมีผลกระตุ้นการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เกิดวิทยาการใหม่ ร่วมกับการพัฒนา การสำรวจดินแดนใหม่ ควบคู่ไปกับวิทยาการการทำแผนที่ การประดิษฐ์เข็มทิศ ที่มีความถูกต้อง และส่งผลไปในด้านการเดินทางเพื่อสำรวจดินแดนใหม่ๆ คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส

เดินทางออกพิสูจน์ความเชื่อที่ว่าโลกกลมในคริสต์ศักราช 1492 เป็นการเน้นถึงทัศนคติใหม่ที่จะไม่เชื่อมงายในคำบอกเล่า คำสอน หรือ อำนาจของสถาบันศาสนาอีกต่อไป แต่ยอมรับ “ความรู้” หากพิสูจน์ได้โดยหลักฐานตามธรรมชาติ

ข) สังคมเสื่อมของยุคกลาง และสังคมที่คาบเกี่ยวการสร้างยุคใหม่ ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเสื่อม คือระบบศักดินาในยุโรปค่อยๆ สลายตัวไปในดินแดนต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษและสเปน เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ในดินแดนเหล่านี้สามารถดึงอำนาจที่กระจายในหมู่ขุนนางบรรดาศักดิ์ให้กลับสู่ราชบัลลังก์ได้สำเร็จ ขณะเดียวกันการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองภายในรัฐและระหว่างรัฐในยุโรป สร้างความสำคัญให้ชนกลุ่มใหม่คือพวกเสรีชน และกลุ่มชนพวกพ่อค้าและกลุ่มที่มีการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มไร้อภิสิทธิ์ของยุคกลางแต่มีพลังทางเศรษฐกิจและเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้า ในระยะนี้กลุ่มชนใหม่มีอิทธิพลต่อขบวนการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ที่ตอบสนองความต้องการของชนกลุ่มนี้ เรียกกันว่าชนชั้นกลาง ผลงานที่เผยแพร่ทั่วไปในหมู่มชนชั้นกลางของสังคมยุโรปคือผลงานของ โทมัส มอร์ (Thomas More, 1478-1535) “รัฐอุดมคติ” (Utopia) งานของ แมคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli, 1469-1520) “ผู้ปกครอง” (The Prince) งานของ มาร์ซีเลียสแห่งปาตัว (Marsilius of Padua, 1290-1343) “ผู้พิทักษ์สันติภาพ” (Defender of peace)

ค) ความเสื่อมของสถาบันศาสนา มาจากสาเหตุสถาบันศาสนาได้ละเลยภารกิจที่สำคัญคือการเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชุมชน บุคคลที่เข้ามาอาศัยพระศาสนาส่วนใหญ่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่บัญญัติไว้หรือแม้แต่สนใจใฝ่หาความรู้พระชั้นนำมาหมกมุ่นอยู่กับกิเลสทางโลกเกินกว่าที่จะสอดส่องดูแลวินัยและความรู้ของพระระดับต่างๆ ได้ ซึ่งสันตะปาปาในขณะนี้สนใจกับการหาวิธีส่งเสริมฐานะและอำนาจสกุลของตน นอกจากนี้การแย่งอำนาจกันระหว่างศาสนาและกลุ่มประมุขทางการเมืองของยุโรป โดยเฉพาะจักรพรรดิแห่งโรมันยังส่งผลให้ฐานะของสถาบันศาสนาเสื่อมลงยิ่งขึ้น เพราะเมื่อจักรพรรดิโรมันอยู่ภายใต้ราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก ไคเนิสที (Habsburg Dynasty) ทางการเมืองสามารถเรียกสนับสนุนได้จากชนกลุ่มใหม่ที่มีพลังทั้งทางการเงินและความคิด สามารถที่จะเปิดเผยสถาบันศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ง) การกำเนิดนครรัฐในแหลมอิตาลี เดิมทีเคยเป็นของจักรวรรดิประกาศตนเองอิสระและยกฐานะเป็นนครรัฐ สภาพทางภูมิศาสตร์ของนครรัฐในอิตาลีโดยเฉพาะ เวนิส เชนัว และฟลอเรนซ์ ส่งเสริมให้ประชากรนครรัฐประกอบอาชีพค้าขาย อิตาลีทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างโลกตะวันออก อิตาลีได้สร้างความมั่งคั่งให้กับนครรัฐ และเป็นแห่งกำเนิดกลุ่มชนธุรกิจ นายธนาคารของช่วงปลายสมัยกลางและสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ แต่เมื่อจักรวรรดิโรมันเข้มแข็งขึ้นและฝรั่งเศสภายใต้ราชวงศ์วาลัวส์ดำเนินนโยบายถ่วงดุลอำนาจแห่งยุโรปด้านราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก

ร่วมกับสันตะปาปา ยังให้ความขัดแย้งภายในที่ปราศจากพิษสงของนครรัฐอิตาลีกลายเป็นชนวนให้มหาอำนาจเหล่านี้เริ่มจากการบุกอิตาลีของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 8 (Charles VIII, 1483-1489) แห่งฝรั่งเศส รัฐอิตาลีเหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 16

ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15-17 ชาวยุโรปได้ค้นหาการเดินทางไปสู่ดินแดนใหม่ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ต่อเรือ ทำแผนที่ หาเครื่องใช้ในการเดินเรือและอาวุธที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนอาศัยเงินทุนสำหรับใช้จ่ายในการเดินทาง และอิทธิพลทางการเมืองเพื่อคุ้มครองสิทธิในดินแดนเหล่านั้น ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์และแสวงหาทอง หรือพิชิตด้วยหลักฐานถึงความเชื่อของตน อย่างโคลัมบัสที่เชื่อว่าโลกกลม ซึ่งบรรดานักสำรวจก็ใช้แรงผลักดันสามประการที่เรียกว่า Three G's คือ Gospel (คำสอนของพระคริสต์) Gold (ความมั่งคั่ง) Glory (เกียรติยศ เกียรติศักดิ์) เพื่อทำการค้นคว้าแผ่นดินใหม่ (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 111)

การขยายตัวของยุโรปที่ไปตั้งอาณานิคมใหม่ในดินแดนที่ค้นพบ ภายหลังรัฐบาลฝรั่งเศสและสเปนต่างให้ความช่วยเหลือ ก่อให้เกิดการแข่งขันและในที่สุดก็เกิดสงครามตามแนวทางของความขัดแย้งในทวีปยุโรป

2.1.3 ศิลปกรรมตะวันตกสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพของมนุษย์เข้ามาแทนที่ศาสนา เช่น ศิลปินอย่าง บอตติเชลลี (Botticelli, 1444-1510), เลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci, 1452-1519), ไมเคิลแองเจโล (Michelangelo, 1475-1564) สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของตะวันตก หรือที่เรารู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า เรอเนซอง (Renaissance) กล่าวถึงงานด้านศิลปกรรมในสมัยนี้ถือว่าเป็นก้าวที่สำคัญยิ่งต่อศิลปกรรมตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นฐานนำไปสู่ศิลปะสมัยต่อไป ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ศิลปินได้เริ่มเข้าใจว่า ศิลปะไม่จำเป็นต้องตอบสนองความศรัทธาทางศาสนาเสมอไป จึงหันมาวาดภาพจากของจริง และศึกษาธรรมชาติ กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนจากศิลปินคนสำคัญของยุคสมัย เช่น

บอตติเชลลี จากงานที่มีชื่อว่า “Birth of Venus” หรือกำเนิดวินัส ศิลปินได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักมนุษยชนนิยม ในการพิจารณารูปแบบจากของจริงทางด้านสรีระและการศึกษาจากธรรมชาติ ซึ่งตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 นั้น เมืองฟลอเรนซ์ (Florence) ความคิดทางด้านมนุษยนิยมและชาตินิยม เป็นทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่สำคัญ และศิลปินจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างละเอียด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 45-46)

ศิลปินที่แสดงออกทางด้านชาตินิยมและมนุษยนิยมมากที่สุดอย่าง เลโอนาร์โด ดา วินชี ได้ศึกษามาทางด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ และดาราศาสตร์ รวมทั้งคณิตศาสตร์อีกด้วย ซึ่งเขา

สนใจที่จะศึกษาในเรื่องของแสงเงา กายวิภาคของมนุษย์และสัตว์ การสร้างมุมมอง (Perspective) และหาเหตุผลมาอธิบายโดยการค้นคว้าอย่างละเอียด

ในผลงานดา วินชี เน้นถึงความสำคัญของปัจเจกบุคคล และความเป็นมนุษย์ ทางด้านธรรมเนียมนั้น เราอาจจะเห็นได้ว่า ศิลปินหันมาสนใจในการวาดภาพทิวทัศน์ ซึ่งเป็นการสร้างภาพให้ทางด้านหลังแลดูกว้างไกล และลึกจนสุดลูกหูลูกตา เราอาจเรียกได้ว่าเป็นการลวงตาอย่างหนึ่งที่ยังไม่นิยมกันเท่าใดนักในสมัยกลาง

ศิลปินอีกท่านหนึ่งที่แสดงถึงมนุษยธรรมนิยมคือ ไมเคิลแองเจโล เขามีโอกาสไปศึกษาที่กรุงโรมระหว่างคริสต์ศักราช 1496-1501 และมีความสามารถในการลอกเลียนแบบประติมากรรมโบราณ แต่ทว่าประติมากรรมที่มีชื่อเสียงและเป็นผลงานที่ชาวเมืองฟลอเรนซ์ได้จ้างให้ ไมเคิลแองเจโลทำขึ้นด้วยหินอ่อน มีชื่อว่า "David" เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้กล้าหาญที่ยอมเสี่ยงชีวิตไปสู้กับศัตรู เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม เดวิดจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งอิสรภาพที่ชาวเมืองฟลอเรนซ์แสดงออกถึงเหตุการณ์ ที่สามารถขับไล่ตระกูลเมดิชีออกไปจากเมืองฟลอเรนซ์ได้ ปัจจัยภายนอกทางด้านสังคมและการเมือง มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลงานของศิลปินอย่าง ไมเคิลแองเจโลเป็นอย่างมาก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 46-48)

ศิลปินที่ยกมานี้ได้รับอิทธิพลที่มาจากกรีกของแนวคิดเกี่ยวกับสภาพมนุษย์ เนื่องจากศิลปินรู้จักเทคนิคการวาดภาพแบบใหม่คือมุมมอง Perspective* ทำให้สามารถวาดภาพที่ดูเหมือนจริงได้มากขึ้น เกิดแนวความคิดเป็นการวาดภาพแบบสำนิยม การมุ่งสร้างงานแบบ สำนิยม** ทำให้เกิดการศึกษากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา ศึกษาร่างกายในรายละเอียดเพื่อดูโครงสร้างกระดูก กล้ามเนื้อ เป็นเรื่องที่ศิลปินนิยม ศึกษาลึกลงไปถึงอวัยวะภายในของมนุษย์ด้วย การศึกษาของ เลโอนาร์โด ดา วินชี ทำให้นักกายวิภาคศาสตร์สนใจศึกษาร่างกายมากขึ้น บุคคลที่ศึกษากายวิภาคศาสตร์ที่สำคัญคือ อังเดรอา เวซาลิอุส (Andrea Vesalius, 1514-1564) งานสำคัญคือ On the Fabric of the Human Body ถือว่าเป็นงานทางวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ ในฐานะที่ปฏิวัติความคิดทางวิทยาศาสตร์ในสมัยก่อนหน้านี้อย่างสิ้นเชิง

สำหรับศิลปกรรมเรอเนซองส์สมัยเริ่มต้นได้สร้างสรรค์ผลงานให้ต่างไปจากยุคกลาง มีการพัฒนาตามแนวคิดทางศิลปะของกรีกและโรมัน นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือบุกเบิกไปสู่ศิลปกรรมแบบเรอเนซองส์อย่างจริงจัง

* เทคนิคการเขียนภาพแบบอย่างเดียวกับการเห็นด้วยตาจริง

** ลักษณะการเขียนภาพที่เขียนสิ่งที่เห็น

ปัจจัยหลักต่อความรุ่งเรืองของจิตรกรรมและประติมากรรมสมัยรุ่งเรืองของเรอเนาซง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ศิลปินได้รับการอุปถัมภ์อย่างดีจากตระกูลเมดิชีแห่งนครฟลอเรนซ์และตระกูลสำคัญอื่นๆอีก มีการตั้งสตูดิโอและรับจ้างทำงานศิลปะทั่วไป ทำให้การทำงานศิลปะกลายเป็นอาชีพที่มั่นคง ในการทำงานด้านศิลปะในยุคเรอเนาซงที่รุ่งเรืองนี้ยังคงได้รับและพัฒนาจากรูปแบบที่สืบต่อกันมาจากเรอเนาซงสมัยเริ่มต้น โดยมีเป้าหมายการสร้างสรรคเพื่อสนองตอบความต้องการของศิลปินหลายด้านเช่น ดา วินชี ไมเคิล แองเจโล และ ราฟาเอล (สุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 127-128)

ศิลปกรรมเรอเนาซงสมัยหลังเริ่มขึ้นเมื่อสิ้นสุดยุคของ 3 ศิลปินหลักที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประมาณคริสต์ศักราช 1520-1600 พร้อมกับสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองของอิตาลีและยุโรปที่ได้แปรเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งยุโรปได้เข้าสู่ยุคที่กษัตริย์มีอำนาจมากขึ้น และคริสตศาสนานิกายใหม่ คือ โปรเตสแตนต์ (Protestant) เริ่มเกิดขึ้นที่เยอรมันส่งผลกระทบต่ออิกายโรมันคาทอลิกและส่งผลต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมอย่างมีนัยสำคัญด้วย (สุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 133)

ในด้านศิลปกรรมก็ได้รับผลกระทบในกรณีขัดแย้งทางสุนทรียภาพและการแสดงออกที่ศิลปินกับผู้ชื่นชม ซึ่งพยายามรักษาลักษณะรูปแบบศิลปกรรมตามแบบกรีกและโรมัน ยุคทองของเรอเนาซง เหมือนที่ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ได้สร้างสรรค์เป็นแบบอย่างเคร่งครัดตามหลักวิชาการแบบเดิม พร้อมไปกับการแสวงหาวิถีทางการสร้างสรรค์แบบใหม่ที่เน้นความรู้สึกพึงพอใจของศิลปินเป็นหลัก กลายเป็นแนวทางแบบฉบับที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จนนักวิชาการบางคนได้เรียกศิลปกรรมช่วงระหว่าง ศิลปกรรมเรอเนาซงสมัยหลัง หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “ศิลปกรรมแมนเนอริสม์” (Manerism Art) มีความหมายถึงลักษณะอาการการกระทำและค่านิยมที่มีความคล้ายคลึงกันกว้างขวาง และศิลปกรรมแบบแมนเนอริสม์นี้ก็ได้พัฒนาไปสู่การผสมผสานกับศิลปกรรมบาโรคในยุคถัดมาในที่สุด (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2526, น. 350)

2.2 ยุคสมัยแห่งการสร้างควมมั่นคงทางการเมือง

เมื่ออำนาจและอิทธิพลขุนนางของระบบฟิวดัล (Feudalism) หรือ “ระบบศักดินาสวามิภักดิ์” ลดลง และหมดไปในคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 ระบอบราชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า “ราชาธิปไตยยุคใหม่” ก็เข้ามาแทนที่ในยุโรป บรรดากษัตริย์ราชวงศ์ต่างๆ ของอังกฤษ สเปน และฝรั่งเศส ต่างพยายามสร้างความสงบสุขให้ดินแดนภายในเขตปกครอง โดยการปราบปราม และลดอำนาจขุนนางในระดับฟิวดัล และวางพื้นฐานของประชาชาติ (Nation States) ใช้สถาบันกษัตริย์เป็นเครื่องรับประกันความมีระเบียบและกฎข้อบังคับของรัฐ สร้างความรู้สึกร่วมกันและความจงรักภักดี

ของประชาชนต่อชาติกับสถาบันกษัตริย์ โดยเฉพาะชนชั้นกลางซึ่งกำลังมีบทบาทสำคัญในสังคม และเศรษฐกิจของชาติ จึงให้การสนับสนุนกษัตริย์ ทำให้สถาบันกษัตริย์เข้มแข็งขึ้น ในที่สุดก็สามารถปกครองอาณาเขตด้วยพระราชอำนาจอันสมบูรณ์ และเรียกร้องความชอบธรรมในการครองราชย์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 87)

ระยะที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เจริญรุ่งเรืองในยุโรป* ในขณะเดียวกันก็พยายามเสริมสร้างอำนาจ ความยิ่งใหญ่ ระเบียบแบบแผนในราชสำนักและราชอาณาจักรสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นได้ในด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะของสังคม ชนชั้นในสังคมสมัยนี้แบ่งออกอย่างชัดเจนได้ 2 กลุ่มชนชั้น ได้แก่ชนชั้นสูงที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ และชนชั้นสามัญประกอบไปด้วยชนชั้นกลาง คือ พ่อค้า นายทุน นักอุตสาหกรรม ช่างนาและกรรมกร ผู้ใช้แรงงาน ซึ่งต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาลกลาง เพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการพัฒนากองทัพ และการใช้จ่ายภายในราชสำนัก ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร หรือการค้าพาณิชย์ก็ตาม มีส่วนส่งเสริมกษัตริย์ในยุคใหม่ สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับประเทศได้ อันจะเห็นได้จากการก่อตัวขึ้นของรัฐใหม่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 91)

2.2.1 การสร้างสรรค์ศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 17

ระบอบราชาธิปไตยยุคใหม่ได้ให้อำนาจของกษัตริย์ในยุโรป พอมาถึงสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ศิลปินบางกลุ่มได้สร้างฐานะของตัวเองให้สูงขึ้น และมีบทบาทสำคัญต่อสังคม การเมือง และศาสนา ซึ่งศิลปะในสมัยนี้เรียกว่าศิลปะยุคบาโรค (Baroque) กอบกือ สุวรรณหัตถ์ (2519) กล่าวว่า เริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 16 ตั้งแต่ได้รับอิทธิพลจากไมเคิลแองเจโล (Michaelangelo) เป็นต้นมา ศิลปะแบบบาโรคนี้เป็นการแสดงถึงความป็นธรรมชาติ ลักษณะง่ายๆ แต่ไม่งดงามเท่ากับยุคคลาสสิก ในระยะเริ่มแรกนั้นถือกันว่าเป็นศิลปะที่แสดงถึงความเสื่อมของศิลปกรรมกรีกและโรมัน แต่เมื่อศิลปะดังกล่าวกลายเป็น “ศิลปะ” จึงได้รับการยอมรับมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 “บาโรคคือการปฏิวัติ” ศิลปะบาโรคเน้นถึงอิสรภาพของมนุษย์ในโลกเน้นถึงทัศนคติใหม่ของโลกใหม่เป็นการดำรงอยู่เน้นถึงลักษณะปัจเจกนิยม (Individualism) ดังนั้น ศิลปะแนวนี้จึงแทรกซึมไปทั่วทุกสาขาของศิลปกรรม

ในประเทศเบลเยียมช่วงนั้นกำลังมีสงครามศาสนา แบ่งแยกอาณาเขตกับประเทศฮอลแลนด์ ชาวเบลเยียมที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้ระดมศิลปินที่มีความสามารถเข้ามาตกแต่งภายในโบสถ์และวิหาร เพื่อสะท้อนถึงความศรัทธาในพระเจ้าและคณะสงฆ์ เป็นการสร้างแรงศรัทธาให้ประชาชน ปีเตอร์ พอล รูเบนส์ (Peter Paul Rubens, 1577-1640) เป็นจิตรกร

* ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอังกฤษและฝรั่งเศส อ่านเพิ่มเติมในหนังสือของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อหนังสือ อารยธรรม สมัยใหม่-ปัจจุบัน หน้า 89-90

ชาวเบลเยียมที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในยุโรป มีโอกาสได้รับใช้ใกล้ชิดกับผู้ครองกรุงแอนทเวิร์ป (Antwerp) ระหว่างคริสต์ศักราช 1626-1630 ฐานะสัได้เดินทางไปวาดภาพจิตรกรรมต่างๆ ให้กับ กษัตริย์ฟิลิปที่ 2 (Philip II) ประเทศสเปน และพระราชชนนีมารี เมดิซี (Marie de Medici) ประเทศฝรั่งเศส และกษัตริย์ชาร์ลส์ที่ 1 ประเทศอังกฤษ และมีชื่อเสียงไปทั่วยุโรป จนกษัตริย์ราชวงศ์ต่างๆ มีความต้องการให้เขาไปวาดภาพให้แก่ราชวงศ์ แต่สิ่งที่สำคัญยิ่ง คือเขาได้ใช้อาชีพศิลปินบ่งหน้า เพื่อจะได้มีโอกาสเดินทางไปทำสนธิสัญญาฉบับ เกี่ยวกับการยุติสงครามศาสนาระหว่างประเทศ เบลเยียม ประเทศฮอลแลนด์ และประเทศอังกฤษ ซึ่งทางยุโรปตอนเหนือที่ติดกับทะเลมีเมืองท่าที่สำคัญอยู่ที่กรุงอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam) เป็นศูนย์กลางการค้าและชุมชนของพวกชนชั้นกลางได้ สร้างฐานะของตน และพยายามแสดงออกทางด้านศิลปะ เช่น กลุ่มพ่อค้าชาวดัตช์ที่มีชื่ออย่าง เรมбранด์ท์ (Rembrandt, 1606-1669) ให้วาดภาพหมู่ เพื่อแสดงให้ทุกคนประจักษ์ถึงความมั่งคั่งของสามัญชนที่สามารถประสบความสำเร็จในด้านการงาน โดยไม่ต้องอาศัยกษัตริย์หรือขุนนาง และสาเหตุนี้เองเป็นสิ่งที่ชาวดัตช์ภาคภูมิใจ เนื่องจากสามารถที่จะปลื้มใจออกมาจากอิทธิพลของพวกโรมันคาทอลิก และสร้างรากฐานเองได้

การราวักโจ (Caravaggio, 1573-1710) เป็นอีกคนหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มจิตรกรบาโรค ซึ่งศุภชัย ลิงห์ยะบุศย์ (2547) กล่าวว่า เขาได้รับยกย่องจากนักประวัติศาสตร์ศิลปะซึ่งเป็นศิลปินบาโรคคนแรกๆ และได้ปูทางไว้ให้กับรูเบนส์ และเรมбранด์ท์ การราวักโจมักจะเขียนภาพเกี่ยวกับ คริสตศาสนา และรับจ้างวาดภาพประดับวิหารคอนทราเรลตี ผลงานชุดนี้แสดงออกในท่าทางของคนอย่างรุนแรงด้วยทักษะความชำนาญและความเข้าใจหลักกายวิภาค ซึ่งประการสำคัญการราวักโจได้ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความต้องการในการแสดงออกส่วนตัวมากกว่าจะคำนึงถึงหลักเกณฑ์และความพอใจของคนอื่น โดยเฉพาะผู้ว่าจ้าง

ในเวลาเดียวกัน สถานการณ์ในกรุงโรมกำลังวุ่นวายกับการปฏิรูปศาสนาของฝ่ายโรมันคาทอลิก การที่พยายามจะแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของศาสนจักร โดยมีการจัดตั้งคณะสงฆ์เยซูอิตขึ้น (Jesuits) และมีการประชุมสังคายนาที่เมืองเทรนต์ (Trent) ในคริสต์ศักราช 1545-1561 มีผลกระทบต่อศิลปินที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิก คณะสงฆ์ได้ตั้งกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ในด้านเนื้อหาและจุดประสงค์ของงานสร้างสรรค์ ในความรู้สึกลึกซึ้งของพระสงฆ์นั้นศิลปินต้องมีความสามารถพอที่จะเขียนเรื่องราวอย่างชัดเจน และผลงานของพวกเขาต้องไม่เต็มไปด้วย ความหรรษา ฟุ่มเฟือย เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นศรัทธาที่ศาสนิกชนพึงมีต่อพระผู้เป็นเจ้า และพระเยซู (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 98-99)

ตอนกลางของคริสต์ศตวรรษที่ 18 ศิลปะบาโรคก็เสื่อมสลายลงตามสภาวะแวดล้อม คริสต์ศาสนาได้แยกออกเป็นคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ส่วนการปกครองแบบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ใกล้จะยุติลง เมื่อชนชั้นกลางเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ศิลปินผู้สร้างสรรค์งานต้องปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์ทางการเมืองสังคมและความคิดต่างๆ ที่กำลังเปลี่ยนแปลงนั้นคือการปฏิวัติทางการเมืองและการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป

วรรณกรรมในยุโรประยะนี้เป็นการต่อต้านวรรณกรรมยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ จากที่ได้รับมานั้น นักเขียนได้รับความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับวรรณคดีคลาสสิก และพยายามดำเนินการการปรับปรุงและยกระดับวรรณคดีของตัวเองให้สูงส่ง ทัดเทียมกับวรรณคดีกรีกและโรมันโบราณ เป็นการสืบต่อนักประพันธ์ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ส่วนที่เป็นการต่อต้านคือ นักเขียนในยุคนี้ไม่นิยมการฟื้นฟูและความสำเร็จของวรรณกรรมยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ รวมทั้งพยายามเสนอความคิดที่ขัดแย้งกับการมองโลกในแง่ดีเกินไป เป็นการแสดงออกซึ่งสติปัญญาและอารยธรรมขั้นสูง ของผู้ที่มีความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์รอบๆ ตัว และเป็นการก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ นักเขียนจะแสดงอัจฉริยะในการใช้รูปแบบคลาสสิกโบราณและในขณะเดียวกัน ก็ได้วางรูปแบบใหม่ๆ อีกหลายแบบ ซึ่งนักเขียนในศตวรรษต่อมา มากี่ได้รับเอาเป็นแบบอย่างถือว่าเป็นมาตรฐานในการประพันธ์ วรรณกรรมในยุคนี้มีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ เพื่อสอนและเพื่อความพอใจ แก่ผู้อ่านในการสอนนั้น นักประพันธ์ได้ครอบคลุมทุกเรื่อง ตั้งแต่วิธีการคิดเช่นที่ เดการ์ต (René Descartes, 1596-1650) และ ปาสกาล (Pascal, 1623-1662) ได้สอนวิธีคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล คิดในแนวทางของวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ซึ่งมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคนั้น และการใช้ความคิดเกี่ยวกับทางสังคมการเมืองของ ฮ็อบส์ (Hobbes, 1588 -1679) และ จอห์น ล็อก (Locke, 1632-1704)

2.3 สมัยแห่งภูมิธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์การค้นพบของ ไอแซค นิวตัน (Issac Newton, 1624-1727) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการของชาวยุโรปวิทยาศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือที่ได้รับความสนใจจากนักคิดคนอื่นๆ ในทำนองที่ว่าวิทยาศาสตร์คือ เครื่องมือไขจักรวาล ความชำนาญของมนุษย์จะช่วยให้นมนุษย์อาจเข้าถึงกฎของธรรมชาติ และมนุษย์ต้องมีเหตุผลเพียงพอที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม มนุษย์สามารถที่จะปรับตัวให้สมบูรณ์แบบได้โดยไม่มีขอบเขต สิ่งที่มนุษย์ต้องการคือความก้าวหน้า เสรีภาพ และพัฒนาการของเหตุผลที่นำมาแก้ไขในเรื่องศีลธรรม จริยธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจ มนุษย์ต้องการอิสรภาพแสดงออกอย่างมีศักดิ์ศรี มีสิทธิในการเลือกที่จะกระทำ และมีโอกาสเลือกสิ่งๆ ที่เห็นว่าสมควร นักเขียนในยุคที่เรียกกันว่า “ยุคแห่งภูมิธรรม” (Enlightenment) โดยเฉพาะในฝรั่งเศสได้เขียนวิจารณ์สังคมอย่างรุนแรง และขณะเดียวกันก็พยายามป้องกันปรัชญาแบบ “Enlightened individualism” อย่างเช่น เดการ์ต ให้ความสนใจเป็นอย่างมากในการศึกษาเรื่องมนุษย์และสังคม

มนุษย์ จอห์น ล็อก ก็มีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นนักปรัชญา และทฤษฎีการเมืองของอังกฤษ มีผลงานเป็นที่รู้จักกันชื่อ “Essay Concerning Human Understanding”

อิทธิพลที่เกิดจากความก้าวหน้าด้านการพัฒนาทางปัญญาสมัยนี้ที่มีผลกระทบอย่างมากในหลายด้าน เช่น

1) **ศาสนา** ผลที่เกิดจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ต่อศาสนาก็คือ พวกชนชั้นปัญญาชนของยุโรปเริ่มลดความเชื่อมั่นในศาสนา ทั้งที่ไม่ได้เกิดจากเจตนาของพวกนักวิทยาศาสตร์เื่องที่จะลบล้างความเชื่อเดิมเกี่ยวกับศาสนาที่ชีวิตความเป็นไปของโลกและสิ่งที่ไม่อาจจะอธิบายได้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ดังเช่นที่ นิวตันย้ำถึงเรื่องความสำคัญ ความถาวรมั่นคง และความไม่เปลี่ยนแปลงของกฎทางฟิสิกส์ที่ควบคุมจักรภพ ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้เชื่อในความเชื่อของศาสนาที่ชีวิตความเป็นไปของโลกที่อธิบายหรือหาเหตุผลมากำกับไม่ได้ และก้าวเข้าไปสงสัยในพระคัมภีร์ด้วย โดยการย้อนกลับไปศึกษาในรายละเอียด ทำให้เกิดข้อสงสัยใหม่ขึ้นอีกมาก

2) **ทฤษฎีทางการเมือง** มีรากฐานมาจากความเชื่อว่ามนุษย์ก็คือสัตว์โลกที่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้ามีการแก้ไขเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นก็ทำให้โลกสมบูรณ์ได้ ในอังกฤษ สภาพสังคมประกอบด้วยหมู่ชนเสรี สังคมที่มีความเป็นระเบียบพอสมควร แนวคิดของการพัฒนาปัญญาก็ทำให้ระเบียบในสังคมดีขึ้น ในฝรั่งเศสนั้นความรู้สึกรักของประชาชนเกิดจากรื่องการเก็บภาษีระบียบราชการไม่เป็นธรรม การเอาเปรียบของพวกขุนนางเหล่านั้นทำให้แนวคิดทางการพัฒนาปัญญานี้นำไปสู่แนวทางปฏิวัติ ความคิดของนักปรัชญาฝรั่งเศสช่วยย้ำความไม่พอใจที่กองทัพฝรั่งเศสยังคงด้อยกว่าอังกฤษเมื่อประมาณครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 18 คนฝรั่งเศสก็หันมาหาเหตุผลว่า ทำไมอังกฤษจึงแข็งแกร่งกว่า โดยสรุปว่า แนวความคิดและประเพณีของอังกฤษเป็นไปตามแนวทางของการพัฒนาปัญญา ผู้นำของนักคิดฝรั่งเศสที่มีอยู่และเป็นที่ยอมรับกัน อย่างเช่น วอลแตร์ (Voltaire, 1694-1778) และมองเตสกีเออ (Montesquieu, 1689 - 1755) ซึ่งชื่นชมอังกฤษมากในขณะที่อังกฤษก็ให้นำแนวทางทฤษฎีทางการเมืองจาก โทมัส ฮอบบ์ และจอห์น ล็อก ในฝรั่งเศสถือว่าเป็นอาวุธทางปัญญา (อิชยา โกมลกาญจน์, 2525, น. 323-324)

พื้นฐานทางการเมืองในสมัยนี้ คือการที่มนุษย์มีเหตุผล มีสิทธิที่จะสร้างสถาบันที่เป็นอยู่ นั้น ถ้าเห็นว่าสถาบันไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ตามที่เห็นว่ามีเหตุผลสมควร ก็ไม่ได้หมายความว่าทัศนะนี้ไม่ได้นำไปสู่การสนับสนุนประชาธิปไตยเสมอไป มีนักคิดอีกหลายๆ ท่านที่ไม่ได้คิดว่าทุกคนจะเข้าใจและมีความสามารถเท่าเทียมกัน ในข้อเท็จจริงแล้ว ส่วนใหญ่สนับสนุนราชาธิปไตยที่พัฒนาและกระตุ้นปัญญามากกว่า โดยบุคคลที่มีอำนาจทางเหตุผล มีความรู้ และการศึกษาก็มีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งแนวคิดนี้นำไปสู่แนวทางการปฏิวัติ

3) **ทฤษฎีทางเศรษฐกิจ** กฎเกณฑ์ทางด้านนี้ ที่ความคิดดังกล่าวนำไปสู่ความพยายามเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับวัตถุแวดล้อม และเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการศึกษาสังคมอย่างจริงจัง ในสิ่งที่เราเรียกว่า “สังคมศาสตร์”

ผลงานที่มีชื่อเสียงและแพร่หลายมากคือ ผลงานของ อัดัม สมิท (Adam Smith, 1723 – 1790) เขียนเรื่อง “Wealth of Nations” พิมพ์เมื่อคริสต์ศักราช 1776 เป็นเหมือนคัมภีร์หลักที่ยึดถือในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ใหม่เรียกว่า “เศรษฐกิจการเมือง” (Political economy) ซึ่งต่อมารู้จักกันว่า “Economics” (เศรษฐศาสตร์) (อธยา โกมลกาญจน์, 2525, น. 235) ถือได้ว่าการปฏิวัติทางปัญญานี้สืบเนื่องมาจากนักคิดนักปรัชญาอย่างเช่น เรอเน เดการ์ต เป็นผู้ประกาศหลักของเหตุผลในปรัชญา Rationalism เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้ตามหลักคณิตศาสตร์ ซึ่งจะต้องเริ่มต้นง่ายๆ ด้วยสิ่งที่เห็นจริง และนำไปสู่ข้อสรุป เขาเชื่อว่าเขาพบสิ่งที่เห็นจริงในหลักการที่สำคัญ คือ “I think, therefore I am!” ซึ่งเขาเสนอให้ใช้ทั้งเหตุผลและหลักวิทยาศาสตร์ช่วยค้นคว้าความจริงต่างๆ เบนดิก สปีโนซา (Benedic Spinosas, 1635-1677) เขาให้การยอมรับในหลักปรัชญาของเดการ์ต แต่สปีโนซาสนใจปัญหาทางจริยธรรมมากกว่าเดการ์ต ซึ่งสปีโนซากล่าวว่า ในโลกนี้มีเพียงสิ่งที่ทดแทนสิ่งหนึ่ง คือธรรมชาติหรือจักรวาลและพระเจ้าก็คือสิ่งอันหนึ่งอันเดียวกัน หลักการที่ว่าพระเจ้าคือทุกสิ่งในจักรวาล ความคิดในสากลโลกเป็นลัทธิบูชาพระเจ้า แต่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลมากกว่าความเชื่อ มุ่งที่จะแสดงออกในแบบวิทยาศาสตร์ ที่มองเห็นความเป็นอันเดียวกันกับธรรมชาติ โทมัส ฮอบบ์ ปฏิเสธความคิดเรื่องแรงผลักดันจากอำนาจภายในและกล่าวว่า กำเนิดของความรู้คือ ความรู้สึกที่ได้รับ เขาเห็นว่าไม่มีอะไรคงอยู่ถาวรยกเว้นวัตถุ และยังกล่าวอีกว่า ไม่ใช่แต่จักรวาลเท่านั้น ที่จะสามารถอธิบายได้ในรูปของวัตถุแม้แต่มนุษย์ก็เหมือนกัน เขาได้ใช้กฎของการเคลื่อนไหวของวัตถุหรือสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์แล้วสรุปไว้ว่า การเคลื่อนไหวของวัตถุนั้นต่างกันเพราะทิศทางหรือระดับความเคลื่อนไหวไม่เท่ากัน พฤติกรรมของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับสาเหตุ เมื่อสาเหตุต่างกันพฤติกรรมของมนุษย์ก็ต่างกันด้วย (อธยา โกมลกาญจน์, 2525, น. 326)

2.3.1 อารยธรรมของยุค

ฝรั่งเศสคือศูนย์กลางแห่งความเจริญของยุโรปทางด้านความคิดและภาษา ดังที่จะเห็นได้จากนักคิดหลายๆ คน เช่น วอลแตร์ มองเตสกีเย รูสโซ เกสเนย์ ลาฟาแยตต์ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นชาวฝรั่งเศส นอกจากพัฒนาการทางความคิดแล้วยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 18 นี้ ยังประกอบไปด้วยความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ศิลปวิทยา ที่ส่งผลถึงเสรีภาพดังที่ได้กล่าวไว้

1. **ปรัชญาและการเมือง** มองเตสกีเย (Montesquieu, 1689 - 1755) ผลงานที่มีชื่อว่า “สารแห่งกฎหมาย” (L'Esprit des Lois, 1748) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่ขัดกับความสำเร็จทั่วไปว่า ภูมิอากาศและภูมิประเทศมีความสำคัญต่อลักษณะกฎหมาย รัฐบาล ศาสนา การค้าแต่ละท้องถิ่น

ชี้ให้เห็นว่าการปกครองแบบรัฐสภาของอังกฤษที่แบ่งแยกอำนาจเป็นนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการนั้น เป็นวิธีการค้ำประกันอย่างดีสำหรับเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ในฝรั่งเศสเพราะอำนาจทั้ง 3 อยู่ใต้สถาบันกษัตริย์จึงทำให้การเมืองฝรั่งเศสปราศจากขันติธรรมและเสรีภาพ วอลแตร์ (Voltaire, 1694-1778) ได้โจมตีระบบเก่า (Ancien Regime) ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และอภิสิทธิ์ของสถาบันศาสนาฝรั่งเศส ผลงานของเขาส่วนมากแสดงถึงความล้าสมัยของการเมืองฝรั่งเศส และใน “บทความเกี่ยวกับชาวอังกฤษ” เขาได้แสดงความชื่นชมในการพัฒนาของอังกฤษที่เน้นถึงเสรีภาพและความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย เขาต่อต้านระบอบอภิสิทธิ์ชน การลงโทษโดยปราศจากเหตุผล และสถาบันทาส ความสำคัญที่สำคัญคือการปฏิรูป ดังนั้น เขาจึงเลื่อมใสในระบบการปกครองที่ประมุขมีความรับผิดชอบและสร้างความเจริญให้กับสังคม อย่างเช่นกษัตริย์ที่ทรงภูมิธรรม (กอบกู้ สุวรรณทัต, 2519, น. 185-186)

กลุ่มนักคิดฟิลาซอฟ (Les Philosophes) เป็นกลุ่มที่เชื่อในอำนาจของการมีเหตุผลและในอนาคตมนุษย์สามารถรวมตัวกันอยู่ในสันติภาพ นักคิดสำคัญของกลุ่มเช่น ดิเดอโรต์ (Diderot, 1713-1784) บรรณาธิการของปทานานุกรมศิลปะและวิทยาศาสตร์ ผลงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าและมีอิทธิพลต่อสังคม ได้แก่ “สารานุกรม” (Encyclopedie, 1751-1772) มีเนื้อหาโจมตีอคติทั้งหมดเพื่อต่อสู้ให้เหตุผลเป็นฝ่ายชนะ เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเข้าถึงความรู้ในทุกสาขา โดยการสังเกตธรรมชาติของมนุษย์ สารานุกรมฉบับนี้มีอิทธิพลทางด้านปรัชญาและแนวคิดใหม่ๆ ทางศาสนาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ดิเดอโรต์* และคนอื่นๆ ไม่เห็นด้วยกับความคิดทางศาสนาที่ว่ามนุษยชาติกำลังเลื่อมทรมลง ศาสนาเสนอความหวังที่ดีกว่า ความสุขของมนุษย์จะมั่นคงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับความเจริญทางวัฒนธรรม และด้วยความศรัทธาในตัวเองทำให้ สารานุกรม ฉบับนี้เป็นผลงานที่เป็นตัวแทนความคิดในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ส่วนของ ชาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau, 1721-1778) มีผลงานเรื่องสัญญาประชาคม (Social Contract, 1762) ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของ ล็อก และพวกโปรเตสแตนต์ ที่ได้แย้งเรื่องสิทธิของพระเจ้า รูสโซเริ่มดำเนินงานประพันธ์เรื่องนี้ด้วยข้อความว่า “มนุษย์เกิดมามีเสรี แต่กลับต้องอยู่ในเครื่องพันธนาการไปเสียทุกหนทุกแห่ง” ดังนั้นจากข้อความนี้จึงควรทำลายสัญญาที่ไม่ยุติธรรมนี้ นั่นคือ สัญญาที่คนมีอำนาจใช้กดขี่ผู้ที่อ่อนแอกว่า และควรทำสัญญาขึ้นใหม่ คือ “สัญญาประชาคม” เพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนให้มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 113-114)

2. ระบบเศรษฐกิจและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์คริสต์ศตวรรษที่ 18 อยู่ในระยะการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจสองระบบ คือ การค้ำนิคม เน้นหนักถึงการจัดเก็บภาษีเพื่อป้องกันสินค้าต่างชาติ

* เขาคิดว่า “ต้องทำลายศาสนาทุกศาสนา เพื่อสร้างสรรค์วิทยาศาสตร์” และ โจมตีศาสนาที่ไม่มีข้อพิสูจน์อย่างชัดเจน

และการค้าเสรี ให้สินค้าต่างประเทศเข้ามา เพื่อสร้างความเจริญทางการอุตสาหกรรมในวงกว้าง และได้ให้ความสำคัญกับวัตถุดิบจากพื้นดินและโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ก็มี เกสเนย์ (Quesney, 1649-1774) และอดัม สมิท (กอบเกือ สุวรรณทัต, 2519, น. 187)

เกสเนย์ เขียนผลงานที่แสดงถึงการเกษตรเท่านั้นที่เป็นแหล่งกำเนิดของความมั่นคงของชาติ จึงควรที่จะสนับสนุนการเกษตร กสิกร แรงงาน และสินค้ากสิกรรมซึ่งต้องไม่ขึ้นอยู่กับภายใต้กฎเกณฑ์ใดๆ อดัม สมิท เจ้าของทฤษฎีเศรษฐกิจเสรี เขาแสดงให้เห็นถึงการใช้กฎธรรมชาติของการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของสังคมและความเป็นอยู่ของมวลชน เป็นต้น รวมถึงกำเนิดระบบการค้าเสรี

3. ศิลปวิทยาการ เป็นผลที่สะท้อนถึงอิทธิพลของปรัชญาแห่งยุค เกี่ยวกับการใช้เหตุผลในการศึกษาวิจัย และอาศัยการเก็บข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบ ซึ่งวิทยาการสาขาวิทยาศาสตร์จึงประสบความสำเร็จและก้าวหน้าอย่างเช่น การศึกษาทางกายวิภาค เพื่อพัฒนาและแก้ไขความรู้เกี่ยวกับจิตใจมนุษย์และการเจริญเติบโตของตัวอ่อนในครรภ์ การศึกษาวิชาฟิสิกส์โดย เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin, 1706-1790) เกี่ยวกับไฟฟ้าในบรรยากาศ การวิจัยทำเหล็กหลอมโดย โรมูร์ (Reaumur, 1683-1729) และการประดิษฐ์หัวจักรไอน้ำโดย นิวโคเมน (Newcomen, 1663-1729) และเจมส์ วัตต์ (James Watt, 1731-1819) การศึกษาคณิตศาสตร์ได้รับการพัฒนาจากการค้นคว้าของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, 1724-1804)

ก) ด้านศิลปกรรม ยุคนี้ได้รับการขนานนามว่า ศิลปะแบบโรโกโก (Rococo) เป็นแบบอย่างหนึ่งของศิลปกรรมบาโรค การแสดงออกที่ชัดเจนที่สุดอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ลักษณะและรูปแบบมีการประดับตกแต่งมากกว่าแบบบาโรค และสนใจในรายละเอียด เริ่มแพร่หลายไปสู่อิตาลีและเยอรมนี ศิลปินที่มีชื่อของยุคนี้ได้แก่ วัตโต (Watteau, 1684-1764) และศิลปินชาวอังกฤษที่สำคัญคือ โฮการ์ธ (Hogarth, 1697-1764) เซอร์ โจชัว เรย์โนลด์ส์ (Sir Joshua Reynolds, 1723-1792) และเกนสเบรอ (Gainsborough, 1727-1788) ภาพวาดของศิลปินเหล่านี้ได้แสดงถึงความมั่งคั่งตามธรรมชาติ ความสงบเงียบ ความสับสนของสังคม ความหรูหราของชนชั้นสูง ผลงานที่ได้รับความนิยมอย่างเช่น “วัยแห่งความบริสุทธิ์” ของ เรย์โนลด์ส์ โดยถนัดทางการเขียนภาพอธิบายความงามของธรรมชาติ และภาพบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มากกว่าบุคคล มันสะท้อนถึงปรัชญาของยุคที่เน้นถึงการมีเหตุผลและเข้าถึงความงามตามธรรมชาติ

ข) **วรรณกรรม** คือผลิตผลของศรัทธาสัมัยใหม่ของยุคภูมิธรรม การเน้นถึงบทบาทนำของความรู้สึกอ่อนไหวที่มีเหนือเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวกับความรัก (กอบเกือ สุวรรณทัต, 2519, น. 188-189)

4) **ศาสนา** สืบเนื่องมาจากคริสตศตวรรษที่ 17 ทำให้ยุโรประยะหลังเน้นถึงเรื่องลักษณะเสรีภาพ การรู้จักผิดชอบชั่วดี และการใช้เหตุผลต่อมนุษย์ด้วยกัน คุณลักษณะเช่นนี้นำมาใช้กับสถาบันทางศาสนา ย่อมหมายถึงขบวนการศาสนาที่เน้นถึงความสำคัญของมนุษย์ที่จะเลือก และมีมโนธรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นได้ว่าปราชญ์ของยุคต่าง ไม่มีผู้ที่เชื่อถือในพระเจ้าเป็นเจ้าของคริสตศาสนา และแท้จริงแล้วนั้นนโยบายขั้นดิษฐกรรมทางศาสนาของกษัตริย์ผู้ทรงภูมิธรรมทั้งหลายที่พบก็เกิดจากความไม่ได้ศรัทธาในศาสนาของกษัตริย์เหล่านี้เท่าที่ควรเชื่อในความมีเหตุมีผล ดังนั้น จึงเห็นความจำเป็นของการมีสถาบันศาสนาในรัฐที่กระตุ้นให้คนทำดี เพื่อเป็นพลเมืองที่ดี เปิดโอกาสให้ทุกวิถีเท่าเทียมกัน เพราะต่างก็มุ่งหวังให้พลเมืองเป็นคนดี ระยะนี้จึงเป็นระยะของความเชื่อสองลักษณะ คือ ความเชื่อและความไม่เชื่อในพระเจ้า

5) **สังคม** ลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของยุโรปก็คือพัฒนาการของเทคโนโลยีในประเทศอังกฤษ เป็นต้น เรียกกันว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” และในที่สุดได้เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมยุโรปทั่วไปให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม และสังคมระบบเศรษฐกิจนายทุน การปฏิวัติอุตสาหกรรมช่วยแปรสภาพระบบกสิกรรมของชาติ รวมทั้งการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม พัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรมและกสิกรรมมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป มีการเพิ่มปริมาณของกลุ่มกรรมกรทั้งเด็กและผู้หญิง ความเจริญทางวัตถุมีควบคู่ไปกับปัญหาสังคมและเศรษฐกิจตั้งแต่ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ สภาพการทำงานของกรรมกร ปัญหาทุกข์ยากของชาวนา และปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างชนชั้นใหม่คือกรรมกรและนายทุนเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม

2.4 พัฒนาการทางความคิดและการปฏิวัติช่วงกลางยุคสมัยภูมิธรรม

ปรัชญาแห่งยุคภูมิธรรมที่ได้รับมาจากคริสตศตวรรษที่ 17 คือพลังสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่ เพื่อปรับปรุงสังคม วิทยาการ การเมือง ความคิดที่สำคัญในหัวเรื่องนี้ คือความเชื่อมั่นในเสรีภาพ และความเสมอภาค อิทธิพลความคิดนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในยุโรปแต่มีบทบาทที่สำคัญกับอาณานิคม 13 แห่งของอังกฤษในทวีปอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะเมื่อหลังสงครามเจ็ดปีฝรั่งเศสถูกบังคับให้ยกอาณานิคมแคนาดาให้กับอังกฤษ เป็นการปลดปล่อยชาวอาณานิคมให้พ้นจากความกลัวในภัยจากฝรั่งเศส ในสภาวะเช่นนี้ความแตกต่างระหว่างประโยชน์ของอาณานิคม

และอังกฤษยอมนำไปสู่การต่อสู้ เพื่อความเป็นเอกเทศมากยิ่งขึ้นของอาณานิคมตามหลักการเมืองของจอห์น ล็อก (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 182)

เกิดสนธิสัญญาแห่งปารีสคริสต์ศักราช 1783 ให้กำเนิดแก่ประเทศใหม่ ที่มีอุดมการณ์การเมือง ยึดมั่นในเสรีภาพของเอกบุคลที่เกิดมาเท่าเทียมกัน ผลที่เกิดจากสนธิสัญญาปารีสคือ การสร้างสถานการณ์ในฝรั่งเศสเพื่อการปฏิวัติยุโรป และ “ปฏิวัติ” ทางการเมืองของประเทศอังกฤษ พัฒนาการของยุโรปภายหลังสงครามเจ็ดปีจึงเน้นเรื่องการต่อสู้เพื่อเสรีภาพทางการเมือง และฝรั่งเศสเป็นชนชาติที่น่าขบขันการปฏิวัติ ซึ่งขบวนการนี้ไม่ได้จบลงในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่พลังการปฏิวัติได้ขยายเพิ่มไปอีก

2.4.1 ขบวนการภูมิธรรมในฝรั่งเศส

ความคิดแบบภูมิธรรมเจริญขึ้นเมื่อประมาณคริสต์ศักราช 1750 เมื่อนักคิดฝรั่งเศสกลุ่มที่เรียกว่า “นักปรัชญา” (Philosopher)

ชาวฝรั่งเศสชื่อฟองเตอแนล (Bernard de Fontenelle, 1657-1757) เขาผู้นี้มีความสามารถในทางการอธิบายความคิดต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์ ให้กับคนที่ไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์เข้าใจได้ ทำให้วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องสนุกและน่าสนใจเหมือนการอ่านนวนิยายเรื่องที่มีชื่อเสียงที่สุดของเขาคือ Conversation on the Plurality of World (1686) เริ่มเรื่องด้วยตัวละครสำคัญ 2 คน ซึ่งเป็นคู่รักกัน กำลังเดินเล่นในสวนสาธารณะ ฝ่ายหญิงเป็นคนชั้นสูงที่เจ้าปัญญา ทั้งสองกำลังพูดคุยเรื่องดาราศาสตร์ ฝ่ายหญิงแสดงความยินดีเมื่อได้รับความรู้จากฝ่ายชาย ที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมในความก้าวหน้าทางเหตุผล “ความก้าวหน้า” เป็นความคิดใหม่ โดยเฉพาะในหมู่ผู้มีการศึกษา การเน้นความก้าวหน้าและการต่อต้านศาสนานั้น ฟองเตอแนล ทำให้เห็นภาพของการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งวิทยาศาสตร์ได้ทำลายเหตุผลของอริสโตเติล ที่สมัยกลางได้เชื่อถือ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 110-111)

2.4.2 การปฏิวัติฝรั่งเศสและยุโรปในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19

อย่างไรก็ตาม หากอังกฤษเป็นผู้นำในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากระบบศักดินาสู่ระบบทุนนิยม อิทธิพลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เริ่มจากอังกฤษมีผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ฝรั่งเศสเป็นผู้นำทางด้านอุดมการณ์และการเมือง การเมืองระหว่างคริสต์ศักราช 1789-1914 ส่วนใหญ่เป็นการต่อสู้เพื่อหลักการของการปฏิวัติปีคริสต์ศักราช 1789 ประการแรกนั้น การปฏิวัตินี้เกิดขึ้นในประเทศที่มั่นคงและมีอำนาจมากที่สุดในยุโรป ประการที่สองเป็นการปฏิวัติทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ที่ชนชั้นหนึ่งล้มล้างอีกชนชั้นหนึ่ง ชนชั้นกลางกล้าเข้ามามีบทบาทและอำนาจแทนชนชั้นศักดินา และประการสุดท้ายปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นปฏิวัติสากล ที่ผลักดันขึ้นในประเทศต่างๆ อุดมการณ์ทางการเมือง ลัทธิชาตินิยม และหลักการของการปฏิวัติแพร่สะพัดไปทั่วโลก แต่

ปัจจัยสำคัญอยู่ที่สภาวะความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ความคิดดังกล่าวเป็นการมองข้ามสภาพความเป็นจริงของวิกฤตการณ์ทางสังคม และเศรษฐกิจเป็นเหตุให้มีความต้องการทางการเมืองผลักดันอยู่เบื้องหลัง (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 193-195)

ประเทศฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่เสมอ บางครั้งเป็นระบบสาธารณรัฐ บางครั้งเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เปลี่ยนกลับไปกลับมา จนกระทั่งในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1848 ได้เกิดการจลาจลกับประชาชนฝ่ายเสรีนิยมและชาตินิยม ที่คัดค้านระบบกษัตริย์ จนเกิดการปฏิวัติขึ้น แล้วตั้งระบบสาธารณรัฐฝรั่งเศสขึ้นใหม่ แต่พอถึงวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1852 สาธารณรัฐนี้ก็ถูกล้มเลิก หลุยส์ นโปเลียน ผู้เป็นราชนัดดาของจักรพรรดิ นโปเลียน (Napoleon Bonaparte, 1799-1814) ได้รับประมุขคตินับสนุนให้ขึ้นครองราชย์สถาปนาเป็นจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 (กัจจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 11)

แต่อิทธิพลของการปฏิวัติก็ไม่ได้หมดไป การปฏิวัติระหว่างคริสต์ศักราช 1800-1850 มีเสรีภาพและความต้องการความเสมอภาคเป็นแรงผลักดันอยู่เบื้องหลัง ประเทศต่างๆ ได้รับอุดมการณ์เสรีภาพ (Liberty) จากฝรั่งเศส สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือสังคมต้องการเสรีภาพและความเสมอภาคของชนชั้นแรงงาน การปฏิวัติของฝรั่งเศสคือการสลายตัวของระบบศักดินาสวามิภักดิ์ ระบบทาสติดที่ดินและอภิสิทธิ์พิเศษต่างๆ ของพวกขุนนาง สถาบันกษัตริย์กระทบกระเทือน ทำให้สถาบันกษัตริย์ในประเทศอื่นๆ ต้องมีการพิจารณาอย่างดีในการใช้อำนาจอย่างไม่มีขอบเขต ในคริสต์ศักราช 1789 การปฏิรูปพื้นฐานของการปฏิรูปการศึกษาและกฎหมายได้รับการพัฒนาหลังจากนี้

2.4.3 ทศนิยมปีนีโอคลาสสิกในคริสต์ศตวรรษที่ 18

ศิลปะนีโอคลาสสิก (Neo-Classicism) มีศูนย์กลางอยู่ที่ฝรั่งเศส เดิมโตขึ้นในยุโรป ตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถือได้ว่าเป็นรสนิยมสมัยใหม่ทางศิลปะที่ชื่นชมความสง่างาม กลมกลืนเรียบง่าย ตามลักษณะของรูปแบบสมัยนีโอคลาสสิกของกรีกและโรมัน อีกด้านถือว่าเป็นการต่อต้านศิลปะสมัยบาโรก หรือศิลปะสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในขณะที่ศิลปะนีโอคลาสสิกจะอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาและหลักการของแนวความคิดภูมิธรรมและยุคสมัยของเหตุผลมากกว่า ศิลปะสมัยนีโอคลาสสิกเกิดขึ้นมาจากความสนใจในศิลปะสมัยคลาสสิกที่สืบเนื่องมาจากการศึกษาอารยธรรมเหล่านี้ จนกระทั่งมีการขุดค้นพบเมืองโบราณ โบราณวัตถุ และโบราณสถานต่างๆ ในอิตาลี กรีก และแถบเอเชียไมเนอร์จำนวนมาก จนนำไปสู่การศึกษาทางด้านศิลปะโบราณคดีครั้งใหญ่ จึงส่งผลกระทบต่อศิลปะมายังสมัยนี้ เกิดศิลปะเลียนแบบ

สิ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติความคิดและการปฏิบัติสังคมให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และทำลายอำนาจรัฐและศาสนจักรส่งผลต่อศิลปินและการสร้างสรรค์ศิลปกรรม ด้วยเกิดจากปัจจัยทางปัญญาที่สำคัญ คือ จอห์น ล็อก วอลแตร์ มองเตสกีเออ และ ชอง ชาคส์ รูสโซ

ล็อก เสนอทฤษฎีเสรีนิยมทางการเมืองไว้ในหนังสือ The Two Treatises of Civil Government ในคริสต์ศักราช 1690 ว่า “เดิมมนุษย์เกิดมามีอิสรภาพและความเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ กฎหมายก็มีแต่กฎหมายของธรรมชาติ ซึ่งแต่ละคนก็ใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิอันเกิดจากธรรมชาติในเรื่องชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินสมบัติ ต่อมาไม่นานมนุษย์ก็ไม่สะดวกที่จะอยู่ตามสภาวะธรรมชาติ เพราะทุกคนพยายามใช้สิทธิของตน ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้ตกลงพร้อมใจกันสถาปนารัฐบาล และยินยอมมอบอำนาจบางประการให้รัฐบาลในการบริหารรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายของธรรมชาติเท่านั้น แต่หากรัฐบาลใช้อำนาจหน้าที่ไม่ชอบหรือเกินกว่าที่ได้รับมอบหมาย รัฐก็คือทรราช และประชาชนก็มีสิทธิล้มล้างรัฐบาลนั้นๆ ได้โดยชอบธรรม” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 145)

วอลแตร์ และมองเตสกีเออ ชาวฝรั่งเศสได้เสนอทฤษฎีเสรีนิยมทางการเมืองเช่นกัน วอลแตร์ไม่ชอบด้วยคริสตศาสนาในสมัยกลาง โดยเห็นว่าเป็นศัตรูที่เลวร้ายที่สุดต่อมนุษยชาติ รองลงมาคือการปกครองแบบทรราช เขามีทัศนคติเช่นเดียวกับล็อกที่ว่ามนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพ ทรัพย์สินสมบัติ และได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย ส่วนมองเตสกีเออ เป็นนักคิดที่โดดเด่นของคริสต์ศตวรรษที่ 18 เขาไม่นิยมการปกครองแบบเผด็จการทุกรูปแบบ เชื่อในหลักการกระจายอำนาจ และถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันและมีการควบคุมระหว่างกัน (Check and Balances) (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 145)

รูสโซ ได้ยืนยันว่าวิทยาการยิ่งก้าวหน้าความสุขของคนยิ่งลดน้อยลง เขาเกลียดการกีดกันอิสรภาพส่วนบุคคล และเรียกร้องแสวงหาเสรีภาพและความเสมอภาคให้กับประชาชนยิ่งกว่านักปฏิรูปสังคม

นอกจากนักคิดทางการเมืองและสังคมยังมีนักคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ อย่าง อดัม สมิท ชาวสก็อต ที่สนับสนุนให้เกิดการค้าเสรี โดยรัฐควรจะต้องเกี่ยวข้องกับการค้าเอกชนเพื่อให้เอกชนได้ค้าขายระหว่างกันโดยยุติธรรม ไม่เกิดการเอาเปรียบและกดขี่ รวมทั้งการดูแลด้านการศึกษา และสาธารณสุขให้กับประชาชน แนวคิดของเขาทำให้ชนชั้นกลางเกิดความทะเยอทะยาน ที่จะทำการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงแบบแผนด้านเศรษฐกิจใหม่ ให้มีเสรีภาพมากขึ้นและส่งผลต่อระบบเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 146)

นิวตัน ก็มีบทบาทสำคัญต่อยุคสมัยที่ทำให้มนุษย์ประจักษ์ชัดว่าธรรมชาติถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ของจักรวาล ที่อยู่ภายใต้ความประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของในสมัยกลางสิ้นสุดลง และ

ส่งผลต่อลักษณะรูปแบบศิลปกรรมสมัยใหม่ในระยะต่อมาอย่างลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) (นันทนา กปิลกาญจน์, 2542, น. 367)

การขุดค้นพบเมืองโบราณ เช่น ปอมเปอี (Pompeii) และเฮอคิวลาเนียม (Herculaneum) ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1729-1748 ทำให้ศิลปินและผู้สนใจต่างเดินทางมาที่กรุงโรม เพื่อดูและศึกษาศิลปะคลาสสิกอย่างใกล้ชิด ทำให้ศิลปะนีโอคลาสสิกเป็นการเลียนแบบศิลปะคลาสสิกอย่างเต็มรูปแบบ และเนื้อหา ที่ต่างจากสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากสถาปัตยกรรมทั้งหลายที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ เช่น การสร้าง Pantheon คริสต์ศักราช 1759-1790 และประติมากรรม Arch de Triomphe คริสต์ศักราช 1806-1835 ในปารีส

จากสภาพการณ์ที่ได้กล่าวข้างต้น การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมนีโอคลาสสิก ที่ปรากฏให้เห็นถึงความสัมพันธ์ภาพระหว่างการเมืองการปกครองกับศิลปิน คือ ดาวิด (Jacques Louis David, 1748-1828) เป็นผู้นำคนสำคัญของศิลปะลัทธินีโอคลาสสิก ให้การสนับสนุนขบวนการปฏิวัติทางการเมืองให้ก้าวไปสู่ระบบเสรีประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ดาวิดยังได้ก่อตั้งสถาบันศิลปะที่เสริมสร้างให้ศิลปินมีมุมมองใหม่ และวิถีคิดทางศิลปะที่ปรับเปลี่ยนไปสู่แนวคิดใหม่ โดยปรับเปลี่ยนจากเดิมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และของศิลปินในบริบทและปทัสถานของสังคมสมัยใหม่

สำหรับผลงานศิลปกรรมในสมัยนีโอคลาสสิก ผลงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมมีจำกัด แต่ที่โดดเด่นและชัดเจนคือการสร้างสรรค์งานด้านจิตรกรรม มีศิลปินที่สำคัญ อย่างเช่น ราฟฟาเอล มังก์ (Anton Raffae Mengs, 1728-1779) จิโอวันนี บัตติस्ता พิรานเนซี (Giovanni Battista Piranesi, 1720-1778) วิลเลียม เบลค (William Blake, 1757-1827) เบนจามิน เวสต์ (Benjamin West, 1738-1820) และ หลุยส์ ดาวิด (Jacques Louis David, 1748-1825) ศิลปินที่มีบทบาทที่สำคัญคือ ดาวิด เขามีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับลัทธินีโอคลาสสิกอย่างแท้จริงคือ นอกจากจะเป็นผู้ริเริ่มสถาบันทางศิลปะที่สอนการสร้างสรรค์แนวใหม่ ยังเป็นศิลปินที่ร่วมมือในการปฏิวัติฝรั่งเศส และเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือทั่วยุโรปด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะ เขาได้ปฏิรูปงานศิลปะของฝรั่งเศส โดยนิยามคำว่า “ศิลปะคือดวงประทีปของเหตุผล” และได้กลายเป็นความเชื่อของศิลปะนีโอคลาสสิก (สุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 146-147)

2.5 ยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งแรกคริสตศตวรรษที่ 19

ช่วงระยะเวลาของอารยธรรมตะวันตก เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1815-1914 ยุโรปยังคงจัด

ระเบียบ หลังจากการล่มสลายของระบอบเก่า และผลที่มาจากขบวนการปฏิวัติของศตวรรษก่อน โดยเฉพาะการปฏิวัติฝรั่งเศสและการปฏิวัติอุตสาหกรรม ตามหลักแนวคิดเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับหลัก 3 ประการ เสรีภาพ (Liberty) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) หลังจากการแพ้สงครามของ นโปเลียนในวอเตอร์ลูในคริสต์ศักราช 1814 ชาติต่างๆ ในยุโรปที่เป็นผู้นำได้จัดการประชุมเข้าสู่สภาพเดิม (Status quo) เหมือนที่ยุโรปเคยเป็นมาก่อนสมัยของนโปเลียน หรือก่อนการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศส สาระสำคัญของการประชุมครั้งนี้คือ การนำระบอบกษัตริย์กลับเข้ามาปกครองอีกครั้งหนึ่งเป็นการฟื้นฟูราชวงศ์บูร์บองขึ้นใหม่ นอกจากนี้การประชุม คอนเกรสแห่งเวียนนา ยังได้นำยุโรปกลับสู่สภาพเดิมด้วยการคืนดินแดนต่างๆ ที่ฝรั่งเศสได้มาในสงครามนโปเลียนให้กับเจ้าของเดิม อย่างไรก็ตาม ยุโรปได้กลับคืนสู่แบบเดิมได้ไม่นาน ตามการประชุมเวียนนาในระยะสั้นเท่านั้น และเกิดการปฏิวัติขึ้นอีกครั้งในการโค่นล้มพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 10 ซึ่งได้เสด็จหนีออกนอกประเทศ และชาวฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้พระเจ้าหลุยส์ฟิลิปผู้มีความเป็นเสรีนิยมขึ้นปกครองแทน ตามหลักการเสรีนิยมขึ้นใหม่ และเหตุการณ์นี้ก็เท่ากับว่าเป็นการล้มเลิกแนวทางของคอนเกรสแห่งเวียนนา ทำให้ยุโรปส่วนใหญ่กลับเข้าสู่การพัฒนาสังคมและการเมืองตามแนวทางเสรีนิยม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 128-129)

2.5.1 พัฒนาการทางด้านความคิด

ปรัชญาลัทธิเสรีนิยม ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กอบกู้ สวรรคต (2519) ได้กล่าวว่า ลัทธิเสรีนิยมเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของยุโรป ความเชื่อในเสรีนิยมหรือแนวคิดอย่างกว้างๆ ที่เสนอแนะถึงเสรีภาพ และอิสรภาพของมนุษย์เริ่มเกิดขึ้นในปลายยุคกลาง ระยะที่การฟื้นฟูศิลปวิทยาการ และการปฏิรูปศาสนาเริ่มก่อตัวขึ้น มนุษย์ได้ปลดปล่อยจากความเชื่อทางศาสนา และสามารถที่จะดำเนินชีวิตภายใต้ธรรมชาติ และมีสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติเท่าเทียมกัน แนวความคิดดังกล่าวทำให้มนุษย์แสวงหาสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง และปรัชญาการเมืองเสรีนิยม ก็โดยการพัฒนาขึ้นจาก จอห์น ล็อก, รัสโซ, วอลแตร์ และมองเตสกีเอร์ อย่างไรก็ตาม ต้องอย่าลืมว่า สังคมของยุโรปในช่วงนี้เป็นการพัฒนาจากระบบศักดินา และพวกนี้มีบทบาทอย่างมากในสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แนวความคิดต่างๆ จึงเป็นการสะท้อนจากสภาพสังคมและชนชั้นที่มีอำนาจในขณะนั้น อุดมการณ์เสรีนิยมจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นอุดมการณ์ของชนชั้นกลาง พวกเสรีนิยม (Liberals) มีความเชื่อว่าความก้าวหน้าที่น่าไปสู่ความสมบูรณ์นั้นขึ้นสุดท้ายจะได้นำมาโดยผ่านสถาบันอิสระ (Free Institution) ความหมายของ “สถาบันอิสระ” ซึ่งคำว่าเสรีนิยมแต่ละประเทศจะเน้นถึงการรวมชาติ อย่างในอิตาลี เยอรมัน หมายถึงการปลดแอกจากอำนาจต่างชาติและการรวมชาติ ตามรากฐานความคิดสถาบันอิสระมาจากยุคภูมิธรรม ของรัสโซ ซึ่งความคิดที่เขาเสนอนั้นเป็นเป้าหมายของอุดมการณ์เสรีนิยม

แม้ว่าหลักการใหญ่จะคล้ายกันในแต่ละประเทศก็ตาม แต่เสรีนิยมในฝรั่งเศสที่รู้จักกันในชื่อของกลุ่มดอคทีนารี (Doctrinaires) ในข้อคิดที่ว่าปัจเจกชนสามารถลุถึงผลประโยชน์ส่วนตัวได้ดีที่สุดโดยอาศัยผลประโยชน์ร่วมกันในสังคม แต่ไม่มีใครรู้ว่าอะไรคือผลประโยชน์หรือสวัสดิการของสังคม (Welfare of all) ดังนั้น ระบบการเมืองบางอย่างจะถูกกำหนดไว้เพื่อให้สะท้อนถึงข้อเรียกร้องของปัจเจกชนแต่ละคน และลักษณะสำคัญของระบบการเมืองที่มี รัฐสภาที่เลือกตั้ง คณะรัฐมนตรีที่ขึ้นต่อรัฐสภา ฝ่ายนิติบัญญัติที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นของรัฐบาล เสรีภาพในการนับถือศาสนา การเป็นอิสระจากการจับกุมที่ไม่มีหลักฐาน เสรีภาพในการประกอบอาชีพและอื่นๆ ที่สำคัญที่สุดคือการเน้นในปัจเจกชนและเสรีภาพของปัจเจกชน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ปัจเจกชนสามารถแสดงความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่และนำไปสู่การสร้างสรรค์ที่นำไปสู่ความสมบูรณ์ (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 210-211)

ระบบสังคมที่ล้ำหลัง อย่างระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) คือสิ่งที่พวกเสรีนิยมโจมตี แต่เสรีนิยมก็ต้องการให้สถาบันดังกล่าวร่วมมือในการให้มีรัฐสภารัฐธรรมนูญหรือสถาบันอื่นๆ ช่วยปกป้องไว้ด้วย แต่อย่างนั้นแล้วความคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจทางการเมืองควรเป็นของประชาชน พวกเสรีนิยมบางกลุ่มได้โจมตีเนื่องจากจะทำให้ระบอบเผด็จการกลุ่มใหญ่จะอยู่เหนือเสรีภาพของเอกบุคคล จะกลายเป็นทรราชของส่วนใหญ่เหนือปัจเจกชนและการแทรกแซงทางการเมืองจนเกิดการทำลายเสรีภาพ โดยเฉพาะเสรีภาพทางด้านการคิด ลักษณะตรงข้ามกับเสรีนิยมคือลัทธิจินตนิยม (Romanticism) ในด้านการเมืองลัทธินี้เชื่อในเสรีภาพไม่มีขอบเขตของบุคคลที่เกิดจากการให้อิสระภาพแก่บุคคล ความรู้สึกจะมองย้อนหลังไปในอดีต ในยุคของความศรัทธา ความรู้สึก และวีรคติ ทศนะเหล่านี้เน้นถึงความยิ่งใหญ่ของชาตินั่นเอง โดยอาศัยอดีตเป็นตัวอย่างเพื่อเปิดทางแห่งความหวังของอนาคต เสรีนิยมโดยเฉพาะในฝรั่งเศสโจมตีลักษณะดังกล่าวมาก เพราะกลัวการฟื้นคืนกลับมาของ “นโปเลียน” หรือการปกครองเผด็จการของกลุ่มชนในนามของเสรีนิยม

นักปรัชญาเสรีนิยมชั้นนำในยุโรปจำนวน 2 ท่านคือ เจอโรมี เบนธัม (Jeremy Bentham, 1748-1832) และจอห์น สจิวต์ มิล (John Stuart Mill, 1801-1873)

เจอโรมี เบนธัม เป็นผู้ก่อให้เกิดลัทธิอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่เป็นรูปแบบโดดเด่นที่สุดของเสรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ลัทธิดังกล่าวมีหลักการในการแสวงหาความสุขให้กับคนในสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีกมุมหนึ่งคือการตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม และรัฐที่มีอยู่ก็เพื่อตอบสนองหลักการดังกล่าว สังคมในยุโรปสมัยนั้นเป็นสังคมเน้นหนักด้านอุตสาหกรรม ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่เลวร้ายทุกข์ยาก มีชุมชนเพียงเล็กน้อยที่กุมอำนาจทางสังคมและผลประโยชน์จากแรงงานของคนส่วนใหญ่ ระบบทุน

นิยมทำให้เกิดการเอาเปรียบและสร้างความแตกแยกทางสังคม ซึ่งเบนจัมมมองเห็นสภาพนี้และต้องการเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนจำนวนมากในสังคม รูปแบบรัฐบาลที่ดีและเสรีภาพคือสิ่งที่เขาเห็นว่าจะทำให้เกิดประโยชน์และสร้างความสงบสุขให้กับคนส่วนใหญ่ ในด้านที่เกี่ยวกับเสรีภาพที่ดীন เขาได้เสนอข้อคิดเห็นว่าการลงคะแนนลับการออกเสียงเลือกตั้งโดยทั่วไป (Universal Suffrage) การเลือกตั้งรัฐสภาทุกปี ตลอดทั้งการขยายการศึกษาให้กับประชาชน (Popular Education) การปกครองที่ดีคือการปกครองที่เข้าถึงปัญหาของความยากไร้และการแก้ไข โดยการออกกฎหมายสร้างความยุติธรรมในสังคม ถึงอย่างไรก็ตาม ข้อคิดเห็นของเบนจัมประสบความสำเร็จในบางส่วนเท่านั้น เช่น ด้านการศึกษาและการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเพื่อให้สมเหตุสมผลและสร้างความยุติธรรมระหว่าง “อาชญากรรม” และ “การกำหนดโทษ” ฯลฯ (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 213-214)

จอห์น สจ๊วต มิล ยอมรับหลักการของเบนจัมเกี่ยวกับความสงบสุขของคนส่วนมาก (The Greatest Happiness of the Greatest Number) เสนอหลักการที่สำคัญว่า ต้นเหตุของความทุกข์สมบรูณ์อยู่ที่สังคมเกิดจากเสรีภาพ เสรีภาพที่มีลว่าสำคัญคือเสรีภาพที่เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพทางความคิดเห็นนี้เป็นคุณค่าทั้งหมดของบุคคลและสังคม มิลเห็นว่าคุณค่าส่วนบุคคลสำคัญมากในการสร้างสรรค์สังคมเพื่อส่วนรวม ซึ่งหมายความว่าในทัศนคติของมิล รากฐานของสังคมที่จะยั่งยืนเสรีภาพเสมอกันได้คือ สังคมที่ยอมรับในคุณค่าของความหลากหลายทางความคิด จึงเป็นการเน้นถึงสิทธิของปัจเจกชน

ลัทธิอรรถประโยชน์นิยม มีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศต่างๆ ไม่เฉพาะกับในยุโรปเท่านั้น แต่ยังขยายไปในสหรัฐ และอังกฤษ ที่เกิดขบวนการชาลด์ติสต์ (The Chartist Movement) ซึ่งเป็นผลผลักดันมาจากลัทธิอรรถประโยชน์นิยมทำให้เกิดการปฏิรูปเลือกตั้งและรัฐสภา ลัทธิอรรถประโยชน์นิยมยังได้แก้ไขปัญหาแรงงาน และฐานะของชนชั้นยากไร้ในอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส

2.5.2 การปฏิวัติอุตสาหกรรมและลัทธิต่างๆ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน ของวิธีการดำเนินการอุตสาหกรรมในรูปแบบของการผลิตที่ก้าวหน้ามีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เจริญ ระบบโรงงาน เครื่องจักร เปลี่ยนสังคมจากระบบศักดินามาสู่ระบบสังคมอุตสาหกรรมหรือระบบทุนนิยม สังคมก้าวหน้าและพัฒนาขึ้นและนำมาซึ่งความมั่งคั่ง แต่ว่าคนส่วนใหญ่จากชนชั้นแรงงานตกอยู่ในสภาวะการถูกเอาเปรียบจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง

การปฏิวัติอุตสาหกรรมไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีเหมือนกับการปฏิวัติทางการเมือง แต่จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงตามสภาวะเงื่อนไขที่มีภายในประเทศ อังกฤษเป็นบ่อเกิดของการปฏิวัติ

อุตสาหกรรมในระหว่างคริสต์ศักราช 1760-1830 หลังจากนั้น ประเทศภายในยุโรปอย่างฝรั่งเศส และ เบลเยียมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เยอรมนี สหรัฐ และประเทศอื่นๆ เริ่มต้นการปฏิวัติ อุตสาหกรรมในช่วงหลังคริสต์ศักราช 1870 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สร้างรูปแบบใหม่ของ สังคมขึ้นมาอย่างระบบสังคมนิยม ซึ่งจะพัฒนาถึงขีดสุดในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (กอบเกียรติ สุวรรณทัต, 2519, น. 221)

1) สาเหตุของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

การสำรวจทางทะเลและการแสวงหาอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 ชาว ยุโรปได้เดินทางออกสำรวจทะเล และจับจองที่ดินแดนทางทะเลเป็นอาณานิคม ทำให้ได้แหล่ง วัตถุดิบและตลาดระบายสินค้า ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้การค้าขายตัว บรรดาพ่อค้านายทุน และนัก ธุรกิจที่แสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า คิดหาวิธีการผลิตที่รวดเร็วมั่งได้ปริมาณมาก และ ใช้ต้นทุนต่ำ เพื่อจำหน่ายให้เพียงพอกับความต้องการ นักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์จึงได้รับการ สนับสนุนให้คิดประดิษฐ์เครื่องจักร สำหรับผลิตสินค้าแทนแรงงานคนและสัตว์ โดยเริ่มจาก อุตสาหกรรมทอผ้า อุตสาหกรรมเหล็ก และเหล็กกล้า การผลิตเครื่องจักรไอน้ำ ตามลำดับ การ สำรวจทางการค้า พร้อมทั้งการสำรวจดินแดนใหม่ และลัทธิการค้าเมืองขึ้นในศตวรรษนี้เป็นการ ขยายตลาดให้กว้างขวาง ซึ่งเป็นทั้งแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ระบายสินค้าและพลเมือง ที่สำคัญที่สุด คือการสะสมทุน (Capital Accumulation) และการสนับสนุนการลงทุนของชนชั้นกลางใน อุตสาหกรรมต่างๆ

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มาจากช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16- 17 เป็นระยะเวลาที่มีการค้นพบความรู้ใหม่ ในวงการวิทยาศาสตร์มีการทดลองทฤษฎีทาง วิทยาศาสตร์ให้ได้ผลจริง รวมทั้งปรับปรุงเครื่องมือวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ในการทดลองงานของ นักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ อย่างเช่น โคเปอร์นิคัส ค้นพบว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล และกาลิเลโอ ผู้สนับสนุนทฤษฎีของโคเปอร์นิคัส หรือของ นิวตัน ผู้ที่คิดทฤษฎีแรงดึงดูดของโลก ล้วนแต่เป็นรากฐานของการศึกษาค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเป็นการริเริ่มให้นักวิทยาศาสตร์ ในรุ่นต่อๆ มาศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคสมัยแห่งภูมิปัญญา การศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าขึ้น จึงเกิดความสนใจที่จะประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ ทางวิทยาศาสตร์และรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในอุตสาหกรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 135)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิด นักฝันสังคมนิยม (Utopianism) ซึ่งสนใจกับความยุติธรรมในสังคมมากกว่า พวกนี้เชื่อในความดี เชื่อในความมีเหตุผลและศีลธรรม ของมนุษย์ โดยเห็นว่าถ้ามีการชักนำไปในทางที่ดีแล้วมนุษย์จะอยู่ได้อย่างสงบ และความชั่ว

ทั้งหลายเกิดจากสิ่งแวดล้อมและทรัพย์สินทำลายความดีงามของมนุษย์ จึงเสนอให้จัดตั้งสังคม ตัวอย่างที่พึงตนเองได้ ตลอดทั้งมีรัฐบาลตามความสมัครใจ ชาร์ลส์ ฟูริเยอร์ (Charles Fourier, 1772-1837) เป็นผู้ที่อยู่ร่วมด้วย แต่ที่เด่นที่สุดคือ โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen, 1771-1858) เขาได้จัดตั้งนิคมตัวอย่างขึ้น และทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน แต่โครงการดังกล่าวล้มเหลวลง เพราะหลักการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริงของสังคม (กอบเกียรติ สุวรรณทัต, 2519, น. 225)

2) **ลัทธิสังคมนิยม (Socialism)** เริ่มมีบทบาท โดยนักสังคมนิยมเห็นว่าประชาชนถูกกดขี่จากนายจ้าง เพื่อเป็นการปกป้องและเพื่อความยุติธรรมของส่วนรวม ต้องล้มทรัพย์สินส่วนบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการลงทุน และมอบให้กับรัฐเพื่อควบคุมผลประโยชน์ส่วนรวม นักสังคมนิยมเรียกร้องให้มีการกระจายทรัพย์สินของชาติอย่างเสมอภาค นักสังคมนิยมเด่นสุดมี คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx, 1818-1883) ซึ่งได้เอาปัจจัยทางเศรษฐกิจมาตีความประวัติศาสตร์ ซึ่งให้เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานหลักของสังคม และประวัติศาสตร์เป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้น ในสังคมอุตสาหกรรมนายทุนเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ทางสังคมเนื่องจากเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ในขณะที่กรรมกรเป็นแรงงานที่มาของคุณค่าทั้งหมด ฉะนั้น จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้น และเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมเกิดจากการพัฒนาการของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต ผลงานที่มีชื่อเสียงของเขากับเพื่อนชื่อ เฟรเดอริก เองเกิลส์ (Friedrich Engels, 1820-1895) เขียนร่วมกันคือ “ประกาศเจตนารมณ์ ลัทธิคอมมิวนิสต์” (Communist Manifesto) และแนวคิดทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญอยู่ในหนังสือ “ลัทธิทุนนิยม” (Das Kapital) (กอบเกียรติ สุวรรณทัต, 2519, น. 225-226) ซึ่งอธิบายถึงหลักสำคัญของลัทธิมาร์กซ์ สังคมนิยมแบบมาร์กซ์ เป็นขบวนการรุนแรงที่สุดในช่วงหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นขบวนการสำหรับมวลชนที่เริ่มโดยกลุ่มปัญญาชน และมีอิทธิพลมากในยุโรป ระหว่างคริสต์ศักราช 1871-1914 และนับตั้งแต่ 1914 ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อทิศทางของประวัติศาสตร์โลก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 135)

3) **ลัทธิจิตนิยม (Romanticism)** แนวคิดที่เน้นถึง “ความเพ้อฝันที่เสรี” เข้ามาทดแทนศิลปะคลาสสิก (Classicism) ที่เคร่งครัดในแบบแผนกฎเกณฑ์ ชนชั้นใหม่พยายามทำลายแนวคิดเก่าทางวัฒนธรรมรวมทั้งศิลปะและวรรณคดี สร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อตอบสนองชนชั้นของตน จิตนิยม (Romanticism) เน้นถึงอารมณ์ความรู้สึกเหนือเหตุผล เน้นในจินตนาการความเพ้อฝัน นิยมเทิดทูนอดีต ความลึกลับและสิ่งเหนือธรรมชาติ ภาษาสำนวนโวหารที่สูงส่ง และที่สำคัญเน้นถึงปัจเจกนิยม (individualism) โดยให้ศิลปินเป็น “ศิลปินเพื่อศิลปินเอง” ขณะเดียวกัน การตีความหมายของปรากฏการณ์ชีวิตเป็นไปตามลักษณะความคิดของตนเอง (Subjectivism)

4) **ลัทธิอนุรักษ (Conservatism)** คือพวกหัวเก่าที่ยึดมั่นในการปกครองระบอบกษัตริย์ พวกนี้ต่อต้านแนวคิดเสรีนิยมและชาตินิยม ซึ่งอังกฤษดูเหมือนจะเป็นประเทศเดียวที่มีแนวโน้มเป็นเสรีนิยมและชาตินิยม ตลอดทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมและสนับสนุนให้อเมริกามีบทบาทและสนับสนุนนโยบายของอังกฤษเพื่อรักษาอำนาจให้คงอยู่ในยุโรป

5) **ลัทธิชาตินิยม (Nationalism)** มีความสำคัญในความเป็นชาตินิยม มีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกันรวมเป็นประเทศ (ในสงครามของนโปเลียนดูเหมือนจะทำให้ลัทธินี้มีบทบาทมากขึ้น) ซึ่งมีผลก่อให้เกิดรัฐชาติใหม่ อย่างอิตาลีและเยอรมัน หลังจากคริสต์ศักราช 1848 จะมีการขยายตัวของประเทศและชาติอื่นจะได้รับผลกระทบที่นำไปสู่ความขัดแย้งและการรุกราน

กระแสโรแมนติกไม่ได้แปลไปในทางรักใคร่ แต่หมายถึงการเคลื่อนไหวทางความคิดและศิลปะที่เน้นศรัทธา-อารมณ์ ไม่ว่าจะจะเป็นความขมขื่น ความน่าสะพรึงกลัว ความโกรธ ความรัก ความซึ้ง ความคิดเช่นนี้มีที่มาจากหลายที่ด้วยกัน แต่ทั้งนี้เป็นการคัดค้านต่อลัทธิเหตุผลนิยม ในฝรั่งเศส ของ ชาลส์ รุสโซ เป็นผู้นำคนสำคัญของความคิดนี้ ซึ่งที่เขาได้เสนอว่ามนุษย์ที่แท้จริงมีเสรีภาพ และเสรีภาพในความหมายของเขาไม่ได้หมายถึงการทำอะไรด้วยเหตุผลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปลดปล่อยอารมณ์และจินตนาการของมนุษย์ด้วย ด้วยเหตุที่ว่าพวกเหตุผลนิยมมองมนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ แต่เขามองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติต่างหากที่ยิ่งใหญ่และเป็นแรงบันดาลใจให้กับมนุษย์ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546, น. 83-84)

2.5.3 ศิลปะโรแมนติก (Romanticism)

ขบวนการโรแมนติกเริ่มในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และมีความสำคัญมากในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขบวนการโรแมนติก เป็นปฏิกริยาต่อต้านทัศนคติแบบกรีกและโรมัน โดยเฉพาะในเรื่องความมีเหตุผลและความเป็นพิธีรีตอง หลักการโรแมนติกไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือความสมบูรณ์ของรูปลักษณ์ แต่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก และการแสดงออกที่เสรีและเป็นไปโดยธรรมชาติ ในขณะที่ศิลปินและนักเขียนคลาสสิกหรือสมัยภูมิธรรมสนใจในกฎระเบียบของธรรมชาติของมนุษย์กับจักรวาล ศิลปินโรแมนติกที่จะแสดงถึงความงามที่แสนไกล

นักเขียนนักคิดคลาสสิกต้องการปฏิรูปสังคมอย่างสงบให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ในขณะที่นักคิดนักเขียนโรแมนติก ละทิ้งรูปแบบประเพณีเดิมเพื่อทดลองสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงวิญญานของการปฏิวัติ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกโรแมนติกผู้ที่มีหัวก้าวหน้าและรุนแรงในทางการเมืองหรือเป็นพวกหัวเสรีทุกคน บางคนก็เป็นเสรีนิยม และในขณะที่บางคนก็มีแนวคิดอนุรักษนิยม พวกโรแมนติกหันกลับไปหาศาสนาที่ต้องอาศัยความเชื่อในสิ่งลึกลับ (Mystic Religion) และความศรัทธาต่อต้านความคิดเรื่องศาสนาของคริสต์ศตวรรษที่ 18 ตามความคิดของวอลแตร์ และพวกภูมิธรรม ศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งเคยถูกกระทบกระเทือนจากปรัชญาของ

คริสต์ศตวรรษที่ 18 กลับมั่นคงขึ้นอีกครั้งหลังปีคริสต์ศักราช 1815 ทั้งในทางการและในความนิยมของประชาชน การให้ความสำคัญแก่ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจในยุคกลาง โรแมนติกเหมาะสำหรับสังคมในประเทศอุตสาหกรรมในระยะแรกของการปฏิวัติอุตสาหกรรมการมองโลกในแง่ดี (Optimism) และความรู้สึกละตินนิยม ซึ่งเป็นลักษณะของโรแมนติก เหมาะสำหรับการดำรงชีวิตของพวกเขาชนชั้นกลางที่ร่ำรวย ส่วนชนชั้นกรรมาชีพที่มีชีวิตลำบาก ก็สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปด้วยความฝันและความหวังตามแบบโรแมนติก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 151-152)

ศิลปะ โรแมนติกเป็นศิลปะที่มีลักษณะรูปแบบที่แสดงความเป็นปฏิปักษ์กับลัทธินีโอคลาสสิกที่คำนึงถึงความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ มากกว่าความพอใจของศิลปิน แต่แนวทางของศิลปะโรแมนติกกลับยึดถือให้ความสำคัญของอารมณ์และจิตใจของศิลปิน และเป้าหมายในผลงานคือการมุ่งเร้าสำนึกสะท้อนอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมเป็นสำคัญ พวกเขายอมรับว่า “จิต” เป็นแหล่งกำเนิดและที่อยู่อาศัยของค้นหาและอารมณ์ จิตมีความสำคัญกับชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นการประเมินคุณค่าศิลปะจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพผลงาน ที่สามารถกระตุ้นอารมณ์ผู้ชมให้เกิดตามไปด้วย จากเป้าหมายนี้ศิลปินโรแมนติกพยายามใช้รูปแบบศิลปะในลักษณะของการใช้ความขัดแย้งเป็นตัวเร้าอารมณ์ (รัฐ จันทรเดช, 2523, น. 52)

1) **ทัศนศิลป์โรแมนติก** เริ่มเติบโตในฝรั่งเศสตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลังสมัยนโปเลียนขึ้นครองราชย์อิทธิพลงานเขียนจากโรแมนติกในอังกฤษ ได้เข้ามาแทนที่แนวความคิดภูมิธรรม การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในยุโรปอย่างรวดเร็วทำให้ศิลปินเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องรักษาอุดมคติ จึงทำให้ศิลปะนีโอคลาสสิกเสื่อมความนิยมลง ศิลปินแสวงหาแนวทางใหม่ๆ อูยีน เดอลาครัวซ์ (Eugene Delacroix, 1789-1863) ชาวฝรั่งเศส เดิบโตมาในบรรยากาศของความรุนแรงจากการปฏิวัติ เขานิยามวาดรูปที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพของปวงชน และรูปที่ได้รับความนิยมมาจากการเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ แสดงอารมณ์ความรู้สึกอย่างเต็มที่ ไม่เคร่งครัดเรียบร้อยอยู่ในกฎเกณฑ์ตามแบบฉบับของไมเคิลแองเจโล แต่คล้ายคลึงกับรูปของรูเบนส์ในสมัยบาโรคมากกว่า ในแง่ของการใช้สีและการระบายสี ที่อาจดูเลอะเทอะไม่ประณีตเหมือนก่อน นอกจากนี้ยังมีศิลปินในยุโรปอีกหลายคนที่นิยามวาดรูปในลักษณะเดียวกัน สะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองของยุคสมัย เช่น ฟรานซิส โกยา (Francis Goya, 1746-1828) ซีโอดอร์ เจริโกต์ (Theodore Gericault, 1791-1824) เป็นต้น ส่วนศิลปินชาวอังกฤษนั้นส่วนใหญ่นิยามวาดรูปทิวทัศน์ ธรรมชาติ ชนบทที่ยังคงงาม ส่วนหนึ่งอาจเป็นการแสดงให้เห็นความบริสุทธิ์ สงบ งดงามของธรรมชาติ เช่น จอห์น คอนสแตเบิล (John Constable, 1776-1837) แต่บางครั้งก็เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น เทอร์เนอร์ (J.M.W. Turner, 1775-1851) ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีศิลปินชาวยุโรป

บางคน ที่นิยมวาดรูปทิวทัศน์ และธรรมชาติเช่นกัน เช่น คามิลล์ โครโรต์ (Camille Corot, 1796-1875) ชาวฝรั่งเศส (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 153-154)

2) **วรรณคดี** การปฏิบัติอุตสาหกรรม นี้มีความเจริญในวัตถุและในขณะเดียวกัน สภาพจิตใจของมนุษย์ก็ตกต่ำลง มนุษย์จึงต้องหาที่พึ่งทางใจ และหาสิ่งปลอบใจแทนปัญหาและความวุ่นวายที่อยู่รอบๆ ตัว โดยการพึ่งศิลปะและวรรณคดีโรแมนติก ซึ่งนักเขียนในสมัยโรแมนติกสร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อแสดงความรู้สึกภายในจิตใจ ไม่ว่าจะป็นอารมณ์อ่อนไหว เศร้า สุข หรือที่เกิดจากความรัก หรือความประทับใจที่มีต่อธรรมชาติรอบตัว นักเขียนกลุ่มนี้ไม่ได้สนใจเหตุผล และไม่ยึดมั่นในรูปแบบ จะยึดก็แต่ตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง และมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 154)

กอบเกือ สุวรรณทัต (2519) กล่าวว่า การเน้นถึงความรู้สึก เรื่องของอารมณ์ และอยู่เหนือความเป็นจริง โดยคัดค้านการเลียนแบบความเป็นจริง เอาความเพื่อฝันมาบรรยายบุคลิกลักษณะที่เป็นจริงของมนุษย์ ต่อต้านประเพณีและกฎเกณฑ์ วรรณกรรมจินตนาการเริ่มเสื่อมลง แต่รูปแบบ (Style) โดยเฉพาะด้านกวีนิพนธ์ก็ยังมีอิทธิพลต่อนักเขียนรุ่นหลัง อย่างในงานของวิทแมน (Walt Whitman) โซล่า (Emile Zola) หรือบรัสกิน (John Buskin)

แม็กซิม กอร์กี้ (Maxim Gorky, 1868-1936) กล่าวว่าในจินตนิยม Passive ยอมรับในความเพื่อฝันความคิดของ “ปริศนาของชะตากรรมของชีวิต” “ความรัก” “ความตาย” เป็นการหลบหนีความเป็นจริง อีกด้านหนึ่งคือจินตนิยม Active ที่มุ่งสร้างสรรค์อุดมการณ์ของการดำรงชีวิต และปลุกเร้าให้ผู้คนต่อต้านการกดขี่ทั้งหมด ในลักษณะแรกพวกกวีนักเขียนจะเป็นเสียงของพวกศักดินา

ธีรยุทธ บุญมี (2546) กล่าวถึงบรรดานักคิดนักเขียน ศิลปินในสกุล โรแมนติก ถ้าจะแปลให้ได้ความหมายมากที่สุดก็คือ สกอลสรัทธาธรรมณ์ (สรัทธา+อารมณ์) ยังให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ธรรมชาติยิ่งใหญ่เหมือนพระเจ้า เพราะธรรมชาติเป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งหมด พวกเขาจึงมองความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าองค์ใหม่ด้วยความเคารพศรัทธา รวมทั้งความประหวั่น ขณะที่ศิลปินกลุ่มนี้วาดภาพธรรมชาติหรือทิวทัศน์คล้ายกวีที่บรรยายธรรมชาติด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลาย

3) **ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม** เป็นแบบคลาสสิกใหม่ เน้นในรูปแบบและกฎเกณฑ์ของคลาสสิก แต่ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ให้ทันสมัยกว่าเดิม ศิลปะโรแมนติก (Romanticism Art) เริ่มขึ้นในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นปฏิกิริยาตอบสนองของศิลปะนีโอคลาสสิกที่ทำมาก่อนแล้ว ลักษณะที่เด่นชัดในแบบโรแมนติกเห็นได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายกันในคริสต์ศักราช 1830 มีความแตกต่างออกไปจากระเบียบคลาสสิก คือ

การย้ายความรู้สึกส่วนตัว รวมไปถึงลักษณะธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลในทางศิลปะปฏิบัติ พอใจกับความแปลกแตกต่างหลายๆ ประการ สนใจดินแดนไกลโพ้น ผู้คนต่างถิ่นต่างประเพณี การ สงครามและความพินาศ ศิลปินบางคนก็ทำเรื่องทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เพื่อบันทึกเหตุการณ์ที่ผ่านมา แล้วเท่านั้น แต่เพื่อให้เกิดภาพกระตุ้นความรู้สึกตื่นเต้นในเหตุการณ์เหล่านั้นด้วย ความสนใจ ในทางโรแมนติคนี้กระจายไปทั่วทั้งทวีปยุโรป และรูปแบบแตกต่างกันออกไป สำหรับในประเทศ ฝรั่งเศสศิลปิน โรแมนติคแทบทั้งหมดให้ความสำคัญในเรื่องของ “สี” มีบทบาทสำคัญในการแสดง อารมณ์ออกมาได้อิสระ มีการใช้สีแทรกซ้อนกันหลายสีกระจายไปไม่จำกัดบริเวณอยู่ภายในเส้น รอบนอก (วีรวรรณ มณี, 2528, น. 126)

4) **ดนตรี** ได้รับอิทธิพลของโรแมนติค เพราะถูกสร้างขึ้นจากการแสดงออกของ ความรู้สึกในชีวิตมนุษย์และเพื่อตอบสนองอารมณ์ของมนุษย์ เนื้อหาของดนตรีเป็นอิสระ ไม่อยู่ใน กฎเกณฑ์ เน้นความรู้สึกทางอารมณ์ มีท่วงทำนองที่อ่อนหวาน ไพเราะ สร้างความเพลิดเพลินและ บรรยากาศของโลกในความฝัน เยอรมัน เป็นศูนย์กลางของดนตรี นักดนตรีเอกมีเบ โธเฟน (Beethoven, 1770-1827) ชูเบิร์ต (Schubert, 1797-1827) ชูมานน์ (Schumann, 1810-1856) โมซาร์ท (Mozart, 1756-1791) (กอบเกียรติ สุวรรณทัต, 2519, น. 231)

5) **ละครโรแมนติคและละครเมโลดราม่า** ในช่วงแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีละครอยู่ 2 แบบ คือ

ก) **ละครโรแมนติค** เป็นปฏิกริยาโต้ตอบละครนีโอคลาสสิก ประกอบไปด้วยระเบียบ แบบแผนที่วางไว้อย่างชัดเจน และเชื่อในเรื่องของเหตุผลเป็นอันดับแรกๆ พวกนิยมโรแมนติคเชื่อ ในเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ที่จะทำตามความรู้สึกนึกคิด มากกว่าจะใช้เหตุผลมาบีบบังคับ จึงไม่ จำเป็นต้องยึดระเบียบแบบแผนต่างๆ ในการเขียน

ข) **ละครเมโลดราม่า** เกิดขึ้นมาหลังโรแมนติค และกลายเป็นละครที่แพร่หลายที่สุดใน คริสต์ศตวรรษที่ 19 เมโลดราม่าเป็นการผสมกันระหว่างดนตรี (Melo) และละคร (Drama) ละคร ประเภทนี้มีเพลงเข้ามาประกอบ ซึ่งจะเป็นดนตรีที่แสดงลักษณะของอารมณ์ในแต่ละฉาก และช่วย กระตุ้นอารมณ์ของผู้ชมให้รู้สึกต่อเรื่องราวตามที่ต้องการ ดังนั้นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การ เร้าอารมณ์ของผู้ชม โดยการกระตุ้นความรู้สึกสงสารและ โกรธอย่างลึกซึ้งในช่วงระยะเวลาที่ เรื่องราวดำเนินไป มีฉากเบาสมองเพื่อเบาคความตึงเครียดสอดแทรกอยู่บ้าง เรื่องราวดำเนินไปด้วย แผนการของฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตัวละครเอก โครงเรื่องเข้าใจง่าย แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่ตามกัน มา ซึ่งเป็นการเผชิญกับปัญหาของตัวละครเอกหลายๆ ครั้ง เรื่องราวมีปมที่น่าติดตาม และตอนจบ มักจะผันแปรอย่างไม่คาดคิด ถึงแม้ว่าลักษณะเฉพาะและสถานการณ์จะแตกต่างกันออกไป แบบ

แผนพื้นฐานของการสร้างตัวละครและเรื่องราว ก็จะไม่ต่างกันมาก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 156-157)

2.6 ยุคสมัยแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในคริสต์ศตวรรษที่ 19

การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้นั้น เหตุที่เรียกอย่างนี้ลักษณะสำคัญอยู่ที่ การวิเคราะห์ปัญหาวิทยาศาสตร์เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพราะนักวิทยาศาสตร์มีจำนวนมากขึ้นและในแต่ละสาขาก็มีนักวิทยาศาสตร์สำคัญๆ วิเคราะห์ในระดับลึก ช่วยทำให้เห็นระดับความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ความรู้ลึกซึ้งในแต่ละสาขาสามารถนำไปประยุกต์ได้ในระดับที่เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง ความรู้และการประยุกต์นี้ ทำให้ปัญหาเรื่องพลังงานการสังเคราะห์วัสดุและการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เป็นลักษณะสำคัญของความเจริญ

ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น และกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ได้ชื่อว่าเป็นยุคของระบบทุนนิยมอย่างแท้จริง เพราะแรงงานเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพเจริญก้าวหน้ามากกว่ายุคใด และพลังการผลิต (Productive Forces) มีส่วนเสริมสร้างผลักดันให้สังคมรุดหน้า แต่ชนบางกลุ่มเท่านั้นที่กุมบังจายการผลิตและอำนาจต่างๆ ทางการเมืองและสังคม กลุ่มชนที่วานี้คือชนชั้นกลางพวกนี้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้น โดยการเอาเปรียบ การจลาจล ความผันผวนทางการเมืองและสังคมจึงเกิดขึ้นเสมอ การเกิดขึ้นของพลังทางความคิด ก็มีส่วนสร้างให้ชนชั้นแรงงานยืนหยัดในการต่อสู้การทำลายล้างสังคมไว้ได้ คริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงได้ชื่อว่าเป็นยุคของความสุขสมบูรณ์ของชนชั้นกลาง ยุคของอำนาจรัฐของชนชั้นนายทุน

2.6.1 ความก้าวหน้าทางเทคนิค

การประกอบอุตสาหกรรม ความเจริญทางด้านคมนาคมขนส่งและระบบผลิตจำนวนมาก (Mass Production) การเปลี่ยนแปลงเทคนิคและการผลิตในลักษณะที่ก้าวหน้าจึงพัฒนาขึ้นในด้านเทคนิคที่สำคัญ มีอุตสาหกรรมการทอผ้า ซึ่งประสบความสำเร็จในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เคย์ (John Kay) ประดิษฐ์ที่กระตุกผ้าช่วยลดคนงานและสามารถที่จะทอผ้าได้กว้างและรวดเร็วกว่าเดิม ฮาร์กรีฟส์ (James Hargreaves) คิดปรับปรุงเครื่องปั่นด้าย “Spinning Jenhy” ให้ดีขึ้น อาร์คไรท์ (Richard Arkwright) ค้นพบวิธีใช้แรงน้ำตกช่วยในการทอผ้า คาร์ทไรท์ (Edmund Cartwright) ประดิษฐ์ทอผ้าโดยใช้พลังไอน้ำ การค้นพบเครื่องท่อนแรงช่วยให้เกิดการประดิษฐ์เครื่องจักรใหม่ๆ เริ่มต้นด้วยแรงไอน้ำที่ช่วยในกำลังงานต่างๆ โทมัส นิวโคแมน (Thomas Newcomen) ประดิษฐ์เครื่องสูบน้ำที่ใช้พลังไอน้ำ และต่อมา วัตต์ (James Watt) ได้แก้ไขทำให้ดีขึ้น นำมาผ่อนแรงในโรงงานทอผ้ากับการสร้างยานพาหนะ เมื่อเครื่องจักรไอน้ำเริ่มแพร่หลายในคริสต์

ศักราช 1815 อุตสาหกรรมก็เริ่มหนักขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และเมื่อคอร์ต (Henry Cort) ค้นพบวิธีหลอมเหล็กและปรับปรุงคุณภาพเหล็ก เบสเซอร์ (Sir Henry Bessemer) ได้เสนอวิธีแปรสภาพเหล็กกล้าโดยถลุงจากแร่ Hematite ด้วยวิธีที่เรียกว่า “Bessemer Process” ในคริสต์ศักราช 1856 การใช้เหล็กกล้าเพื่อประดิษฐ์เครื่องมือต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มมีมากขึ้น คริสต์ศักราช 1831 ฟาราเดย์ (Michael Faraday) ค้นพบวิธีทำไดนาโมที่สามารถเปลี่ยนพลังงานกลเป็นพลังงานไฟฟ้าโดยหมุนเส้นลวดทองแดงในสนามแม่เหล็ก ถึงแม้จะคิดไดนาโมก็ไม่สามารถที่จะทำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้เป็นประโยชน์ได้จนกระทั่งคริสต์ศักราช 1873 พลังงานไฟฟ้าจึงถูกนำมาใช้แทนไอน้ำและอุตสาหกรรมก็เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วและขยายไปสู่อุตสาหกรรมแบบอื่นๆ (กอบเกื้อ สุวรรณทัต, 2519, น. 260-261)

อุตสาหกรรมยังส่งผลไปสู่ความก้าวหน้าทางสังคม สตีเวนสัน (George Stevenson, 1741-1848) สร้างรถจักรไอน้ำและมีส่วนผลักดันให้สร้างทางรถไฟสายแรก การสร้างทางรถไฟเริ่มขึ้นในอังกฤษและสหรัฐก่อนค่อยๆ ขยายไปยังประเทศต่างๆ ขณะเดียวกันถนนก็ได้รับการปรับปรุงถนนสายใหญ่ๆ (Highways) ได้รับการก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น ในด้านการขนส่งทางอากาศก็มีการสร้างเครื่องบินโดยสองพี่น้องตระกูลไรท์ (Wilbur and Orville Wright)* ในคริสต์ศักราช 1903

การคิดค้นดังกล่าวก่อให้เกิดการปรับปรุงงานด้านอื่นๆ มีการประดิษฐ์เกี่ยวกับโทรศัพท์ วิทยุ การสื่อสาร และอุตสาหกรรมภาพยนตร์ให้ก้าวหน้า รวมทั้งขยายเส้นทางคมนาคมทางน้ำในคริสต์ศักราช 1807 ฟุลตัน (Robert Fulton) ประดิษฐ์เรือกลไฟ และคริสต์ศักราช 1840 การเดินเรือข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกก็เริ่มขึ้นภายใต้การนำของบริษัทเดินเรืออังกฤษ โดย แซมมูเอล คุนาร์ต (Samuel Cunard) เป็นผู้ควบคุมและยังมีการขุดคลองผ่านช่องแคบสำคัญๆ ทำให้กิจกรรมการเดินเรือก้าวหน้าตามลำดับ และก็มี การปรับปรุงเรือเดินสมุทรให้มีประสิทธิภาพมาก การคมนาคมขนส่งจึงพัฒนาขึ้น

ความก้าวหน้าของวิทยาการและความคิดส่งผลให้นักวิทยาศาสตร์คิดค้นวิธีการหลายๆ อย่างขึ้น ในคริสต์ศักราช 1876 โอโต (Nikolaus Otto) ประดิษฐ์เครื่องยนต์โดยใช้แก๊สธรรมชาติเป็นตัวทำให้เกิดการเผาไหม้ในเครื่องยนต์ และมีการใช้น้ำมันเบนซินแทน คริสต์ศักราช 1897 เมย์บัค (Wilhelm Maybach, 1846-1929) ประดิษฐ์ควาบูเรเตอร์ประกอบเครื่องยนต์ได้ (กอดเลียบ

* ทำการพัฒนาปรับปรุงการประดิษฐ์เครื่องบินใช้กับเครื่องยนต์แบบกระบอกสูบ ที่สามารถบังคับทิศทางได้ เขาทดลองเครื่องบินดังกล่าวซึ่งลอยอยู่ในอากาศได้นานที่สุดถึง 59 วินาทีระยะทางประมาณ 260 เมตร นับว่าเป็นความสำเร็จครั้งสำคัญในการบุกเบิกการคมนาคมทางอากาศ และเป็นพื้นฐานให้กับการปรับปรุงเครื่องบินที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2544, น. 265)

เดมเลอร์ (Gottlieb Daimler, 1834-1900) ชาวเยอรมัน คิดเรื่องเครื่องยนต์แบบคาบูเรเตอร์ สร้างขึ้นใช้กับจักรยานยนต์ในคริสต์ศักราช 1866) และดีเซล (Rudolf Dessel, 1858-1815) ประดิษฐ์เครื่องจักรดีเซลโดยใช้น้ำมันดีเซลแทนน้ำมันเบนซินและการใช้เครื่องยนต์ดีเซลก็เป็นที่นิยมหลังคริสต์ศักราช 1860 มีการใช้เครื่องจักรอัตโนมัติ (Automatic Machine) มากขึ้น เพราะมีการผลิตวัตถุดิบเพิ่มขึ้นจนเกิดเป็นระบบผลิตจำนวนมาก เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคม (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 261)

2.6.2 ความเจริญทางวิทยาศาสตร์การแพทย์, ชีววิทยา, ฟิสิกส์

ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1830-1914 เป็นต้นมา แขนงงานด้านอื่นทางวิทยาศาสตร์มีความก้าวหน้าและความสำเร็จเป็นอย่างมากมีการเปลี่ยนแปลงความคิดในแขนงต่างๆ อย่างในด้านการแพทย์มีการใช้ยาเสพติด (Ether) และหมอยาอังกฤษ โจเซฟ ลิสเตอร์ (Joseph Lister, 1827-1912) ค้นพบว่าการล้างแผลและเครื่องมือผ่าตัดด้วยกรดคาร์บอริกสามารถจะป้องกันการติดต่อกับโรคได้ หลุยส์ ปาสเตอร์ (Louis Paster, 1822-1895) พบทฤษฎีเกี่ยวกับตัวเชื้อโรคเยอรม (Germ) ซึ่งตัวเยอรมนี้เป็นผลที่เกิดจากโรคมามากกว่าจะเป็นสาเหตุของโรคและค้นพบวิธีการรักษาโรคคัลลัวน้ำ โรเบิร์ต คอช (Robert Koch, 1843-1910) ปรับปรุงซีรัม (Serums) ป้องกันโรคคอตีบ นอกจากนี้ก็มีวิธีการปราบมาลาเรียและไข้เหลือง วิธีการรักษาโรคและรวมทั้งการค้นพบการฉายเอกซ์เรย์ (X-Rays) และ ความก้าวหน้าทางการแพทย์ต่างๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นตามขั้นตอน (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 262)

ด้านชีววิทยา ฌอง ลามาร์ก (Jean Lamarck, 1744-1829) นักชีววิทยาชาวฝรั่งเศสเสนอสมมติฐานของเขาในคริสต์ศักราช 1809 โดยกล่าวว่าสิ่งแวดลอมรอบตัวจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงนิสัยและโครงสร้างทางร่างกายของสัตว์และลักษณะโครงสร้างจะถ่ายทอดไปยังลูก มีผลหลังจากที่มีลูกๆ ที่สืบต่อมาอีกในหลายๆ รุ่นจนกลายเป็นสัตว์ชนิดใหม่ ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin, 1809-1882) เสนอหนังสือ “กำเนิดชาติพันธุ์ทั้งปวง, Origin of Species” ให้สมมติฐานไว้ว่า พืชและสัตว์ทุกชนิดสืบเนื่องมาจากชนิดที่มีมาจากชนิดก่อนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทำให้โครงสร้างที่ได้รับมาเปลี่ยนแปลงไป ในการต่อสู้เพื่ออยู่รอดนั้นพืชและสัตว์ที่แข็งแรงที่สุดจะชนะคู่แข่งเพราะได้รับความสำเร็จในการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของตนได้ ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านความคิด โดยเฉพาะแนวความคิดที่ว่าความแข็งแรงที่สุดจึงเหมาะสมที่จะมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศักราช 1871 ใน “กำเนิดของมนุษย์, The Descent of Man” ดาร์วินพยายามชี้ให้เห็นว่าเชื้อสายดั้งเดิมของมนุษย์แตกมาจากสายของลิง นอกจากนั้นแล้วก็มี การค้นพบกฎแห่งกรรมพันธุ์และอื่นๆ อีก (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 263)

การเลือกสรรโดยธรรมชาติ (Natural Selection) จากการสังเกตว่า สัตว์ โครงสร้าง นิสัย ของสัตว์ สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และการหายไปของอวัยวะเนื่องจากไม่ได้ใช้จะค่อยๆ หดหายไป สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นทำให้คาร์วินวางหลักความเชื่อเรื่อง การเลือกสรรโดยธรรมชาติ เป็นกลไกของการเปลี่ยนแปลงเชิงวิวัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิต ซึ่งหาหลักฐานที่ชัดเจนได้ยาก จึงต้องอ้างเอาความเชื่อบางอย่างถ้าหากความเชื่อที่ว่านั้นถูกต้อง คำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ก็จะถูกต้องตามหลักนิรนัย ความเชื่อของคาร์วินอาจจะสรุปได้ว่า สิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันไม่ได้เหมือนกันทุกประการ ลักษณะบางอย่างอาจแตกต่างกันไป ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิตนี้อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับพันธุกรรม สืบต่อจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง (Heritable Variations) จากหลักฐานของมัลธัส (Malthus) สิ่งมีชีวิตจะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นจนสภาพแวดล้อมไม่สามารถที่จะรับได้ ส่วนที่เกิดก็จะล้มหายตายไป หรือไม่มีโอกาสสืบพันธุ์

พันธุกรรม (Heredity) และความรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์เป็นรายละเอียดที่สนับสนุนทฤษฎีวิวัฒนาการของคาร์วิน นักวิทยาศาสตร์คนสำคัญที่เริ่มความคิดนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็คือเกรเกอร์ เมนเดล (Gregor Mendel, 1822-1884) งานของเขาตีพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1865 แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจจนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เขาบันทึกและอธิบายลักษณะที่ถ่ายทอดไปทางพันธุกรรม รวมทั้งคำนวณสัดส่วนของลักษณะเด่นและลักษณะด้อยที่จะปรากฏในลูกหลานรุ่นต่อไป ความรู้เกี่ยวกับพันธุกรรม เป็นประโยชน์ในการผสมและค้นหาพันธุ์พืชและสัตว์ ที่มีลักษณะเหมาะสมกับความต้องการของมนุษย์ ความรู้นี้ได้พัฒนาต่อมาเป็นวิชาพันธุวิศวกรรมศาสตร์ (Genetic Engineering) ในปัจจุบัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 163)

เราจะเห็นได้ว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นคริสต์ศตวรรษที่มนุษย์ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว ทั้งด้านกายภาพหรือชีวภาพ การวัดปริมาณ การวางกฎเกณฑ์ และการนำไปใช้ประโยชน์ความรู้และประยุกต์วิทยา ในศตวรรษนี้เป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีขนาดใหญ่ ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งเป็นระยะที่การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมนุษย์ เจริญก้าวหน้าขึ้นไปอย่างรวดเร็ว เราสามารถที่จะสังเกตเห็นได้จากสังคม ณ ขณะปัจจุบัน

ด้านฟิสิกส์โดยเฉพาะพลังงานไฟฟ้าและพลังงานในคริสต์ศักราช 1847 เฮอร์มานน์ วอน เฮอร์ลิ่งโฮล์ทซ์ (Hermann Von Helmholtz) เสนอกฎที่เรียกว่า “กฎแห่งเทอร์โมไดนามิกส์, Law of Thermodynamics” พลังงานทั้งหมดในจักรวาลมีอยู่คงที่ และสามารถเปลี่ยนรูปแบบหนึ่งไปอีกแบบหนึ่งได้ และไม่มีพลังงานใดถูกสร้างขึ้นมาหรือถูกทำลายได้ คริสต์ศักราช 1851 วิลเลียม ทอมสัน (William Thomson) เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในขณะที่พลังงานทั้งหมดของจักรวาลมีอยู่คงที่ จำนวนพลังงานที่เป็นประโยชน์กำลังลดลงไป และก็มี การค้นพบเกี่ยวกับการควบคุมชีวิตพืช

และสัตว์เพื่อผลประโยชน์ของมนุษย์ มีการค้นพบทางด้านกัมมันตภาพรังสีและอะตอม นักคิดในด้านนี้ชื่อ แมกซ์ แพลนค์ (Max Planck, 1858-1947) ค้นพบทฤษฎีที่ว่าด้วยพลังงานของอะตอม และอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein, 1875-1985) พบความสัมพันธ์ระหว่างพลังและวัตถุ ความรู้นี้ส่งผลให้เกิดการสร้างพลังงานและอาวุธปรมาณู ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ ได้ให้คุณประโยชน์และโทษแก่มนุษย์ (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 263-264)

2.6.3 ปรัชญา

1) **ลัทธิทดลองนิยม หรือประจักษ์นิยม (Empiricism)** เน้นถึงความเชื่อในหลักการวิทยาศาสตร์แสดงถึงพัฒนาการทางด้านความคิดที่ควบคู่ไปกับความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ หลักความเชื่อที่สำคัญคือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยการ ทดลอง และประสบการณ์เป็นหลัก ปรัชญาการเมืองที่รับอิทธิพลจากแนวความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนที่สุดคือ หลักการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ของมาร์กซ์และเอนเกลส์ ที่เน้นถึงลักษณะทางวิทยาศาสตร์ของทฤษฎีการเมือง เศรษฐกิจที่ “พิสูจน์” ได้ด้วยข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ปรัชญาภาคปฏิบัตินิยม (Pragmaticism) ส่งผลให้เกิดแนวโน้มนิยมยุโรปที่จะปฏิเสธความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาที่เน้นถึง ศรัทธา และการไม่ต้องพิสูจน์ ยังได้ส่งเสริมให้นักคิดในสังคมนิยมมานุษยวิทยา อย่างเช่น สเปนเซอร์ (Spencer) พัฒนาศาสตร์ของสังคมนิยมมานุษยวิทยาได้เร็วขึ้น (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 264)

นักคิดที่เด่นตามหลังลัทธินี้คือ นิทเช่ (Friedrich Nietzsche, 1844-1900) เน้นถึงความสำคัญของการเป็นตัวของตัวเอง การวางตัวให้เป็นนายของสภาวะรอบด้าน ซึ่งอาศัย ปัญหา เหตุผล และความจริงที่พิสูจน์ได้ นิทเช่จึงไม่ตกเป็นเครื่องมือของความเชื่ออย่างไม่มองเหตุผลเป็นหลักของศาสนาคริสต์ หรือคุณค่าที่บังคับพฤติกรรมเสรีของมนุษย์ที่เรียกว่า “จริยธรรม” ที่สังคมนิยมได้สร้างขึ้นมา นิทเช่เน้นถึงเรื่องของอำนาจจิตของมนุษย์ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีอำนาจเหนือสรรพสิ่งทั้งหมด เป็นหลักสำคัญในการกระทำความดี ที่มนุษย์รู้และเข้าใจได้ด้วยปัญญา และด้วยเหตุผล นี่คือการกระทำของมนุษย์ที่ได้กระทำขึ้นยอมมีคุณค่าทาง “จริยธรรม” ในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยการวัดมาตรฐานทางจริยธรรม จึงไม่ต้องมีความจำเป็นที่ต้องไปพึ่งพาพระเจ้า “พระเจ้าตายแล้ว” ตามความเข้าใจในหลักการของนิทเช่

2) **อรรถนิยม หรือสัจนิยม (Realism)** เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของสังคมนิยมชั้นกลางเริ่มมั่นคงจนสามารถที่จะจัดตั้งรัฐของชนชั้นกลางขึ้น ความก้าวหน้าทางวิทยาการของความเจริญระบบทุนนิยมนำมาซึ่งความมั่งคั่ง และทั้งความยากไร้ ปรัชญาและแนวคิด วัฒนธรรมจึงอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของชีวิต วรรณคดีและความคิดหลังคริสต์ศักราช 1840 จึงต้องการสะท้อนภาพของสังคมนิยมและโลกในสภาวะที่เป็นจริง อรรถนิยมประจักษ์คู่แข่งทางความคิดเมื่อเข้าสู่

คริสต์ศตวรรษที่ 20 เพราะพื้นฐานทางสังคมของระบบทุนนิยมเริ่มสั่นคลอน แนวคิดและวัฒนธรรมใหม่ก้าวเข้ามามีบทบาท ถือได้ว่าอรรถนิยามเป็นกระแสนิยามความคิดใหม่ที่สืบทอดจากจิตนิยม

ผู้ที่เริ่มปูทางแนวคิดนี้คือ สเทนดาล (Stendhal, 1783-1842) และ บัลซัค (Honoré de Balzac, 1799-1850) ทั้งคู่เป็นนักประพันธ์ใหญ่ของฝรั่งเศสที่เขียนบรรยายสภาพชีวิตที่เป็นจริงในสังคม และมุ่งไปที่การวิเคราะห์จิตใจ งานเขียนเป็นการเปิดโปงความเลวร้ายของสังคม แต่นักคิดของอรรถนิยาม คือ กุสตาฟ โฟลแบร์ต (G. Flaubert, 1820-1880) งานเขียนที่ได้รับความนิยมชื่อ “มาดามโบวารี” พูดถึงความขัดแย้งระหว่างโลกของความเป็นจริงกับสภาพที่เป็นจริงของชีวิต ลักษณะงานเขียนนี้เป็นลักษณะที่ใหม่ในรูปแบบวรรณกรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักเขียนคนอื่นๆ ในยุคนั้น (กอบแก้ว สุวรรณทัต, 2519, น. 266-267)

2.6.4 ศิลปะสังคมนิยมและธรรมชาตินิยม (Realism and Naturalism)

ทัศนศิลป์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศอังกฤษมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การคมนาคม และการค้า ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นในยุโรป ในคริสต์ศักราช 1851 พระราชินีวิกตอเรีย (Victoria, 1819-1901) และกษัตริย์ อัลเบิร์ต (Albert, 1819-1681) ได้สนับสนุนให้เปิดการแสดงมหกรรมครั้งใหญ่ คือการแสดงอุตสาหกรรมสินค้านานาชาติทั่วโลก ที่อาคารคริสตัลพาเลส (Crystal Palace) ที่กรุงลอนดอน ลักษณะรูปแบบของอาคารเป็นการใช้เหล็กและกระจกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เป็นการสร้างอาคารที่มีความจุคนดูได้หลายพันคน และมีความทันสมัยของเทคโนโลยี ทำให้วิศวกรสร้างอาคารหลังนี้เสร็จในเวลา 9 เดือน วิศวกรรมของอุตสาหกรรมก็ได้แพร่หลายไปในยุโรป สถาปนิกมีโอกาสดูออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ๆ โดยการใช้เหล็กเป็นโครงสร้าง ซึ่งมีคุณสมบัติที่แข็งแรงทนทานกว่าอิฐและปูน สถาปัตยกรรมอีกที่หนึ่งที่สำคัญในยุคนี้นี้คือ หอไอเฟล (Eiffel Tower) ที่กรุงปารีส สร้างขึ้นในคริสต์ศักราช 1889 มีความสูงใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 165)

ความสับสนวุ่นวายทางการเมือง ทำให้ศิลปินบางกลุ่มเปลี่ยนมุมมองทัศนคติที่มีต่อศิลปะแบบนีโอคลาสสิกหรือโรแมนติค ไปให้ความสนใจกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันในสังคมมากขึ้น ศิลปินพวกนี้สร้างลัทธิขึ้นมาใหม่เรียกว่า สังคมนิยมหรือ เรียลลิสม์ ซึ่งเกิดขึ้นในกรุงปารีสศูนย์กลางที่สำคัญในด้านศิลปะในยุโรป สมัยนั้นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงได้แก่ โบเดอแลร์ (Charles Pierre Baudelaire, 1821-1867) และ ชาร์ลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens, 1812-1870) ได้ประพันธ์หนังสือไว้หลายเล่มที่มีเนื้อเรื่องไปในทางเสียดสีสังคมกลุ่มชนชั้นกลาง และเน้นถึงความทุกข์ยากของพวกชาวานาและกรรมกรในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส โบเดอแลร์ เป็นเพื่อนกับจิตร

กรกลุ่ม เรียลลิสต์ ชื่อ กุสตาฟ กูร์เบต์ (Gustave Courbet ค.ศ. 1819-1877) ในคริสต์ศักราช 1848 กูร์เบต์ ได้ร่วมในการปฏิวัติกรุงปารีสจนถูกจำคุก และถูกเนรเทศในเวลาต่อมา ภาพจิตรกรรมที่มีชื่อว่า “กรรมกรทุบหิน, The Stone-breakers” สะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากของชนชั้นกรรมมาชีพ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม ศิลปินมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านรัฐบาลและผู้ปกครองประเทศ และเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดแบบสังคมนิยม ซึ่งเราเห็นมาแล้วจากบทบาทของขบวนการสังคมนิยม โดยเฉพาะแบบมาร์กซ์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 166)

ลักษณะของศิลปะสังคมนิยม ต้องการให้ผู้ดูได้รู้ถึงสภาพความเป็นจริง เราสามารถที่จะเปรียบเทียบได้กับละครแนวสังคมนิยม ซึ่งมีความสนใจในการวาดฉากและเวทีที่มีรายละเอียดเล็กๆ ที่ดูเป็นเสมือนจริง ตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 การค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์ถือได้ว่าก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดแนวคิดใหม่ตลอดเวลา อย่างทฤษฎีของดาร์วิน เป็นการมองมนุษย์ในทางที่เป็นสัตว์ที่ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งที่เป็นอันตรายและน่ากลัว สิ่งที่สำคัญในการแสดงออกแบบใหม่คือ อิสระภาพและเสรีภาพ ซึ่งทำให้เกิดลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) ขึ้น ดังนั้นแล้วศิลปินจึงต้องการที่จะดำรงชีพอยู่ในสังคมด้วยตนเอง โดยไม่มีข้อผูกมัด

ศิลปินที่เลือกใช้คำว่า “เรียลลิสต์” กับแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานของตัวเองด้านวาดเขียนคือ กุสตาฟ กูร์เบต์ เขาถือกำเนิดจากเมืองชนบทในไร่รนา แล้วได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงปารีส ผลงานระยะแรกของเขาเป็นที่ยอมรับ ได้ร่วมแสดงงานในนิทรรศการซาลง (Salon) จากภาพเขียนโรแมนติก ต่อมาผลงานของเขาได้รับการพัฒนาไปในแนวทางสังคมนิยมเน้นความเป็นจริงทางกายภาพในโลกกับชีวิตประจำวัน เขาพอใจในลักษณะพื้นผิวของสิ่งต่างๆ ในลักษณะของการระบายสีด้วยพู่กันและเกรียง* แต่ทว่าผลงานของเขาถูกโจมตีว่าไร้ศิลปะ ดูหยาบกระด้าง และไร้รสนิยม (เฉลิมภรณ์ ชูอรุณ, 2549, น. 186)

กุสตาฟ กูร์เบต์ ประกาศความเชื่อมั่นว่า “จิตรกรรมควรจะต้องประกอบด้วยสิ่งที่เป็นจริงและนำเสนอสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ” ดังนั้นจิตรกรรมหรือการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมต่างๆ ศิลปินจะต้องพยายามถ่ายทอดสิ่งที่เป็นจริงทางสังคมขณะนั้น จากความเชื่อดังกล่าวทำให้เขาปฏิเสธลักษณะรูปแบบศิลปะนีโอคลาสสิกและโรแมนติกที่กำลังมีบทบาทในขณะนั้น และให้เหตุผลว่าเป็นศิลปะที่ไร้สาระ ไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาสังคม เขาให้ความสนใจกับสังคมและการเมืองเขาจึงเน้นการเขียนภาพที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตชนบทและชนชั้นต่ำ เพื่อที่จะใช้ผลงานศิลปะนำเสนอปัญหาสังคม โดยมีความเชื่อว่า ศิลปะจะเป็นตัวกระตุ้นในการพยายามลดความ

* อุปกรณ์สำหรับใช้ผสมสี นิยมเรียกกันว่าเกรียงผสมสี

เหลื่อมล้ำทางสังคม และเขาเป็นศิลปินที่ประสบความสำเร็จตามความต้องการของตัวเอง ที่ใช้ผลงานเป็นส่วนในการปฏิรูปสังคม ทั้งนี้ผลงานของเขายังได้ส่งอิทธิพลไปให้กับศิลปินรุ่นหลังอย่าง มาเนท์ (Feederick Hartt, 1993, p. 906-910)

ศิลปินผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางลัทธิเรียลลิสม์อย่างเช่น โกยา (Francisco Goya, 1746-1828) มีการแสดงออกซึ่งความคิดทางการเมืองรุนแรงคนหนึ่ง เมื่อเขามีความคิดความเชื่อทางศิลปะที่ปรับเปลี่ยนมารับใช้สังคมและนำเสนอความอัปลักษณ์ที่ปรากฏจริงทางสังคม และได้นำเอาทักษะมานำเสนอในเนื้อหาอันเป็นความจริงในกรณีที่ฝรั่งเศสบุกกรานสเปนมาเขียนด้วยภาพที่มีขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงของเขาในคริสต์ศักราช 1814 คือภาพ “The Third of May 1808 in MADRID”

2.6.5 เหตุการณ์ทั่วไปในวงการศิลปกรรมของฝรั่งเศสในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

ประเทศฝรั่งเศสเป็นจุดที่สำคัญของทวีปยุโรปในคริสต์ศตวรรษนี้ ตั้งแต่มีการปฏิวัติครั้งแรกในคริสต์ศักราช 1789 เป็นต้นมา ประเทศฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่เสมอ บางครั้งเป็นระบบสาธารณรัฐ และบางครั้งก็ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา จนกระทั่งในเดือน กุมภาพันธ์ คริสต์ศักราช 1848 ได้เกิดการจลาจลของประชาชนฝ่ายเสรีนิยมและชาตินิยม ที่คัดค้านระบบกษัตริย์ของพระเจ้าหลุยส์ฟิลิป ก่อการปฏิวัติขึ้น และตั้งระบบสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่สองขึ้นใหม่ แต่พอถึงวันที่ 2 เดือนธันวาคม คริสต์ศักราช 1852 สาธารณรัฐก็ถูกล้มเลิก หลุยส์ นโปเลียนผู้เป็นพระราชนัดดาของจักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต ได้รับพระชนมดิสนับสนุนให้ขึ้นครองราชย์ สถาปนาเป็นจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ถือว่าเป็นรัชสมัยของพระองค์ เพราะเกิดความรุ่งเรืองในด้านอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และการธนาคาร ในด้านการคมนาคมมีการพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขยายเส้นทางรถไฟเพิ่มขึ้นหลายสาย ทางด้านการเรือพาณิชย์ก็เจริญรุดหน้า เฟอร์ดินานด์ เดอเลสเซพ (Ferdinand de Lesseps, 1850-1894) วิศวกรคนสำคัญได้ขุดคลองสุเอซ ขึ้นในคริสต์ศักราช 1869 ทำให้การคมนาคมสะดวกรวดเร็วขึ้น มีการร่วมมือกันทำสนธิสัญญาทางการค้าระหว่างฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยียม อิตาลี และประเทศต่างๆ ฝรั่งเศสเจริญล้ำหน้าทุกๆ ด้าน จำนวนพลเมืองก็เพิ่มมากขึ้น ถือว่าเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีอำนาจทางการเมืองและอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมมากที่สุดชาติหนึ่งในทวีปยุโรปยุคนั้น (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 11)

2.6.6 ความเคลื่อนไหวทางด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปกรรมทุกสาขาได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมากพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ ซึ่งสามารถที่จะสรุปได้ดังนี้

1) **วรรณกรรมกวีและนักประพันธ์** ที่สำคัญๆ ได้แก่ ชาร์ลส์ ปีแอร์ โบเคอแลร์, ออโนเร เดอ บัลซัค, กุสตาฟ โพลแบร์ต, อีมิล โซลา, ฯลฯ พวกเขาทำงานให้กับวงการวรรณกรรมที่พัฒนาก้าวหน้าไปข้างหน้าทั้งรูปแบบและเนื้อหา ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชนและผู้ปกครองรัฐ

2) **ดนตรี** นักดนตรีที่นับว่ามีความสำคัญมากคือ เบลีอ็อซ (H. Belioz) เขานำเอาแนวคิดเทคนิคและการแสดงใหม่ๆ ออกมาสู่วงการดนตรี นอกจากนี้ บีเซตต์ (Georges Bizet, 1838-1875) ได้สร้างคีตนิพนธ์เรื่องคาร์เมน โดยเปิดการแสดงที่โรงละครโอเปร่าโคมิก (Opera-Comique) ในคริสต์ศักราช 1875 และประสบความสำเร็จ เป็นการเปิดยุคใหม่ให้กับวงการดนตรีและการละครฝรั่งเศส (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 11)

3) **สถาปัตยกรรม** ความเคลื่อนไหวทางด้านสถาปัตยกรรมในตอนปลายนี้ ในฝรั่งเศสที่โดดเด่นก็มีสถาปนิกเฮาส์มันน์ (Georges Eugène Haussmann, 1809-1891) ได้ทำการปรับปรุงปารีสขึ้นใหม่ โดยใช้รูปแบบการก่อสร้างอาคารพระเจ้าหลุยส์ นโปเลียนที่ 3 เฮาส์มันน์ให้ความสนใจในการวางผังถนนมากกว่าการก่อสร้างอาคาร ยังคงมีรูปแบบส่วนใหญ่เหมือนเดิม ยังคงอยู่ในหลักการแบบเก่าอยู่ อย่างนี้ก็ตาม แต่ยังมีสิ่งที่น่าสนใจในการก่อสร้างหลายอย่างเกิดขึ้น เช่นการเริ่มใช้เหล็กและกระจกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทางสถาปัตยกรรม อย่างในคริสต์ศักราช 1833 เดอ เฟลอร์ สร้างอาคารแก้วสำหรับเพาะเลี้ยงต้นไม้ ชาแดง เคส์ ปลูกองุ่น (Jardin des Plantes), อิททอพอฟี ได้ออกแบบ ปาเลส์ เดอ แลงคัสตรี (Palais de l' Industrie) ขึ้น และอเล็กซอง กุสตาฟ ไอเฟล (Alexandre Gustave Eiffel, 1832-1923) วิศวกรและสถาปนิกชาวฝรั่งเศส ซึ่งเคยได้สร้างสะพานไว้หลายแห่ง เกิดความสนใจว่าวิศวกรและสถาปนิกควรนำมาใช้ร่วมกัน การปฏิวัติทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญถัดมาก็คือ เริ่มมีการนำระบบคอนกรีตเสริมเหล็กมาใช้กันมากขึ้น ถึงแม้ว่าในคริสต์ศักราช 1849 โจเซฟ มงนิเออร์ ช่างจัดสวนชาวฝรั่งเศส ได้ทดลองเอาคอนกรีตเสริมเหล็กมาทำเป็นโครงต้นไม้ก่อนแล้วก็ตาม ความคิดนี้เป็นแรงบันดาลใจแก่สถาปนิกหลายคนด้วยกัน และในปีถัดมา เดอ กัวเนต์ ได้นำวิธีการนี้มาสร้างบ้านที่ แซงต์ เดอนีส คริสต์ศักราช 1897 สถาปนิกเฮ็นบิก (F. Hennebique) และ เดอ โบโด (A. de Baudot) ได้นำกรรมวิธีนี้มาสร้างโบสถ์ที่ แซง จอง เดอ มงมาตร์ เป็นผลสำเร็จ ทำให้คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 12)

4) **ประติมากรรม** เป็นที่นิยมของทางราชการฝรั่งเศส ต้องจ้างประติมากรที่มีชื่อเสียงมาตกแต่งอาคาร อย่างเช่น คาร์โปส์ (Jean Baptiste Carpeaux, 1827-1875) ถือว่าเป็นประติมากรที่สำคัญของจักรวรรดิครั้งที่สอง เป็นศิษย์ของ ฟรังซัว รูด (Francois Rude, 1784-1855) ลักษณะงานโดยทั่วไปยังยึดแบบแนวเหมือนจริง (Realistic) อยู่ จากนั้นมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้น

คริสต์ศตวรรษที่ 20 มีประติมากรคนสำคัญอีกคนคือ ออกุสต์ โรแดง (Auguste Rodin, 1840-1917) ผู้นำความก้าวหน้ามาสู่การประดิษฐ์ประติมากรรม เช่น เทคนิควิธีการ ความคิด และการแสดงออกใหม่ๆ มาใช้ในผลงาน ทำให้เกิดการคลี่คลาย เป็นการเริ่มในสิ่งใหม่ให้แก่วงการประติมากรรม (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 12)

5) **จิตรกรรม** การเปลี่ยนแปลงในวงการนี้มาจากหลายสาเหตุด้วยกัน อย่างในคริสต์ศักราช 1839 ได้มีการคิดค้นประดิษฐ์กล้องถ่ายรูปขึ้นโดยชาวฝรั่งเศสชื่อ ดาแกร์ (Louis Jacques Mandé Daguerre, 1789-1851) และชาวอังกฤษอีกคนหนึ่งชื่อว่า ฟอกซ์ เทลบอต (Fox Talbot) นำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น จากสิ่งประดิษฐ์นี้ทำให้กระทบกับการวาดรูปเหมือนได้รับความนิยมลดลง พร้อมทั้งจิตรกรหันเหความนิยมจากการวาดภาพตามคติเดิมที่ชอบยึดเรื่องราวเป็นหลักในการทำงาน ไปสนใจสภาพตามความเป็นจริงจากธรรมชาติและสังคมมากขึ้น พวกเขาต้องการสร้างงานจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นในจักขุประสาทจริงๆ มากกว่าเพื่อฝันเอาเอง ดังนั้น ก่อนจะเข้าถึงยุคสมัยใหม่ วงการจิตรกรรมนี้เป็นผลกระทบที่ส่งผ่านมาจากการลัทธิเรียลลิสม์ ที่ได้ปูพื้นฐานทางในการสร้างสรรค์งานไว้ให้กับศิลปินในรุ่นต่อมา

ภายหลังจากกลุ่มลัทธิสำนึมนิยมหรือลัทธิเรียลลิสม์ ที่ต่อสู้กับความเป็นจริงอันโหดร้าย ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ในการทำให้งานศิลปะเป็นงานที่อิสระเป็นโลกที่อาศัยอยู่ได้เพื่อหนีรอดจากความงามแปลกปลอม การบูชาความงามเช่นนี้ใช้ชื่อว่าสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) และความประทับใจนิยม (Impressionism) กลุ่มประทับใจนิยมเขียนภาพที่ให้แสงสว่างสร้างโลกใหม่ของความรู้สึกใหม่ เนื้อหาของภาพหายไปเป็นภาพที่ให้ความสำคัญในเรื่องของแสง (ชชู แก้วโอภาส, 2535, น. 199)

กลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เห็นถึงความเป็นจริงกับสภาพแวดล้อมภายในเรื่องการสะท้อนของพื้นผิวหรือแสงที่ตกกระทบในกลุ่มลัทธิที่เรียกกันว่า “ความประทับใจ” ดังนี้

ก) ลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism)

เหตุผลสำคัญที่ส่งผลให้เกิดศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ นั้นสามารถบ่งบอกได้อย่างรวบรัดดังนี้

1) เป็นไปตามกฎวิวัฒนาการของธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป จากสภาพหนึ่งสู่อีกสภาพหนึ่งไม่สามารถหยุดอยู่กับที่ พร้อมกับสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และปรัชญาของชีวิต ได้เปลี่ยนไป คำว่าอิมเพรสชันนิสม์ เสรีภาพ และการครหา เป็นหลักทั่วไปในการแสวงหาทางออกใหม่ ลัทธิปัจเจกชนได้รับการนับถือ ทางด้านเศรษฐกิจเป็นไปตามแนวเสรีนิยม ศิลปินต้องดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่มีข้อผูกพันหรือรับคำสั่งในการทำงานเหมือนแต่ก่อน

2) ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์มีการค้นคว้าทฤษฎีที่มีแม่สีแสงอาทิตย์เพิ่ม และนักวิทยาศาสตร์ชื่อ เชฟเวเริล (Chevereuil) ได้เขียนตำราเกี่ยวกับทฤษฎีสี เป็นเหตุจูงใจให้ศิลปินเห็นทางใหม่ในการแสดงออก ประกอบกับการประดิษฐ์กล้องถ่ายภาพ ทำให้การเขียนภาพเหมือนจริงลดความนิยมลง

3) การคมนาคมโดยทั่วไปได้รับการพัฒนาให้รวดเร็วขึ้น ความเคลื่อนไหวทางศิลปวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เป็นไปอย่างสะดวก ทำให้ศิลปินมีทัศนระกว้างขวาง มีความเข้าใจต่อโลกภายนอกมากขึ้น

4) มีการพัฒนาสืบทอดความคิดของศิลปินรุ่นก่อนหน้านี้อย่าง พวกเรียลลิสต์ ซึ่งนิยมนำงานจากความจริงที่มองเห็นได้ และรุ่นถัดๆ มา (กัจจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 15)

ลัทธินี้ภาพที่ได้รับความนิยมมากที่สุดมีชื่อว่า “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า, Déjeuner sur l’herbe” ศิลปินผู้สร้างสรรค์ชื่อ อีดูวาร์ด มาเนต์ (Edourd Manet, 1832-1883) เป็นศิลปินซึ่งสนใจออกไปวาดภาพข้างนอกสถานที่ แต่เมื่อภาพนี้ออกสู่สายตาประชาชน ก็เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน เพราะถือว่าเขาเยาะเย้ยเสียดสีสังคม โดยการเอารูปผู้หญิงเปลือยหรือโสเภณีมานั่งใกล้ๆ นักธุรกิจสองคนที่มีชื่อในกรุงปารีส แต่เขาก็ไม่ได้สนใจต่อคำวิจารณ์ เนื่องจากเขาถือว่าเป็นลัทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลของเขาที่สามารถทำได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 167)

เมื่อคริสต์ศักราช 1874 จิตรกรกลุ่มหนึ่งได้จัดงานแสดงนิทรรศการศิลปกรรมขึ้นที่ห้องแสดงภาพของเนดาร์ (Nadar) ที่ถนนคาปูชินส์ ปารีส เป็นการเปิดเผยครั้งแรกซึ่งเป็นไปอย่างเงียบๆ แต่กลับมีเสียงสะท้อนแสดงถึงการถากถางและประณามอย่างรุนแรงจากพวกอนุรักษนิยมทั้งหลาย นักวิจารณ์ศิลปะคนสำคัญในยุคนั้นชื่อหลุยส์ เลอรัว (Louise Leroy) ได้เขียนบทความวิจารณ์ลงในหนังสือพิมพ์ ซารีวารี่ กล่าวขานนามกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มอิมเพรสชันนิสต์” ต่อภาพที่มีชื่อว่า “แองแปรซซีอง, ซอเรีย เลอองต์ (Impression, Soleil Levant = Impression Sunrise = ความประทับใจพระอาทิตย์ขึ้น) ซึ่งโคล็อด โมเนต์ (Claude Monet, 1840-1926) เขียนขึ้นเมื่อคริสต์ศักราช 1872 ในสายตาของเลอรัวนั้นเห็นว่าเป็นภาพที่อัปลักษณ์ หยาบกระด้าง ทำลายความงามของศิลปกรรมจึงตั้งชื่อกลุ่มนี้ขึ้นเพื่อประชดประชัน แต่ทว่าแทนที่จิตรกรกลุ่มนี้จะไม่พอใจ พวกเขา กลับยินดี และรับเอาคำว่า อิมเพรสชันนิสต์มาเป็นชื่อกลุ่ม ชื่อเท็จจริงแล้ว การเริ่มต้นของจิตรกรกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์ ไม่ได้มีความหมายถึงการยึดในปรัชญา หรือร่วมอุดมการณ์เดียวกันทั้งหมด หากแต่ศิลปินเกิดมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของการแสดงออก การทดลองค้นคว้า และเห็นด้วยกับทฤษฎีสีของเชฟเวเริล พวกเขาจะแยกย้ายกันไปทำงาน และกลับมารวมกลุ่มกันเพื่อจัดแสดงงาน กลุ่มของจิตรกรสำคัญ ที่มีบทบาทร่วมสมัยในยุคนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1) เรียกว่ากลุ่ม แซงต์ ซีมอง มีผู้นำคือ บูแดง (Eugene Louis Boudin, 1824-1898) ผู้วาดภาพตามแบบของเรียลลิสม์ แต่ชอบที่จะสนับสนุนศิลปินใหม่ๆ ที่ก้าวหน้า นอกจากนี้ยังมี จอห์น บาร์ทอลด์ (Johann Barthold Jongkind, 1819-1891) กูร์เบตต์ (Gustave Courbet, 1819-1877) ฯลฯ กลุ่มนี้ส่วนมากเป็นจิตรกรรุ่นเก่าที่ชอบไปพบปะกันที่อองเฟลอร์ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นศิลปินในลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ที่แท้จริง แต่กลุ่มนี้ก็ได้รับสนับสนุนความคิดก้าวหน้า ต้องการเห็นการพัฒนาการของวงการศิลปะ

2) เป็นกลุ่มที่ออกมาจากอากาเดมี ซุย์อีส์ ประกอบไปด้วย พอล เซซานน์ (Paul Cézanne, 1839-1906) และปีสซาร์โร (Camille Pissarro, 1830-1903) เป็นต้น

3) กลุ่มนี้มีชื่อเรียกว่า กลุ่มของสี่ มีจุดนัดพบอยู่ที่ห้องทำงานของเกลแยร์ ประกอบไปด้วย บาซีเย (Jean Frederic Bazille, 1834-1871) ซิสเลย์ (Alfred Sisley, 1839-1899) ปีแอร์ ออคุสต์ เรอเนอร์ (Pierre Auguste Renoir, 1841-1919) และ โมเนต์ (ก่าจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 15-17)

สองกลุ่มหลังถือว่าเป็นกลุ่มที่สำคัญของลัทธิอิมเพรสชันนิสม์มีความสัมพันธ์ต่อกันและที่สำคัญคือ ยึดถือทฤษฎีในเรื่องของสีร่วมกัน ต่างกันตรงที่การแสดงออกทางด้านความรู้สึกและจินตนาการต่างกัน และมีอิสระในการแสดงออกอย่างเต็มที่

บทบาทของกลุ่มนี้คือ มีการแสดงผลงานของกลุ่มที่ถือได้ว่าเป็นการเริ่มงานครั้งแรกในคริสต์ศักราช 1874 ก่อนหน้านั้นได้มีจิตรกรของกลุ่มได้ร่วมมือกันมาก่อนแล้ว อย่างเช่นในคริสต์ศักราช 1860 โมเนต์, ซิสเลย์และเรอเนอร์ ร่วมกันศึกษาเรื่องของสี, แสงตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ หลังจากนั้นได้มีผู้สนใจร่วมอุดมการณ์เข้าร่วมกลุ่มและปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีนี้ขึ้นมา กระทั่งสามารถที่จะจัดแสดงผลงานได้ และเริ่มตั้งแต่คริสต์ศักราช 1874 จนถึง 1886 ได้แสดงร่วมกันทั้งหมด 8 ครั้งด้วยกัน หลังจากนั้นก็ได้สลายกลุ่มแยกย้ายกันไป แต่มีบางคนที่ยังทำตามแนวคิดและอุดมคตินี้อยู่ เช่น โมเนต์ หรือบางคนก็เปลี่ยนไปสนใจในอุดมคติแบบเก่า ส่วน ปีสซาร์โร, บาซีเย, และมารีโซต์ (Marisot, 1841-1895) ได้หันเหไปทำงานตามทฤษฎีในเรื่องแสง-สีของเซราต์ ที่จะกล่าวไว้ในลัทธิต่อไป แม้ว่าจะรวมตัวกันได้ในระยะเวลายังไม่นาน แต่ความคิดตามแนวทางนี้ก็ได้รับความนิยมกันอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่เริ่มยุคเรอเนอราของเป็นต้นมา จนมาถึงคตินิยมของอิมเพรสชันนิสม์ถือได้ว่าเป็นรูปแบบสุดท้าย ที่ต่อเนื่องมาจากการทำงานลักษณะคล้ายกันมายาวนาน เพราะหลังจากนี้ แนวทางความคิดและวิธีปฏิบัติได้เริ่มต้นวิวัฒนาการก้าวหน้าแตกต่างไปจากเดิม เริ่มตั้งแต่หลักสุนทรียภาพ เทคนิคและการแสดงออก ฯลฯ ในความเป็นจริงแล้วลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ต้องการที่จะค้นคว้าธรรมชาติมากกว่าเจตนาอื่น แต่พวกเขาชั้นกลางไม่ให้ความสำคัญสนับสนุน เพราะต่างไม่เข้าใจในเจตนาที่แท้จริง ที่ต้องการแสดงออกในเรื่องของธรรมชาติมากกว่าที่จะเป็นเสมือนวิทยาศาสตร์แท้ๆ ในระยะแรกพวกกรุ่นก่อนจึงคัดค้าน แต่มีผู้ที่รู้และเข้าใจ

เพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เห็นคุณค่าในจุดมุ่งหมายที่สำคัญ การค้นพบสิ่งที่สำคัญทางศิลปะ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในยุคต่อมา ซึ่งได้ปลดปล่อยให้ศิลปะหลุดพ้นจากการแสดงออกเพียงรูปภาพที่ปรากฏแก่ตาเห็นเท่านั้น หรือมุ่งสนใจสิ่งที่อยู่ภายในใจศิลปิน โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักความเป็นจริงของโลกภายนอกที่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักการวิทยาศาสตร์

หลักสุนทรียภาพของลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ ได้เข้าถึงจุดหนึ่ง คือเรื่องของ “แสง” ซึ่งก่อนหน้านั้นกรรมวิธีในการสร้างสรรค์ภาพให้เกิดมิติได้ โดยใช้หลักทฤษฎีทัศนียวิทยาด้วยเส้น (Linear Perspective) สร้างให้เกิดภาพลวงตา ด้วยการใช้น้ำสีเป็นสื่อ นำสายตา ต่อมากลุ่มศิลปินอิมเพรสชันนิสม์ได้เพิ่มเติมมิติทางอากาศ (Airial Perspective) ด้วยการนำหลักทฤษฎีสี-แสงอาทิตย์ มาช่วยให้สีมีความกระจ่างสดใสขึ้น เน้นรูปทรงด้วยสี แสง และเงา รวมทั้งแสงที่สะท้อนและเงาที่ตกทอดด้วย (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 17-18)

จิตรกรที่มีบทบาทในลัทธิอิมเพรสชันนิสม์มีหลายคนที่สำคัญแต่ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำกลุ่มมีดังนี้

อ็ควาร์ด มาเนต์ เป็นศิลปินชาวฝรั่งเศสได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ จากผลงานที่มีชื่อว่า “อาหารกลางวันบนพื้นหญ้า” (Le Dejeuner Sur L' Herbe) แสดงในคริสต์ศักราช 1863 เป็นภาพหญิงเปลือยนั่งอยู่ในกลุ่มชายที่แต่งกายเรียบร้อย ซึ่งผลงานชิ้นนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก แต่ศิลปินหัวก้าวหน้าในสมัยนั้นกลับให้ความชื่นชมว่าเป็นวิบุรุษทางศิลปะ และผลงานของเขาเป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปินในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมอิมเพรสชันนิสม์หลายๆ คน

โกลด์ โมเนต์ เป็นจิตรกรที่สนิทกับมาเนต์ ภาพผลงานที่มีชื่อว่า “ความประทับใจพระอาทิตย์ยามอรุณ” (Impression Sunrise) เขียนขึ้นในคริสต์ศักราช 1872 ได้กลายมาเป็นที่มาของกลุ่มลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น

ปีแอร์ ออคุสต์ เรอเนัวร์ มีความสามารถสูงในการเขียนภาพคนและด้านทัศนียวิทยาของสถาปัตยกรรมและทิวทัศน์ที่แสดงออกจากสีที่ดูสดใส และมีบรรยากาศที่ใสสะอาด เขาได้พบกับจิตรกรในกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์และได้เข้าร่วมกลุ่ม นอกจากงานจิตรกรรมแล้วเขายังได้สร้างงานประติมากรรมแนวอิมเพรสชันนิสม์ไว้จนกลายเป็นแบบอย่างให้กับประติมากรรมสมัยใหม่ลักษณะสำคัญรูปแบบหนึ่ง ภาพผลงานที่มีชื่อเสียงของเขามีชื่อว่า “โมแล็งเดอลากาแล็ต, The Swing and The Ball at The Moulin de Gallette” และผลงานประติมากรรมที่มีชื่อว่า “หญิงสาวซักผ้า และชัยชนะของวินัส”

เอ็ดการ์ เดกาส์ (Edgar Degas, 1834-1917) เขาได้เดินทางไปศึกษาผลงานจริงในอิตาลี ผลงานของเขาเป็นการสร้างงานที่ได้รับจากประสบการณ์ตรง เขายังได้เดินทางไปศึกษาจาก

ต่างประเทศและมีความสามารถทั้งงานด้านประติมากรรมและจิตรกรรม การที่ได้เดินทางไปศึกษา
งานจากอิตาลีทำให้เขาได้รับผลกระทบจากงาน เนื่องจากงานของเขามักจะมีเรื่องราวเนื้อหาเกี่ยวกับ
เทพนิยาย ศาสนา และประวัติศาสตร์ (ศุภชัย สิงห์ยะบุญชัย, 2547, น. 165)

พอล เซซานน์ ได้กล่าวกับจิตรกรหนุ่มที่มีชื่อว่า เอมีล เบอ์นาร์ด์ (Émile Bernard, 1868-1941) ว่า “การเขียนภาพจากธรรมชาติไม่ใช่เป็นเรื่องของการลอกเลียนโลกตามสภาวะวิสัย
ของมัน มันเป็นการสร้างเค้าโครงรูปร่างให้กับความรู้สึกของคุณ” (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น.
14-15)

งานจิตรกรรมของกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์หลายชิ้นที่ดูเป็นอิสระ แต่ทว่าที่จริงแล้วเกิดจาก
การไตร่ตรองอย่างเป็นขั้นตอน ในคริสต์ศักราช 1901 โมเนต์ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า การร่างภาพ
อย่างรวดเร็วนั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการบันทึกความประทับใจลงไปบนผ้าใบ ศิลปินนับตั้งแต่
อิมเพรสชันนิสต์ มักจะประกาศแยกตัวออกจากศิลปะออกจากรรณกรรม การที่นำเอาไป
เปรียบเทียบกับดนตรีได้เกิดขึ้นตามมา ดนตรีนั้นถือว่าสามารถชักนำมนุษย์ให้เกิดอารมณ์
ความรู้สึกร่วมได้มากกว่าแขนงอื่น ซึ่งศิลปะจะนำเอาธาตุทัศนศิลป์ที่เป็นนามธรรม (Abstract)
อย่างเช่น สี รูปทรง สัดส่วน มาใช้บ้าง ศิลปินที่ใช้สัญชาตญาณรับรู้อย่างมั่นใจ เมื่อได้เห็นบทบาท
ของดนตรีเป็นตัวนำ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น. 15)

จิตรกรกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์ได้หยิบเอาสิ่งที่วิทยาศาสตร์ค้นพบมาผสมผสานเข้ากับ
ลัทธิธรรมชาตินิยม ของศิลปินกลุ่มบาร์บิซง (Barbizon school) และกลุ่มของเรียลลิสต์ และยังได้
นำหลักปรัชญาสำคัญในยุคนั้นมาร่วมด้วยคือ ลัทธิซึ่งยึดถือแต่สิ่งที่เป็นไปได้ (Positivism) ของกลุ่ม
ออกุสต์ กองต์ (August Comte, 1798-1857) ร่วมกับการค้นคว้าในทฤษฎีสีของเซฟเวิล (Michel
Chevreul, 1786-1889) และเรื่องสภาพอากาศ ของโคลด เบอ์นาร์ด์ (Claude Bernard, 1813-1878)
ทั้งหมดรวมตัวเป็นสิ่งเดียวกัน และความสามารถเฉพาะตัวของศิลปินเป็นผลของการแสดงออกโดย
ไม่ต้องฝืนตัวเอง ปล่อยทุกสิ่งแสดงออกอย่างอัตโนมัติ จิตรกรกลุ่มนี้สร้างงานในสิ่งที่ดูเหมือน
จะเป็นไปได้ เช่น วาดภาพสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้และไม่มีตัวตน เช่น ความเคลื่อนไหวของ
อากาศ พวกเขาต่างสนใจในสิ่งใหม่ ละทิ้งในสิ่งที่จิตรกรในสมัยก่อนเคยกระทำมา พวกเขาชอบวาด
สิ่งที่เคลื่อนไหว และมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของแสงอยู่เสมอ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 18)

ความรู้เกี่ยวกับจักษุประสาทเกี่ยวกับเรื่องแสงนั้น นักวิทยาศาสตร์ได้ทำการค้นคว้าใน
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 กลายเป็นความรู้ใหม่ในการมองสำหรับศิลปิน จิตรกรกลุ่มอิมเพรสชัน
นิสต์ พวกเขาสังเกตเห็นว่า แสงสีได้สร้างรูปทรงขึ้น และก่อให้เกิดบรรยากาศรอบงำสรรพสิ่ง
จิตรกรใช้ทฤษฎีและแนวความคิดใหม่นี้มาปรับปรุงทัศนะในการมอง เป็นปรากฏการณ์ของการ
เปลี่ยนแปลงทางจักษุศิลป์ พวกนี้ได้ละทิ้งค่านิยมและหลักการแบบเก่า เช่น เรื่องราววิธีการจัด

องค์ประกอบ ความผันจินตนาการ แต่กลุ่มนี้เน้นในเรื่องการใช้แสงเป็นพื้นฐานสำคัญ แสงจะมีความเคลื่อนไหว สามารถบอกกาลเวลาและมีชีวิตในตัวมันเอง (กัจจ สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 19)

ลักษณะทั่วไปของจิตรกรกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ มีการรับรู้และความรู้สึกต่อการทำงานในเรื่องของ สัตถุชาติญาณมากกว่าเรื่องพุทธิปัญญา (Intellectual) กลุ่มนี้จะศึกษาธรรมชาติโดยนำบางสิ่งบางอย่างทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการสร้างสรรค์งานให้สะดวกมากยิ่งขึ้น แต่ทัศนคติในการมองแสงสีก็ไม่ได้เหมือนกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์มีทัศนคติต่อการค้นหาสภาพความเป็นจริง ความมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ส่วนศิลปินพยายามแสดงคุณค่าในความงามออกมาให้เห็นสิ่งนี้ไม่ใช่เรื่องของวิทยาศาสตร์ แต่เป็นหน้าที่ของศิลปินที่ต้องสร้างสรรค์สิ่งที่มีความงามออกมาให้ได้รับรู้

ผลงานที่สืบเนื่องจากลัทธิอิมเพรสชันนิสม์คือ ลัทธินีโออิมเพรสชันนิสม์ (Neo Impressionism) คตินิยมทางศิลปะกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ได้สร้างแนวความคิดใหม่ แก่วงการจิตรกรรมอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของสีตามหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ แต่ว่าวิธีการมองเห็นธรรมชาติรับรู้ได้โดยสายตาของจิตรกรกลุ่มนี้ หลายความเห็นกล่าวว่าเป็นการแสดงออกออกเพียงแค่นำความรู้สีที่ประทับใจในแสงสียังไม่สมบูรณ์ตามสภาพที่แท้จริงของธรรมชาติ ซึ่งยังมีสิ่งที่เป็นจริงอีกมากซึ่งพวกอิมเพรสชันนิสม์ไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก เช่น เรื่องของรูปทรง ปัญหาระยะสามมิติใกล้ไกลลึกตื้นของงาน และเรื่องความสัมพันธ์ในระหว่างช่องว่างของงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญทางจิตรกรรม ตามปัญหานี้ที่ทำให้จิตรกรบางคนในยุคนี้ปลีกตัวออกจากแนวทางอิมเพรสชันนิสม์ หันในการค้นคว้าแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา พร้อมกับเพิ่มความสนใจในสภาพของสังขรณ์ที่กล่าวถึงบรรยากาศว่า มีความเคลื่อนไหวสั่นสะเทือนอยู่ตลอดเวลา กลุ่มดังกล่าวให้ความสนใจศึกษาค้นคว้า และสร้างงานที่ถือว่าไม่เป็นรองสืบต่อจากกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ (กัจจ สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 41)

ข) ลัทธินีโออิมเพรสชันนิสม์

คริสต์ศักราช 1884 ได้มีการแสดงของกลุ่มนี้ขึ้นในกรุงปารีส พวกเขาเรียกตัวเองว่ากลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์ (Neo Impressionism) หรือดิวิชันนิสต์ (Divisionist) (disvisio, divisus: ภาษาละตินแปลว่า การแบ่งแยกออก) หรือ Pointillist (Pointiller: ภาษาฝรั่งเศสแปลว่า จุด, แต้มสีเป็นจุด, จี๊ดสั้นๆ) หรือโครโม ลูมินาλισต์ (Chromo Luminarist: แสงเป็นประกายระยิบระยับ) โดยมีหลักการอยู่บนฐานวิทยาศาสตร์ กล่าวถึงแสงว่าเป็นทั้งพลังงานและอนุภาค จากความจริงที่ว่า “แสงเป็นอนุภาค” ก่อให้เกิดความคลอใจแก่ศิลปินในกลุ่มนี้ โดยการพัฒนาเทคนิควิธีการให้เด่นชัดขึ้นเห็นได้ชัดจากเทคนิคการระบายสี กลุ่มนี้ได้นำเทคนิคการแต้มสีสะอาดบริสุทธิ์เป็นจุด นอกจากนี้ยังปฏิบัติตามทฤษฎีวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัดกว่าพวกอิมเพรสชันนิสม์ และนิยามวลสิ่งที่อยู่

ไม่นิยามวลสิ่งที่เคลื่อนไหวเหมือนพวกอิมเพรสชันนิสม์ทำมาก่อนหน้านี้ (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 41)

ผู้นำกลุ่มนี้และได้ให้กำเนิดคตินิยมในลัทธินี้คือ จอร์จ เซอราต์ (George Seurat, 1859-1891) และผู้ร่วมกลุ่มคนสำคัญคือ พอล ซีญัก (Paul Signac, 1863-1935), แม็กซิมิเลียน ลูซ (Maximilian Luce, 1858-1941), อังรี เอ็ดมอนด์ โกรส (Henry Edmond Gross, 1856-1910) ส่วนจิตรกรคนสำคัญของกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ คือ คามิล ปีสซาร์โรเข้าร่วมด้วย เพราะเห็นว่าแนวคิดใหม่นี้ถูกต้องและก้าวหน้ากว่า จึงหันมาปฏิบัติตาม แวน โก๊ะ โกแก็ง และทูลุส-โลเทรีก จิตรกรคนสำคัญของกลุ่มโพสท์อิมเพรสชันนิสม์ ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินคนสำคัญในยุคต่อมา ต่างเคยผ่านการปฏิบัติและคิดตามอุดมการณ์ของกลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์มาก่อน (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 41)

จิตรกรนักทฤษฎีผู้สร้างสรรค์ศิลปะนีโอคลาสสิกตามหลักวิทยาการ อย่างเช่น จอร์จ เซอราต์ สมัยเป็นนักศึกษาเขาเคยอ่านหนังสือ เออแซน เชอเวรย (Eugène Chevreul) เขียนเรื่องทฤษฎีสี ซึ่งพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ 30 กว่าปีก่อนเขาเกิด และยังได้ศึกษางานของเดอลาครัวซ์ (Eugene Delacroix) อย่างจริงจังจนเข้าใจในทฤษฎีที่ค้นพบเรื่อยมา จากการอ่านดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบในการสร้างสรรค์ให้มีความเป็นส่วนตัว ซึ่งมีหลักการพื้นฐานที่ว่าให้สีแต่ละสีมาผสมกันเอง หรือเรียกว่า “สายตาผสมสี” เขายังได้แรงบันดาลใจจากงานของศิลปินอิมเพรสชันนิสม์หลายคนอย่างเช่น โมเนต์ กับปิสซาร์โร แต่เขายังรู้สึกทึ่งว่าจิตรกรเหล่านั้นนำความคิดของตนมาใช้อย่างกลมเครือ ทั้งที่ความจริงแล้วสีนั้นมีกฎของมันอย่างตายตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่เราศึกษาให้เข้าใจได้ (วีรวรรณ มณี, 2528, น. 90)

หลักการทางทฤษฎีทั่วไปตามคตินิยมของลัทธินีโออิมเพรสชันนิสม์ที่แสดงให้เห็นจากการที่พยายามแสวงหาผลลัพธ์ใหม่ๆ จากสิ่งจูงใจทางวิทยาศาสตร์ จิตรกรนีโออิมเพรสชันนิสม์จึงได้นำเอาเทคนิควิธีการแต้มสีเป็นจุดมาใช้ เพราะเป็นเทคนิคเดียวที่จะทำให้บังเกิดผลใกล้เคียงตามเจตนาธรรม และเลือกใช้สีบริสุทธิ์ ซึ่งจะถูกจุดวางไว้เคียงข้างกันโดยไม่ต้องผสมสีเข้าด้วยกันจะใช้ทั้งสีแท้หรือแม่สีและสีผสม สีที่ใกล้เคียง และสีคู่ปรปักษ์ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวศิลปินเอง เช่น ถ้าต้องการสีส้ม จะใช้สีแดงกับสีเหลืองแต้มเคียงข้างกัน การผสมกันเองจะบังเกิดขึ้นเป็นสีส้มในการมองเห็นของผู้ดู เมื่อต้องการจะมองภาพวาดตามอุดมคตินี้ ผู้ชมจำเป็นต้องยืนห่างจากภาพพอสมควร ซึ่งเกิดความกลมกลืนของสภาพสี และยังส่งผลให้เกิดความเคลื่อนไหวสันสะเทือนของบรรยากาศในภาพ เหมือนกับอนุภาพของแสงซึ่งเคลื่อนไหวจริงๆ ตามทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 42)

พอล ซีญัก ได้ให้คำนิยามนี้ว่า “ศิลปินในกลุ่มนีโออิมเพรสชันนิสม์ เป็นผู้พยายามฟื้นฟูพัฒนาแบบอย่างการแบ่งแยก (Divisionism) มาประยุกต์ เพื่อให้เกิดผลของการผสมสีในดวงตา แสดงความรู้สึกสภาพของสีและอารมณ์ของการแสดงออก มันเกิดความคลางแคลงใจจากความคิดในเรื่องความเหมือนจริงในธรรมชาติของเคลลาครัวส์ และจากแนวความคิดของพวกเขาอิมเพรสชันนิสม์นั่นเอง” Frank Popper (น. 42)

ความแตกต่างระหว่างลัทธิอิมเพรสชันนิสม์กับลัทธินีโออิมเพรสชันนิสม์ นอกจากการพัฒนาารอยฟุ้งกัน ไปสู่การแต้มสีเป็นจุดเล็กๆ เพื่อให้สีและน้ำหนักสีตัดกันมากขึ้น เกิดประกายแสงกระจ่างชัดแล้ว ในส่วนของรูปทรงวัตถุบนพื้นภาพก็จะได้รับการเน้นให้เด่นชัดกว่าลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ โดยศิลปินปรับรูปทรงจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มองเห็น ไปสู่รูปทรงและโครงสร้างใหม่บนพื้นภาพ ด้วยการตัดทอนและสร้างรูปทรงให้ดูง่ายขึ้น โดยใช้โครงสร้างเรขาคณิตเข้ามาช่วย เพื่อให้มีการผสมสัมพันธ์กับวิธีการระบายสีเป็นจุดเล็กๆ ที่ไม่เหมาะต่อการระบายหรือสร้างให้เกิดรูปทรงที่ซับซ้อนได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2535, น. 16-17)

หลักทฤษฎีทั่วไป แสดงให้เห็นจุดประสงค์หลายอย่าง เช่น พยายามหาผลลัพท์ใหม่ๆ โดยใช้ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และยังได้ศึกษาทฤษฎีสีแสงอาทิตย์ ของนักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมัน ผู้ค้นคว้าทฤษฎีในการรับรู้เรื่องสีและเสียงจากคลื่นสีและคลื่นเสียง นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่พิสูจน์ให้เห็นการผสมสีในดวงตาของการเกิดผลที่ให้ความสว่างกว่าการผสมสีในงานสี

ค) ศิลปะลัทธิโพสต์อิมเพรสชันนิสม์

คำว่า Post Impressionism มีความหมายว่า ลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ยุคหลัง ด้วยคำว่า Post ซึ่งโพสต์อิมเพรสชันนิสม์เป็นลัทธิทางศิลปะที่แสดงปรากฏการณ์ของตนในช่วงระยะหลังศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์นั่นเอง บุคคลที่ให้ชื่อลัทธินี้คือ โรเจอร์ ฟราย (Roger Fry, 1866-1934) นักวิจารณ์ศิลปะที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษเป็นผู้ใช้เรียกนิทรรศการผลงานศิลปะที่กราฟตัน แกลเลอรี ในกรุงลอนดอนคริสตศักราช 1910 (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2535, น. 21)

จิตรกรรมของลัทธินี้เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาต่อลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ พวกเขามีการเคลื่อนไหวอยู่ประมาณคริสตศักราช 1880-1905 โดยที่แต่ละคนต่างทำงานไปในความคิดความเชื่อมั่นของตนไม่มีความสัมพันธ์เชิงกลุ่มเหมือนกับกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ได้กระทำ แต่ละคนมีแนวความคิดความเชื่อสอดคล้องต้องการคล้ายคลึงกันหลายอย่างด้วยกัน เช่น การค้นหาและเน้นความสำคัญของรูปทรง (ทั้งรูปร่างภายนอกและปริมาตรของมัน) สีย่อมมีคุณค่าในตัวของมัน การจัดภาพจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างของกรอบสี่เหลี่ยมของภาพ รวมทั้งการคำนึงถึงเรื่องมิติ ภาพจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างดี มีเอกภาพ นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่สุดคือ มีการแสดงออกที่เกี่ยวกับ

อารมณ์เฉพาะตน ศิลปินแต่ละคนต่างพัฒนาเทคนิคส่วนตัวให้มีลักษณะพิเศษตามความชอบของตนเองอย่างแท้จริง แม้ว่าก่อนการเริ่มสร้างสรรค์ผลงานตามความนึกคิดของศิลปินเอง ต่างก็ยึดหลักบางอย่างที่กลุ่มอิมเพรสชันนิสม์เคยปฏิบัติกันมาก่อน รวมทั้งอิทธิพลของศิลปะภาพพิมพ์ญี่ปุ่นซึ่งศิลปินรุ่นก่อน ได้ค้นคว้า พวกโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ได้นำมาใช้และทำให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นกว่าเดิม (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 42)

ถึงแม้ว่าศิลปินในกลุ่มของลัทธิโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ทำงานต่างกัน แต่สามารถที่จะแยกถึงความแตกต่างให้เห็นได้ชัดเจนนั้นมี 2 กลุ่มดังนี้

1) กลุ่มที่เกี่ยวข้องหรือเน้นการแสดงออกด้านอารมณ์ (Emotional aspect) กลุ่มนี้มีศิลปิน วินเซนต์ แวน โก๊ะ (Vincent Van Gogh, 1853-1890) กับ พอล โกแก็ง (Paul Gauguin, 1848-1903) เป็นศิลปินหลัก ในกลุ่มนี้ผลงานการสร้างสรรค์ จากฐานความรู้สึกทางอารมณ์ที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง

2) กลุ่มที่แสดงออกเน้นความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางศิลปะ (Structural aspect) ซึ่งเริ่มต้นโดย พอล เซซานน์ (Paul Cezanne, 1839-1906) กลุ่มนี้จะเห็นได้จากการพัฒนาโครงสร้างทางรูปทรงและสีเส้น

ดังที่กลุ่มลัทธิอิมเพรสชันนิสม์จะถูกแบ่งลักษณะออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ แต่ว่าศิลปินในยุคนี้ก็ต่างทำงานโดยไม่ได้เป็นไปตามอุดมคติเดียวกันแต่อย่างใด

ศิลปินกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ได้รับการสนับสนุนจากนักวิจารณ์ศิลปะคนสำคัญของอังกฤษในยุคนั้นคือ โรเจอร์ ฟราย และ คลิฟ เบลล์ (Clive Bell, 1881-1964) กับกลุ่มบลูมเบอรี (Bloomsbury Group) เป็นผู้จัดให้มีการแสดงจิตรกรรมของศิลปินผู้สร้างสรรค์กลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ ที่กรุงลอนดอนประเทศอังกฤษถึง 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ที่ กราฟตันแกลเลอรี (Grafton Galleries) และตั้งชื่อนิทรรศการชุดนี้ว่า “มาเนต์ และกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์” ซึ่งจุดกระแสศิลปะในอังกฤษให้เกิดความตื่นตัวเป็นอย่างมากและนำมาซึ่งชื่อลัทธิศิลปะของกลุ่ม (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 170)

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเกี่ยวกับตัวศิลปินที่จะศึกษา ทั้งนี้เราต้องทำความเข้าใจความเคลื่อนไหวหรือความเป็นมาของศิลปินในเรื่องของการพัฒนาการของสังคมในยุคสมัยนั้น หรือก่อนหน้านั้นที่ศิลปินได้รับรู้หรือเคยได้ผ่านมา เพื่อนำมาประกอบวิเคราะห์

ลัทธิโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ในยุคสมัยนั้นเป็นที่เข้าใจกันดีว่าไม่มีศิลปินคนไหนทำไปในทิศทางเดียวกันซึ่งศิลปินแต่ละบุคคลจะมีแนวทางการสร้างสรรค์ต่างกัน แต่สามารถที่แยกลักษณะออกเป็นสองแนวทางได้นั้น เขาก็ได้ใช้วิธีการแบ่งแยกโดยใช้ลักษณะทางอารมณ์และลักษณะทางโครงสร้างที่เราสามารถสังเกตเห็นได้จากลักษณะของการสร้างสรรค์ผลงาน แต่ที่ว่า

ศิลปินที่จะยกมาเสนอนี้เป็นศิลปินที่แสดงออกทางด้านอารมณ์ มีเอกลักษณ์และได้แสดงแนวคิดที่ตอบสนองความต้องการของตัวเอง โดยการค้นหาแนวทางที่ตัวศิลปินเองต้องเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงได้ให้เป็นที่ต้องการกับตัวเองมากที่สุด ซึ่งศิลปินท่านนี้เป็นผู้นำในลัทธิโพสต์อิมเพรสชันนิสม์และศิลปินที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มลัทธิ ดังนี้

วินเซนต์ แวนโก๊ะ (Vincent Van Gogh, 1853-1890) แวนโก๊ะเป็นบุตรชายของพระนิกรโปเรตสแตนท์ชาวฮอลันดา เขาเป็นคนที่จริงจังกับการใช้ชีวิตมาตั้งแต่เด็ก เขาได้สัมผัสกับศิลปะจากการเป็นพนักงานจำหน่ายภาพให้กับบริษัทแห่งหนึ่ง ซึ่งมีตัวแทนจำหน่ายภาพที่กรุงเฮก ลอนดอน และปารีส และหันเหชีวิตมาเป็นผู้สอนศาสนา ทำยที่สุดหันมาให้ความสนใจกับการเขียนภาพ เป็นจิตรกร เมื่ออายุได้ 27 เขามีโอกาสได้รู้จักกับจิตรกรร่วมสมัยหลายๆ ท่าน อย่างเช่น โลเทรก, เบร์นาร์ด, และโกแกง ซึ่งโกแกงได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันช่วงหนึ่ง แต่ก็มีความเห็นไม่ลงรอยกันถึงขั้นมีปากเสียงถกเถียงวิวาทกัน ส่งผลต่อสภาพจิตใจของแวนโก๊ะเป็นอย่างมาก จนนักประวัติศาสตร์หลายคนเชื่อว่า ความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าวมีส่วนทำให้แวนโก๊ะมีจิตที่ผิดปกติ (สุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 171)

วินเซนต์ แวนโก๊ะ ได้ชื่อว่าเป็นคนล้มเหลวโดยสิ้นเชิงในทุกด้านที่คนร่วมสมัยเดียวกับเขาถือว่าสำคัญ เขาไม่สามารถสร้างครอบครัว หรือทำงานเลี้ยงตัวเอง หรือแม้แต่จะมีเพื่อนฝูง แต่ในเชิงงานจิตรกรรมเขาสามารถสร้างแนวคิดแห่งความเป็นระเบียบของตัวเองได้ท่ามกลางความสับสนยุ่งเหยิงของความเป็นจริงรอบตัว งานศิลปะของเขาเป็นความพยายามที่จะควบคุมโลกซึ่งตัวเองไม่สามารถที่จะปรับตัวเข้าได้ เขาตอบโต้ความรู้สึกเล็กๆ ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรงบนพื้นฐานทฤษฎีของศิลปิน ตอบโต้ความมีอำนาจของมันที่เขาประทับใจด้วยความรู้สึกที่สมดุลและตอบโต้การทำงานตามปกติด้วยความร้อนแรงตามทฤษฎีของตนเอง เป้าหมายของเขาไม่ได้อยู่ที่การหนีจากความเป็นจริงหรือการทนทุกข์ด้วยการปฏิเสธ หากแต่เป็นการทำให้มันจับต้องสัมผัสได้ในความรู้สึกที่ครบถ้วน ด้วยวิธีนี้งานศิลปะจึงทำให้เขาสามารถยอมรับโลกที่ครั้งหนึ่งดูเหมือนเป็นศัตรู (วอลเธอร์, อินโก เอฟ, 2552, น. 7)

แวนโก๊ะศึกษาศิลปะด้วยตัวเองเป็นส่วนใหญ่ มีญาติคนหนึ่งเป็นศิลปินชื่อ อันตัน โมฟ ปลายคริสต์ศักราช 1883 เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการใช้สีน้ำและสีน้ำมัน เขาเริ่มทำงานศิลปะเมื่อมีอายุ 27 ปีที่นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ช้ามากแต่ทว่าไม่เป็นอุปสรรคต่อคนที่จริงจังอย่างเขาเอง ในคริสต์ศักราช 1886 หลังจากผิดหวังในการเป็นนักบวช จึงเดินทางจากประเทศเนเธอร์แลนด์ เข้าสู่กรุงปารีส ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเคลื่อนไหวของวงการศิลปะที่สำคัญที่สุดของยุโรปในสมัยนั้น โดยอาศัยอยู่กับน้องชายชื่อ ซีโอ (Theo) บุคคลนี้ผูกพันอยู่กับชีวิตของแวนโก๊ะมาตลอด เขาได้รับการสนับสนุนทั้งกำลังทรัพย์และกำลังใจจากน้องชายคนนี้ ซีโอเป็นพ่อค้าศิลปะผู้มีสายตาแหลมคม

อีกทั้งมีความเข้าใจในศิลปะอย่างมาก เขาเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญต่อศิลปินหนุ่มๆ ที่มีความคิดก้าวหน้าในยุคนั้น เป็นผู้ช่วยซื้อภาพหรือไม่กี่จัดงานแสดงให้แก่เซอร์ราต์ เดอกาส์, ทูลูส โลเทรีค และอิมิล เบอรัร์นาร์ค การที่แวนโก๊ะมีโอกาสมาอาศัยอยู่กับน้องชายเช่นนี้ ทำให้เขาได้รู้จักการคบหาสมาคมกับจิตรกรและนักคิดกลุ่มก้าวหน้าในยุคนั้นหลายคนด้วยกัน แต่ทว่าโครงการของเขาไม่ประสบความสำเร็จ เพราะมีแต่คนเห็นด้วยแต่ไม่มีผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุน แวนโก๊ะจึงได้ลงมายังภาคใต้ของฝรั่งเศสที่เมืองอาร์เลส (Arles) * ในคริสต์ศักราช 1888 นับเป็นปีที่เขาเริ่มต้นการวาดภาพอย่างแท้จริง พอล โกแกง ศิลปินคนสำคัญได้เดินทางไปอยู่ด้วยในปลายปีนั้นคนทั้งสองร่วมมือกันในการทำงาน แลกเปลี่ยนทรรศนะซึ่งกันและกัน แต่แล้วทั้งคู่กลับมาทะเลาะถึงขั้นตัดขาดจากกัน เพราะว่าต่างคนต่างมีความรุนแรงในอารมณ์และมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง โกแกงจึงได้แยกทางออกไป แวนโก๊ะมีความสะเทือนใจในเหตุการณ์ครั้งนั้นอย่างมาก ประกอบกับภาวะทางการเงินขาดแคลนอย่างรุนแรง พร้อมกับการทำงานอย่างหนัก ทำให้แวนโก๊ะมีจิตใจที่ผิดปกติถึงขั้นตัดใบหูตัวเอง (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 52) ด้วยเพราะเขามีความเครียดอย่างหนักอันเป็นสาเหตุทำให้เขาต้องเข้ารับการรักษา

ในเดือนมกราคม คริสต์ศักราช 1890 ภาพเขียนของแวนโก๊ะจำนวนหนึ่งก็ได้้ออกแสดงร่วมกับกลุ่มในกรุงบรัสเซลส์ และเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเขาก็ปรากฏอยู่ในหนังสือ “Mercur de France” ต่อมาในเดือนมีนาคม คริสต์ศักราช 1890 ภาพของเขาก็ได้ไปแขวนอยู่ ณ งานแสดงศิลปะอิสระ (Salondes Inde’pendants) ในปารีสถึง 10 ภาพด้วยกัน และได้รับคำยกย่องเป็นอย่างมาก ช่วงนี้เขาก็มีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างดีขึ้นเพียงเล็กน้อย และได้ออกจากโรงพยาบาลแซงต์-เรมี ไปเยี่ยม ซีโอ น้องชายของเขาและครอบครัวในปารีส และไปพักอยู่ที่ โอแวร์ซูร์อัวซ ภายใต้การดูแลใกล้ชิดของ ดร.กาเชท์ (Dr. Gachet) ในช่วงแรกๆ เขาลงมือเขียนภาพชนบทรอบตัวอย่างตั้งใจเต็มที่ แต่แล้วไม่นานก็กลับมาวิตกกังวลขึ้นกับปัญหาของน้องชายและปัญหาของตัวเองที่ว่า จะหายป่วยหรือไม่ ทำให้สุขภาพจิตตกต่ำลงอีก จนถึงกับโกรธเคืองกับหมอที่รักษาอยู่ขณะนั้น ภาพในตอนท้ายๆ ที่ยุ่งเหยิงของเขาเป็นภาพทุ่งข้าวสาลี เขายังตัวเองตายในวันที่ 27 กรกฎาคม แต่ยังไม่ได้อจบชีวิตลงในวันนั้นเขายังกลับไปที่พักจนกระทั่ง ซีโอ มาเยี่ยมวันที่ 29 เขาก็จากโลกนี้ไปในวันนั้นเอง ภายในเวลาไม่กี่ปีภาพเขียนของเขาก็ส่งอิทธิพลไปอย่างกว้างขวาง ศิลปินโฟฟส์ (Fauves) ของฝรั่งเศส และเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (Expressionists) ของเยอรมันเป็นหนี้บุญคุณเขาเป็นอย่างมาก (วิรวรรณมณี, 2528, น. 126)

* ที่เมืองนี้ ในความรู้สึกของเขามันคล้ายกับญี่ปุ่น

ผลงานของแวน โก๊ะแบ่งออกได้เป็น 3 สมัยคือ ในสมัยแรกนั้นเรียกว่า **ดัทช์ พีเรียด (Dutch Period)** เป็นผลงานที่ทำอยู่ในเนเธอร์แลนด์และเบลเยียม มีลักษณะหนักแน่น สีหม่นหมอง มีการแสดงออกไปในทางของลัทธิเรียลลิสม์ มีแนวโน้มนำไปทางมนุษยธรรม เห็นออกเห็นใจคนจน ต้องการสะท้อนภาพชีวิต ยุคนี้มีผลงานชิ้นสำคัญคือภาพ “คนกินมัน” (Potato Eaters) ต่อมาเมื่อย้ายไปอยู่ที่ฝรั่งเศส ได้ความคิดและเทคนิควิธีการจากศิลปินลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ นิโอมิเพรสชันนิสม์ รวมทั้งศิลปะภาพพิมพ์ของญี่ปุ่น ผลงานของมิลเลต์และเดอลาครัวส์ทำให้เปลี่ยนแปลงพัฒนา มากยิ่งขึ้น ในสมัยที่สองคือ **อาลส์ พีเรียด (Arles Period)** เป็นสมัยที่เขาเริ่มต้นอุทิศตนเองให้แก่ วงการศิลปะ โดยย้ายมาอยู่ที่เมืองอาลส์ เขาได้เริ่มใช้เทคนิคการใช้แปรงแต้มรอยสีหนาและทิ้งรอยแปรง (Brush Stroke) ให้มีการแสดงออกถึงความรุนแรงของอารมณ์อย่างที่สุด ยุคนี้นอกจาก ภาพวาดแล้ว จดหมายบันทึกโต้ตอบระหว่างแวน โก๊ะกับธีโอดอร์ก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวงการ ศิลปะด้วย สมัยที่สามคือ **อูแวร์ พีเรียด (Auver Period)** เมื่อเขาย้ายมาอยู่ที่เมืองอูแวร์และจบชีวิตลง ที่เมืองนี้

วินเซนต์ แวน โก๊ะกับพลังอารมณ์ผ่านสีและรอยแปรง ซึ่งในขณะที่ปฏิบัติการต่อวิธีการ ทำงานจิตรกรรมลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ของเซอร์อาดัมที่มีที่มาจากความไม่พอใจในงานของอิมเพรสชันนิสม์ขาดตรรกะหรือสูตรทางวิทยาศาสตร์ ศิลปินหลายคนเริ่มรู้สึกว่าการมุ่งเน้นไปที่วิธีการมอง ผ่านสายตาของนักวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัดอย่างเซอร์อาดัม นั้นเป็นการนำไปสู่การละเลยต่อ ความรู้สึกของจิตรกรในฐานะที่เป็นมนุษย์ควรมีโลกทัศน์ส่วนตัว แม้ว่าจะงานของแวน โก๊ะจะสัมพันธ์กับการทำงานที่ต้องวาดจากแบบจริงของกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ แต่จิตรกรรมของเขาก็เป็นตัวแทน แห่งการปะทะหักล้างความคิดและการมองโลกแบบสภาวะวิสัย (Objective) ของจิตรกรอิมเพรสชันนิสม์ (จิระพัฒน์ พิศรปรีชา, 2524, น. 54)

สิ่งที่แวน โก๊ะชอบมากที่สุดในการใช้น้ำหนักสีโทนต่างๆ วางในตำแหน่งขีดติดกัน โดยมีเส้นที่มีลักษณะเฉพาะตัว แบ่งความเคลื่อนไหวและรูปร่างต่างๆ ในปารีสเขาเขียนภาพอย่างลื่นไหล เขาเขียนภาพหมู่เรือเสร็จภายในชั่วโมงเดียว ขณะนั้นเขาเริ่มรับเอาอิทธิพลของการใช้สีและเส้นที่เรียบง่ายจากงานศิลปะภาพพิมพ์ญี่ปุ่นมาใช้ทำงานบ้างแล้ว แต่แล้วที่แวน โก๊ะรับรู้ได้ถึงความรู้สึกสงบ และความรู้สึกชื่นชมต่อชีวิตก็คือ ภาพพิมพ์ไม้ของศิลปินญี่ปุ่น ซึ่งได้ให้อิทธิพลต่อจิตรกรรม ทิวทัศน์ของเขาในช่วงปลายคริสต์ศักราช 1886-1887 เขาได้รวมเอากรรมวิธีการใช้สีแบบศิลปินญี่ปุ่นเข้ากับการใช้สีแปรงเป็นขีดสั้นๆ ช่วยเพิ่มความสว่างสดใสให้กับงาน พลังความแรงและพลังงานในตัวเขาได้ถูกถ่ายทอดผ่านสีแปรงที่เด็ดขาดแต่รวมเข้ากันเป็นหนึ่งเดียว (จิระพัฒน์ พิศรปรีชา, 2524, น. 54-59)

อิทธิพลของงานภาพพิมพ์ญี่ปุ่นในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1880 งานภาพพิมพ์แกะไม้ (Woodcut) ของญี่ปุ่นจะพบเห็นได้ในปารีส หลังจากที่มีการแลกเปลี่ยนการค้าระหว่างฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นในกลางคริสต์ศตวรรษ 19 ภาพพิมพ์ที่มีลักษณะสีสันสดใสได้เป็นที่นิยมสะสมในหมู่ศิลปินอย่างเช่น มานต์ และ โกแกง รวมทั้งคนอื่น ในปารีสแวนโก๊ะได้รับเอาอิทธิพลของการใช้เส้นและสีมาจากศิลปะภาพพิมพ์ของญี่ปุ่น

จิระพัฒน์ พิตรปรีชา (2524) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าหลังจากการสละพันธนาการจากศิลปะยุคเก่าออกไป เขาได้พบว่าตนเองอยู่ท่ามกลางกระแสการเคลื่อนไหวของศิลปะในปารีสที่กำลังทำทลายและเข้มข้น คือกระแสอิมเพรสชันนิสม์และดิวิชันนิสม์ ซึ่งเซอร์วาลด์, ซีญัก พยายามที่จะจัดระเบียบการทำงานศิลปะอิมเพรสชันนิสม์โดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสีสเปกตรัมและการผสมสีทางสายตามาใช้ ส่วนอีกกระแสหนึ่งของนักสังเคราะห์ (Synthesist) เอมีล เบอ์นาร์ด์ และปอล โกแกง ผู้ที่ใช้สีเป็นระนาบแบน (Colour plane) เป็นอิสระจากการแสดงรายละเอียดของธรรมชาติอย่างที่ตาเห็น ใช้สัญลักษณ์และความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในรูปร่างเป็นสาระสำคัญของภาพ ซึ่งแวนโก๊ะไม่ได้เข้าร่วมกับแนวทางใดแนวทางหนึ่งเขาจับไม่ได้กับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวของกลุ่มดิวิชันนิสม์ และปฏิเสธการหันไปหาหลักการแสดงออกทางพุทธิปัญญา (Intellectualism) ของกลุ่มซินเซซิสต์ ซึ่งพยายามหนีห่างจากความเป็นจริง เขาจึงเลือกที่จะรับเอามาเฉพาะส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ของเขาเองทั้งสองกลุ่ม คือ การใช้สีที่ผิดไปจากสีในธรรมชาติของกลุ่มซินเซซิสต์ และใช้สีแปร่งเป็นแบบแต่้มต่อเนื่องกันแบบกลุ่มดิวิชันนิสม์

ลักษณะเส้นในผลงานของแวนโก๊ะ เส้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เขามักจะใช้เส้นเพื่อนำสายตาของผู้ชมให้วิ่งโลดไล่ไปทั่วตามรูปต่างๆ ของวัตถุ เป็นสื่ออารมณ์ของผู้ดูไปสู่ ความตื้นสะเทือนเคลื่อนไหวของบรรยากาศในมวลหมู่ต้นไม้ ต้นสนที่สูงตระหง่าน เหมือนกับมีความเจริญเติบโตอยู่ทุกขณะ เขาใช้เส้นเพื่อนำชีวิตของสรรพสิ่งทั้งหลายออกมา สร้างให้เต็มไปด้วยลีลาที่โลดแล่น เป็นลีลาที่เคลื่อนไหวแสดงร่องรอยบันทึกของพลังการแสดงออก นอกจากนี้เขายังคิดถึงความสัมพันธ์กับความแน่นอน เช่น ผลแอปเปิ้ลเมื่ออยู่ใกล้กับก้อนขนมปัง ย่อมต่างจากแอปเปิ้ลที่อยู่ข้างขวด ซึ่งรูปทรงขนมปังกับแอปเปิ้ลจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม แวนโก๊ะได้ใช้เส้นเพื่อสนองตอบอารมณ์ การแสดงออกให้เห็นถึงพลัง และให้ได้ “ความแน่นอน” ในบรรยากาศทั่วไป ปัญหาภาพที่เคลื่อนไหว เช่น คนวิ่ง หรือลมพัด เป็นปัญหาของสิ่งที่มองไม่เห็น เขาได้ครุ่นคิดและได้ทำมาแล้วและต่อมากลายเป็นปัญหาสำคัญของพวกฟิวเจอร์ริสต์ (Futurism) ทำการค้นคว้าต่อ (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2523, น. 56)

ขณะที่แวนโก๊ะพยายามที่จะนำเอาลีลาแห่งชีวิตในธรรมชาติมาสร้างใหม่ เขาค้นพบการใช้สีคู่ตรงข้ามที่น่าสนใจ สีที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic colour) และการป้ายปากฟุ้งกันอย่างมีพลัง

แวน โก๊ะถ่ายทอดอารมณ์ของเขาด้วยสีซึ่งให้ความหมายเทียบได้กับสัญลักษณ์ (Symbolic meaning) แวน โก๊ะเรียนรู้วิธีการบีบสีลงบนผ้าใบให้ได้ความรู้สึกที่ต้องการด้วยตนเอง (เพื่อให้ได้ลักษณะที่เขาเรียกว่า rising from the ground) จากการเขียนภาพป่าในเย็นวันหนึ่ง นับว่าเป็นการค้นพบโดยสัญชาตญาณแห่งความเป็นศิลปินของเขาเอง วิธีการนี้เขาได้นำมาใช้ในการทำงานยุคหลัง ซึ่งบางภาพสีที่บีบลงไปมีความหนาออกมาจากผืนผ้าใบเกือบครึ่งนิ้วเลยทีเดียว

“ในความรู้สึกทางหนึ่ง ฉันรู้สึกจิตใจที่ไม่ได้เรียนการวาดภาพมาจากใคร เพราะฉันอาจจะเรียนโดยละเอียดวิธีการสร้างผลลัพธ์เช่นนี้ไป”

แวน โก๊ะมองธรรมชาติด้วยความหลงใหล และบางครั้งถือธรรมชาติเป็นตัวแทนแห่งความขมขื่น

“ฉันซื่อสัตย์ต่อธรรมชาติด้วยสายตาของฉัน ฉันทำให้ปรากฏออกมาเกินความเป็นจริง และบางครั้งเปลี่ยนเนื้อหา แต่ฉันไม่ได้ลอกแบบธรรมชาติ”

ด้วยสายตาของจิตรกรรมสมัยใหม่ แวน โก๊ะได้พูดถึงการเขียนภาพที่อยู่ของชนชั้นกรรมาชีพในงานของจิตรกรตัดซ์ว่า

“คนในภาพเขียนของบรมครู (Old Master) ไม่ได้ทำงาน” และ “การวาดภาพชวานากำลังทำงานจริงๆ เป็นแก่นแท้ของศิลปะสมัยใหม่” (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น. 55-56)

การบุกเบิกสร้างสรรค์จิตรกรรมของแวน โก๊ะในขณะที่เขาเข้ามาปารีสเมื่อคริสต์ศักราช 1886 ปีที่เซอราต์ แสดงจิตรกรรม La Grande Jatt แวน โก๊ะได้รับอิทธิพลจากงานของกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำงานสวนทางกับลัทธิอิมเพรสชันนิสต์ แม้ว่าเขาจะเปลี่ยนมาใช้สีสดใสขึ้นแต่ก็ไม่เคยละทิ้งเรื่องรูปทรง ซึ่งเพิ่มความรู้สึกน่าสนใจให้กับโครงสร้างและเส้นรอบของรูปทรง งานในช่วงนั้นเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วตามอิทธิพลที่ได้รับ การทดลองทำงานตามแบบดิวิชันนิสต์ทำให้ค้นพบการใช้ที่แปรง (Brushstroke) เพื่อสร้างบรรยากาศแทนที่การใช้เพื่อผลทางสายตาตามทฤษฎี Optical Theory เขาได้เรียนรู้ถึงความเรียบง่ายความวูบวาบของสีในธรรมชาติและการเล่นการแยกสีเปกตรัม รวมทั้งวิธีการจัดองค์ประกอบแบบใหม่จากจิตรกรในปารีส แวน โก๊ะได้ถ่ายทอดความเป็นอิสระออกมาอย่างเต็มที่ที่เขาได้สร้างงานขึ้นมาอย่างมากมาตามแรงบันดาลใจที่ได้จากทิวทัศน์เมืองอูแวร์ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น. 62)

ระหว่างช่วง 2 เดือนสุดท้ายที่เมืองอูแวร์ เขาวาดภาพรวมทั้งสิ้น 20 ภาพ มีทั้งภาพทิวทัศน์ซึ่งสะท้อนความปรารถนาที่จะเข้าถึงความสงบภายใน และภาพที่แสดงอารมณ์ที่กราดเกรี้ยวรุนแรงเหนือความควบคุมใดๆ ผลงานจิตรกรรม ฝูงกาเหนือทุ่งข้าวสาลี (Crows over the

wheat field, 1890) เป็นผลงานชิ้นสำคัญ และชิ้นสุดท้ายที่เขาเขียนด้วยอารมณ์ที่รุนแรงสุดขีดก่อนที่จะยิงตัวตาย นักประวัติศาสตร์ศิลปะชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียง เมเยอร์ ชาปิโร (Meyer Schapiro) ได้บรรยายเกี่ยวกับงานชิ้นนี้ไว้ว่า

“ท้องทุ่งได้เผยตัวออกมาจากระยะหน้าโดยทางที่แยกออกจากกันเป็น 3 สาย เส้นเหล่านี้ซึ่งพุ่งออกมาคูดั่งกระแสน้ำที่เชื่อมกราก และเข้ามาบรรจบกันเบื้องหน้าจากเส้นขอบฟ้า ประหนึ่งว่าพื้นที่ว่างได้สูญหายไปกับตา ทุกสิ่งได้ย้อนกลับมาอย่างเกรี้ยวกราด ดวงอาทิตย์ที่เคยส่องสว่างกลายเป็นมวลอันมืดมิด ฝูงกาบินรวมตัวกันในที่ตรงกันข้ามกับทางดินแดน และสัญลักษณ์แห่งความตาย ประหนึ่งว่าศิลปินได้เห็นชะตากรรมทั้งหมดปรากฏอยู่เบื้องหน้าเขา” (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น. 61)

ปัจจุบันงานเขียนของแวน โก๊ะทุกชิ้น จัดว่าเป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าและราคาสูงที่สุดคนหนึ่งของโลก สำหรับผลงานของแวน โก๊ะที่เหลืออยู่และเป็นที่ยอมรับกันนั้น สามารถพิจารณาเพื่อการชื่นชมได้ 2 ทาง ทางหนึ่งผู้ชื่นชมรู้สึกสงสารต่อชีวิตความเป็นอยู่ของแวน โก๊ะ ส่วนอีกพวกหนึ่งที่ชื่นชอบในตัวผลงานเพราะเห็นว่างานทุกชิ้นเป็นบันทึกของมนุษย์ผู้หนึ่ง เมื่อมีชีวิตอยู่ไม่มีผู้ใดเข้าใจผลงาน แต่หารู้ไม่ว่าผลงานเหล่านั้นมีคุณค่าเชิงศิลปะในการแสดงออกด้านฝีแปรงที่เด็ดเดี่ยว แผงปรัชญา และแนวคิดต่างๆ ไม่เพียงแต่วงการศิลปะเท่านั้น แม้แต่ในวงการแพทย์ และวงการวิทยาศาสตร์แขนงออปติกส์ ก็ยังเห็นว่าจิตรกรรมของแวน โก๊ะมีความสำคัญมากทีเดียว Anderson, Janice, 1994 (อ้างถึงใน สุขชัย สิงห์ชะนุศย์, 2547, น. 173)

ศิลปินผู้ที่เคยใช้อุดมการณ์ร่วมกันกับแวน โก๊ะมีชื่อว่า พอล โกแก็ง (Paul Gauguin, 1848-1903) อยู่ในครอบครัวชนชั้นกลางได้เดินทางไปอยู่ในอเมริกาใต้ ในระหว่างนี้บิดาของเขาได้เสียชีวิตลง เขาต้องไปอยู่ที่เปรูจนกระทั่งอายุ 7 ปี จึงถูกพาคลับมาอยู่ที่ฝรั่งเศสและที่ปารีสในระหว่างนี้มารดาของเขาก็เสียชีวิตลงด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ดูแลจึงได้หางานให้เขาทำ ไม่นาน โกแก็งก็เริ่มที่จะสนใจในศิลปะ เริ่มหัดวาดเขียน ระบายสี และเก็บสะสมภาพเขียนอิมเพรสชันนิสม์ที่ชื่นชอบ ในคริสต์ศักราช 1876 เขาได้พบกับ ปัสซาร์โร (Camille Pissarro) ภาพของเขาก็ได้ร่วมแสดงในปารีสในปีเดียวกันนั่นเอง

รูปแบบอย่างศิลปะแบบใหม่ของโกแก็งซึ่งในที่สุดเรียกว่า “Synthetism” หรือ “Pictorial Symbolism” นี้ได้สืบทอดต่อไปในหมู่อิตรกรรุ่นหลังซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม “The Nabis” ซึ่งมีสมาชิกในกลุ่มชื่อ พอล เซรูซีเย (Paul Sérusier) ผู้ที่เคยเรียนกับโกแก็งมาระยะหนึ่ง

ในระหว่างที่โกแก็งแลกเปลี่ยนภาพเขียนกับแวน โก๊ะ ซึ่งเขาได้รู้จักกันตั้งแต่ที่ปารีส ในคริสต์ศักราช 1886 ทั้งสองติดต่อกันทางจดหมายมาตลอด แวน โก๊ะพยายามชักชวนโกแก็งให้ทิ้งบริเตนนี่ไปอยู่กับเขาทางใต้ที่เมืองอาลซังจนได้ แต่ก็เป็นการใช้เวลาร่วมกันที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะต่างฝ่ายต่างมองภาพเขียนไปคนละทาง ทำให้อยู่ด้วยกันลำบากใจ สองเดือนหลังจากนั้นทุกอย่างก็ถึงที่สุด แวน โก๊ะควบคุมตัวเองไม่อยู่ก็ข่มขู่คุกคามโกแก็งจนต้องหนีไปหาโรงแรมอยู่ก่อนแล้วจึงกลับไปปารีส ทิ้งแวน โก๊ะให้อยู่ในสภาพของคนเสียสติ (วิวรรธณ มณี, 2528, น. 84)

โกแก็งมีความสนใจในศิลปะของพวกอนารยะ และศิลปะของพวกประชาชนสามัญธรรมดา เขามีความเชื่อว่าจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมยุโรป มาจากศาสนานิยายจากนิทานพื้นบ้าน เพราะฉะนั้น เขาอาจสร้างงานศิลปะกรรมใหม่ขึ้นมาได้โดยการศึกษาความคิดของพวกอนารยะชน จึงได้ศึกษาเครื่องปั้นดินเผาของชาวตะวันออก ชาวอินเดียแดง ซึ่งต่างได้แสดงความรู้สึกออกมาราวกับเรื่องราวในนวนิยายอันลึกลับ มีการสร้างรูปทรงที่ผิดแปลกไปจากธรรมชาติโดยแสดงออกในรูปทรงที่ผันแปรไปตามความต้องการของตน และเขาจิตรกรผู้ที่ได้นำรูปทรงต่างๆ ของศิลปะอนารยะมาพัฒนาให้ปรากฏเป็นที่แพร่หลาย สำหรับงานชิ้นที่ได้รับความนิยมรับว่าดีที่สุดในชื่อ “พระไครสต์” (The Yellow Christ, 1889) และภาพเหมือนศิลปิน (Self Portrait, 1894) (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2547, น. 174)

ระหว่างแวน โก๊ะกับโกแก็ง เป็นศิลปินที่ทำงานอยู่บนฐานของความรู้สึก ทั้งนี้ก็ไม่ได้เริ่มมาตั้งแต่ต้น ซึ่งก่อนหน้านั้นทั้งสองคนอาจจะเดินตามรอยศิลปินในสมัยที่ทั้งสองเริ่มจับงานทางด้านศิลปะและทำความรู้จักกับกลุ่มศิลปินได้รับความนิยมในขณะนั้น จนได้เกิดความคิดถึงสิ่งแปลกใหม่ รวมทั้งสิ่งต่างๆ ภายนอกเป็นตัวกระตุ้นการรับรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทาง จนกลายมาเป็นลักษณะและแนวทางหรือเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงถึงแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานที่ชัดเจน และถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มลัทธิโพสต์อิมเพรสชันนิสม์

ทั้งนี้ในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ยังมีอีกสายหนึ่งที่ต่างจากฐานของความรู้สึกแต่นั้น ความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางศิลปะ อย่างเช่น

พอล เซซานน์ (Paul Cezanne, 1839-1906) เซซานน์ตัดสินใจจะเป็นจิตรกรเมื่อคริสต์ศักราช 1860 เริ่มต้นด้วยการลอกแบบงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์และเขียนภาพบนฝาผนังเป็นฉากคนตกปลาในเวลาเย็น เขาได้ฝึกวาดจากแบบโปสเตอร์บ้างจากของจริงบ้าง ในที่สุดบิดาของเขาจึงให้เขาไปเรียนที่ปารีส ที่สำนักสวิส (Atelier Suisse) และเวลาที่เหลือจากการเรียนเขาได้ใช้เวลาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ลูฟร์ พวกศิลปินหนุ่มๆ คนอื่นที่สำนักเดียวกันเห็นว่า ภาพวาดที่ทรงพลังของเขานั้นดูพิลึก มีแต่ปีศาจไรโรเท่านั้นที่เข้าใจ ไม่นานเซซานน์ก็ท้อถอยกลับไปทำงานกับบิดาได้เพียง 6 เดือน

เขาก็กลับมายังสำนักเดิมอีก และจากการที่ได้รู้จักปัสซาร์โร ทำให้เขาได้รู้จักกับศิลปินคนอื่นๆ อย่าง โคลด์ โมเนต์, เฟรเดริก บาซีย์, และ ปีแยร์ ออกุสต์ เรอนัวร์ ทั้งยังไปร่วมวงสนทนากับจิตรกรกลุ่มนี้เป็นบางครั้งคราวที่ร้านกาแฟแกร์บัวซ์ ปลายคริสต์ศักราช 1860 เรื่องที่เขาเขียนเต็มไปด้วยความคิดฝันทางเพศทำให้ขายไม่ออก มีงานหนึ่งที่เขานำไปไว้หน้าร้านในมาร์เซย์ เป็นที่น่าเกลียดชังของผู้คนที่มาพบเห็นจนต้องเอาออกไป เมื่อเกิดสงครามฝรั่งเศส-ปารีสขึ้นในคริสต์ศักราช 1870 นั้น เป็นเวลาเดียวกับที่เขารู้สึกหดหู่ เพราะที่ไม่มีผลงานที่ก้าวหน้า และยังถูกเกณฑ์ทหารอีกด้วย เลยหนีทหารไปอยู่ทางใต้ของฝรั่งเศส ณ ที่นี้เขาเขียนภาพวิวที่มีพลังเด่น แต่ในคริสต์ศักราช 1872 กลับเปลี่ยนแนวทางการเขียนแบบอิมเพรสชันนิสม์ และได้ย้ายไปอยู่ที่ โอแวร์ซูอัวซ (Auvers-sur-Oise) เพื่อที่จะได้เรียนรู้วิธีการเขียนแบบอิมเพรสชันนิสม์ และได้ร่วมแสดงงานในกลุ่มนี้ครั้งแรกเมื่อคริสต์ศักราช 1874 ในช่วง 20 ปีหลัง เซซานน์มีแนวคิดก้าวไปไกลจากพวกอิมเพรสชันนิสม์ เขาเลือกสรรเอาแต่แก่นสารและโครงสร้างของสรรพสิ่งทั้งหมดที่ซ่อนอยู่ข้างหลังสิ่งที่ตาเห็นเป็นปรากฏการณ์ภายนอก แล้วนำมาจัดใหม่ให้เข้ากับสีฟ้าใบในแนวทางและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ส่วนตัว เช่นเดียวกับที่แวน โก๊ะและโกแก้งทำ ในคริสต์ศักราช 1890 เขาลงมือเขียนภาพคนเล่นไพ่ในแนวใหม่ทำให้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ จุดหมายที่แน่ชัดของเขาคือ “ทำตามแบบปูลแซง แต่ทำในแนวใหม่ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ” (วิรวรรณ มณี, 2528, น. 79-81)

ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงของโลกศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ได้เป็นจุดเริ่มของการก่อกำเนิดของทั้งสามศิลปิน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อโลกศิลปะสมัยใหม่ ที่ละทิ้งทฤษฎีแสงสีวิทยาศาสตร์มาสู่แนวทางใหม่ที่มุ่งไปสู่การเติบโตครั้งสำคัญของศิลปะในยุคต่อๆ ไป ซึ่งความเป็นปัจเจกศิลปินของจิตรกรทั้งสามนั้น ได้สร้างกระแสที่ทรงพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นแตกหัก หรือหลุดออกมาจากศิลปะในความเชื่อแบบเก่าที่สามารถทำให้เสียงเขี่ยหยันที่เคยมีมาแผ่วเบาและกลายเป็นอดีต

จิตรกรทั้งสามท่านนี้ได้แสดงพุทธิปัญญาในการสังเคราะห์ และก้าวข้ามสุนทรียะตามแบบแผนเดิมมาสู่แนวคิดใหม่ ทำให้คำว่าจิตรกรในความหมายเดิมเปลี่ยนสถานภาพใหม่คือ จิตรกรที่ไม่ใช่เป็นแค่ผู้จบจากสถาบันศิลปะ แต่ตามมาด้วยการไต่เต้าเพื่อให้ได้แสดงผลงานในนิทรรศการของสถาบัน อะคาเดมีหรือซาลอน จึงจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มมหาชนแต่ทางเลือกของจิตรกรยุคอิมเพรสชันนิสม์ได้กลายมาเป็นการเลือกที่จะสร้างสรรค์ตามความสามารถของปัญญาของปัจเจกชน เพื่ออิสรภาพของการค้นพบสิ่งใหม่ที่ไม่ถูกจำกัดขอบเขตอีก (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2524, น. 53)

สุนทรียทัศน์ในงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์นั้นต่างจากความนิยมทางสุนทรียก่อนหน้านี้อย่าง Neo classicism, Romanticism, Realism ซึ่งสามกลุ่มนี้มีลักษณะกรรมวิธีการสร้างสรรค์

ผลงานอยู่ในกรอบเกณฑ์ทางความงาม ความสมบูรณ์ รูปแบบลักษณะเนื้อหาผลงานการสร้างสรรค์ ศิลปะจิตรกรรมของศิลปินหลายๆ ท่าน มีหลักการทางสุนทรียภาพแบบเดิมๆ ศิลปินไม่ได้แสดงวิถี ในการสร้างสรรค์ตามเสรีภาพของตนเองเท่าที่ต้องการเพราะจำกัดอยู่แต่ในหลักเกณฑ์และวิธีการ

แต่ทว่าช่วงระยะเวลาในยุคสมัยแห่งการเกิดขึ้นของกลุ่มหรือในปัจจุบันนิยมเรียกกัน ในชื่อว่า “ศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์” (Impressionism) ชนชั้นกลางมีอำนาจในการจัดการกับ ระบบ ระเบียบ และบรรทัดฐาน รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นในหลายเรื่องเกี่ยวกับสังคมเป็นส่วน ใหญ่ ซึ่งจะเห็นได้ในกลุ่มศิลปินที่ได้ถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะของตน ชนชั้นกลางจะเป็นผู้ที่ กำหนดความนิยมทางสุนทรียศาสตร์ ว่าศิลปะลักษณะใดที่เป็นศิลปะอย่างแท้จริง และศิลปะกลุ่ม ใดหรือบุคคลใดเป็นที่ได้รับการยอมรับในสังคม และยังมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องรูปแบบเนื้อหา วิธีการภาพวาดจิตรกรรมมีการแสดงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นไปในแนวทางเดียวกัน แต่ทั้งนี้ในลัทธิอิม เพรสชันนิสม์ไม่ได้ให้ความสนใจในกฎเกณฑ์ดังกล่าว จึงไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในช่วง เปิดตัวครั้งแรก

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในช่วงแรก แต่ทั้งนี้ก็ย่อมเกิดความ เปลี่ยนแปลงที่ผู้คนในสังคมจะให้ความสนใจในกลุ่มนี้เนื่องจากผู้คนมีรสนิยมในการเสพสุนทรีย์ แนวใหม่ที่ให้ความรู้สึกต่างจากเดิม กลุ่มลัทธินี้ก็ได้รับการยอมรับเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางใน สังคม ได้กลายเป็นรูปแบบศิลปะให้กับศิลปินรุ่นใหม่ ทั้งนี้ในสกุลลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ เป็น จุดเริ่มต้นของศิลปะสมัยใหม่ ด้วยวิธีการฉีกกฎวิธีการสร้างสรรคงานจิตรกรรมที่เคยปฏิบัติมาก่อน หน้านี้ด้วยวิธีการเกลี้ยให้เรียบมาเป็นแบบปายโดยให้สีผสมกันในสายตาของผู้ดู และยังมีมิติ ทางด้านสุนทรียศาสตร์ ที่ศิลปะลัทธินี้เริ่มให้ความสำคัญกับรูปทรง ในการสร้างสรรค์และการชื่น ชม แทนเนื้อหาของศิลปะในผลงานจิตรกรรมได้อย่างชัดเจนกว่าลัทธิที่ผ่านมา

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นเหตุการณ์ที่จะเอามาเชื่อมโยงเข้ากับศิลปินที่ได้รับการยอมรับ ผู้หนึ่ง โดยมองรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงาน และวิเคราะห์ ผลงานของศิลปินที่ได้เสนอใน ความคิดเห็นส่วนตัว เกี่ยวกับเรื่องสุนทรียเจตคติ ประสบการณ์สุนทรียะ และคุณค่าเชิงสุนทรียะ สามารถที่จะนำเอาเหตุการณ์ที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้อ้อมมาประกอบในการวิเคราะห์ เนื่องจากที่ ได้กล่าวถึงมาทั้งหมดล้วนบ่งบอกถึงความสำคัญที่เป็นต้นกำเนิดของแนวความคิด ทฤษฎี ที่อาจเป็น ตัวกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะหลายด้านไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบก็ตาม เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นจะเป็น เหตุการณ์ทางวัฒนธรรม ความคิดเห็นทางปรัชญา การเมือง สังคม หรือกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นผลสะท้อนให้กับกลุ่มของศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงาน หรือกลุ่มศิลปินเองที่ได้เป็นจุด กำเนิดให้สังคมหันมาหาสิ่งที่พวกเขาต้องการแสดงออกเพื่อบอกถึงความต้องการของกลุ่มศิลปิน หรือความต้องการของสังคมเล็กๆ ที่ศิลปินต้องการที่จะเรียกร้องให้กับกลุ่มสังคมนั้นๆ